

* ڀارت جيون ساهتيه منڊل *

جنهن نوهان کي هيٺيان املهه ڪرڻ

شري ڪرو ڪرنٽ صاحب ۽ شري شو پراڻ
جهڙا ڏاڏا. هاڻ ڇههجي ويا آهن سنڌي ۽ اصلي وڏو

شريمد ڀاڳوت

هزار ٻيڇ رلڪين ۽ هڪ رلڪيون موريون. اوچو.
مڻپ لٿي پئي آئي. ٿلهي ٽالپ ان رلڪن ۽ جنهندهو

پياري دادا جشن واسواڻيءَ مهورت

ڪيو پيٽا لاڳت ۶۵ روپيا. ٽپال خرچ ۶ روپيا. اڄ ئي
پٽسا موڪلي هاڻي گهرايو. مٿان شري ڪرنٽ صاحب
والڪر اراس رهو. تيار ٿي ويا.

پئي جي مهالڪائي ڪري پئي ڪرنٽ ٿوراون ڪاپيون
ڇپيل آهن. ان ڪري اڳواٽ آرڊر موڪليو.

شري وشنو پراڻ

ٿوراون دفعو ۵۰۰ ٻيڇ ٿرلڪين ۽ رلڪين موريون
سان. پيٽا ۲۰ روپيا. پلٽسڪ ڪورسان ۲۲-۵۰ روپيا
ٽپال خرچ ۳-۵۰ روپيا.

داني پوڻ ۽ پنهنجي پياري جي پاد ۽ وره
وانن کي ان جو فوٽو ۽ اربط پتر وجهي ڏيو اڄ ئي
لکو. ڀارت جيون ۱۱-۳۱ اوچيون سوسائٽي لهندڪن
رو ۴ ٻيڇي ۸ رو ۱-۳۷۵۹۹۳

* ڀارت جيون ساهتيه منڊل *

جنهن ٺوهان کي هيٺيان املهه ڪرنت
 شري ڪرو ڪرنت صاحب ۽ شري شو ڀراڻ
 جهڙا ڏٺا. هاڻ جهڙي وڏو آهي سنڌي ۾ اصلي وڏو

شريمد ڀاڳوت

هزار پيچ رنگين ۽ ڪرنت ڪرنت مورتيون. اوچو.
 مٿي لٿي پئي ٿي. ٿلهي ٽالپي ٻن رنگن ۾. جنهنجو
 پياري دادا جشن واسوائڻي ۽ مهورت
 ڪيو پيدا لاڳت ۶۵ روپيا. ٽپال خرچ ۶ روپيا. اڄ ٿي
 پٽسا موڪلي گهاٽي گهرايو. مٿان شري ڪرنت صاحب
 وانگر نراس رهو. تيار ٿي وڃو.
 پئي جي مهالگائي ڪري پئي ڪرنت ٿوريون ڪاپيون
 ڇپيل آهن. ان ڪري اڳواٽ آرڊر موڪليو.

شري وشنو ڀراڻ

ٿوريون دفعو ۵۰۰ پيچ ٿوريون ڪرنت مورتون
 سان. پيچ ۲۰ روپيا. پليٽڪ ڪورسان ۲۲-۵۰ روپيا
 ٽپال خرچ ۳-۵۰ روپيا.
 دائي ٻرڻ ۽ پنهنجي پياري جي باد ۾ وراهڻ
 وارن کي ان جو فوٽو ۽ آرٽ پٿر وجهي ڏيو اڄ ٿي
 لکو. ڀارت جيون ۱۱-۳۱ لوجيون سوسائٽي لئمنگٽن
 روڊ بمبئي-۸ فو ۳۷۵۹۹۳-۸

ٻانگي ۽ ڀڄندي قوم کي زندہ رکڻ لاءِ
ساهتيه کي زندہ رکو

گهر گهر ۾ لڳوري کوليو- جيترو ئي سگهيو اولو
پسو ساهتيه جي ڪتابن خريد ڪرڻ ۾ لڳايو. شادين
۽ ٻين موقعن تي سنڌي ڪتاب سوکڙي طور ڏيو.

ڀارت جيون ساهتيه منڊل
ٻارن سنڌي ساهتيه کي زندہ رکڻ لاءِ هيٺيان رسالا
ڪڍيا ويا آهن.

- ۱- ڀارت جيون ناول ڊالها: سال ۾ ۵ ڪتاب ساليان
چندو هندوستان لاءِ ۱۵-۰۰ ۽ وائٽ لاءِ ۳۰ روپيا
- ۲- راجڳڙهستان (ماهوار) ساليانو چندو هندوستان لاءِ
۱۵ روپيا ۽ وائٽ لاءِ ۳۰ روپيا
- ۳- ڀارت جيون (هفتيوار): وڏي سائيز ڪهاڻين ۽
ڪارٽولس سان. ساليانو چندو هندوستان لاءِ ۱۵ روپيا
۽ وائٽ لاءِ ۴۵ روپيا.
- اچ ئي انهن جا چندا ڀريو.

سنڌي ساهتيه ۾ موجوده ترمي ۽ ٻين ڪتابن جو وڏو ڏيو

ڀارت جيون ساهتيه، منڊل فون 375993

۱/۱۱ نوچيون هائوسنگ سوسائٽي، بمبئي-۸

ٽوهان شادي شده آهي-و؟
يا شادي ڪرڻ جي لائق آهيو.

نه پڙهو

شري چيڏانند پاونداس لعلواڻي
جي زبردست قلم مان به ڪتاب

شاديءَ جا گجھ (۱۲ چاپو)

قيمت ۵ روپيا - اوچو ۶ روپيا - ٽپال خرچ رجسٽرڊ
۳ روپيا ۽ رواجي ۵۰ پيسا.

۴

ڪام سؤٽر

(رڳو بالغن لاءِ)

پندت ڪوڪا جو صدين کان ڪشمير ۾ رهندو
هو. ان جي ڪتاب جي آڌار تي لکيل آهي. اڄ ڪلهه
گرهست جيون سک ۽ شانتي سان ڪيئن گذارجي ان
لاءِ جنس جي جاڻ تمام ضروري آهي. هي به شري
چيڏانند لعلواڻي جي ٻين ڪتابن وانگر تمام ڪمائڻو
آهي. باقي ٿوريون ڪاپيون بچيل آهن.

قيمت اوچو پڻو ۳-۰۰ روپيا. رواجي ۵۰-۲ روپيا.
ٽپال خرچ رواجي ۵۰ پيسا رجسٽرڊ ۽ وي ۳ روپيا
اڄ ئي گهرايو متان پڇتايو

ڀارت جيون - ۳/۱۱/۱۱ نوجيون سوسائٽي

لننگٽن روڊ، بمبي ۸. فون: 375993

۴-۰۰	چينائند واشتر يواڊي	۷۶	گهرو اسپتال
۲-۵۰	گرو ارڃن ڊيو	۷۷	۵۲ آڪري
۶۵-۰۰		۷۸	شر يمد پاڳوت وڏو
۲۲-۵۰	۲۰-۰۰	۷۹	شري و شتو پراڻ
۰-۴۰	دياسنگھ ڇوراڻداڻي	۸۰	سڪ جو سنيھو
۲-۰۰	(پھلاج پڳت)	۸۱	گيتا
۰-۵۰		۸۲	سڪ نارائڻ جي ڪٿا
۵-۰۰		۸۳	پنڃه گراني (گرواڻي)
۳-۰۰		۸۴	سڪمني
۵-۰۰	۴-۰۰	۸۵	سڪ جون راڻيون سندور حشمهتراء
۴-۰۰		۸۶	سندن جون ڪهاڻيون
۵-۵۰		۸۷	مرگھڻڻي ٻولداڻن لعل وروما
۱-۵۰		۸۸	مهاراني نورجهان
۴-۰۰	سشميلا لعلواڻي	۸۹	پروفيسر موهن جو خون
۲-۵۰	چينائند لعلواڻي	۹۰	جواهر لعل نهرو
۱-۵۰		۹۱	سهاڳ رات انوارڪ
۳-۰۰	هڪ راهي اٽڪ راهون ڪي ايس بالائي	۹۲	
۱-۵۰	بلونت سنگھ	۹۳	لشي
۳-۰۰	گلشن لنڊا	۹۴	اڏوري پياس
۵-۰۰		۹۵	ٻن دلين جو سنگم
۰-۵۰	هر هڪ	۹۶	ٻارن جا ڪتاب ۳۰ نمونا
۰-۷۵	ننگور	۹۷	شاهي ناچ
۱-۵۰	خوفناڪ خولي ٽولي مورتن سان ڪهاڻي	۹۸	
۲-۰۰		۹۹	پوت بنگلو
۱-۵۰		۱۰۰	عجيب جادوگر
۱-۰۰		۱۰۱	سهر مين ٽولي ۽ ٽي
۱-۵۰		۱۰۲	موتمار ٽولي
			سوان ڪتاب

* ڀارت جيون ساهتيه منڊل *

جنهن توهان کي هيٺيان امله ڪرانت
شري ڪرو ڪرنت صاحب ۽ شري شو پراڻ
جهڙا ڏاڏا. هاڻ جهڙي وڏو آهي سنڌي ۾ اصلي وڏو

شريصد ڀاڳوت

هزار پنج ولڪين ۽ هڪ ولڪيون مورليون. اوچو
مٿي لٽي پني تي. ٿلهي ٽالپ ان ولڪن ۾. جهڙو
پياري دادا جشن واسواڻي ۽ مهورت
گيو پيٽا لاڳت ۶۵ روپيا. ٽپال خرچ ۶ روپيا. اڄ ٿي
پنسا موڪلي هاڻي گهوايو. مٿان شري ڪرانت صاحب
والڪر اراس رهو. تيار ٿي ويو.
پني جي مهالگائي ڪري پني ڪرنت ٿوريون ڪاپيون
ڇپيل آهن. ان ڪري اڳوات آرڊر موڪليو.

شري وشنو پراڻ

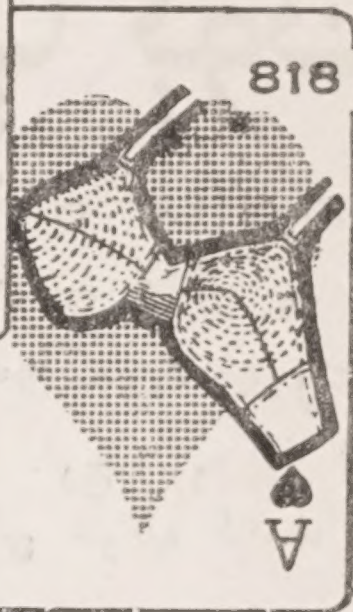
پهريون دفعو ۵۰۰ پيج، ٽو لڪين ۽ ولڪين مورن
سان. پيٽا ۲۰ روپيا. پلسٽڪ ڪور سان ۲۲-۵۰ روپيا.
ٽپال خرچ ۳-۵۰ روپيا.
داني پرش ۽ پنهنجي پياري جي سان ۾ وراهڻ
وانن کي ان جو فوٽو ۽ آرٽ پتر وجهي ڏيو اڄ ٿي
لکو. ڀارت جيون ۱۱-۳۱ اوچيون سوسائٽي لڳندڙين
رو ۶ بمبئي ۸ فرات ۱-۳۷۵۹۹۳

DON'T GAMBLE!

648 RS. 5/50

818 PADDED
RS. 5/50

1456 RS. 4/50

Be wise
BUY

456 NURSING

BRA (LUXURY TYPE) Rs. 12/75

Beauca

R.
BRASSIERES

BEAUCA FOUNDATION INC

21-Owner's Court, Churchgate, Bombay-1.

SINCE 1948

GULABRAI B. BHOJWANI

Whole Sale Retail Manufacture Jewellers

1. 1st Floor, 13-2nd Agiary Lane, Jhaveri Bazar, Bombay-3.

2. 1st. Floor, 30, Dhanji Street, Bombay-3.

پراڌن زيورن مان نوان زيور

گني گولڊ (22 Ct)

گني گولڊ جا گئرنئيءَ سان زيور ۽ خاص شاديءَ لاءِ سٺا زيور - هيرون جا - ميناڪاري - جڙئي - هر قسم جا اسان وٽان تيار ملي سگهندا ۽ آرڊر تي ٻن وقت تي ٺاهي ڏينداسين .

آخ، گهڻي انتظار کان پوءِ تيار ٿي ويو
هاڻا ٺوهان به پنهنجي مرضيءَ موجب سهڻا ۽ گڻوان
ٻار ڄڻي پنهنجو ۽ پنهنجي وڏن جو نالو ڏنڊه رکي سگهندا.

پل پوءِ ٺوهان
شڪل جا ڪارا هجو.
شوري ڇيڏانڊ
اعلواڻيءَ جهن
ٺوهان کي ”شاديءَ
جا ڳجهو“ ۽ اوت
ڪنٽرول ڪتاب
ڏنا تنهنجي قلم مان
پنجن سالن جي
سخت محنت سان
تيار ڪيل ٽرنگي
گور ۽ مورتن سان.

خوبصورت ۽ گڻوان ٻار ڄڻي جو راز

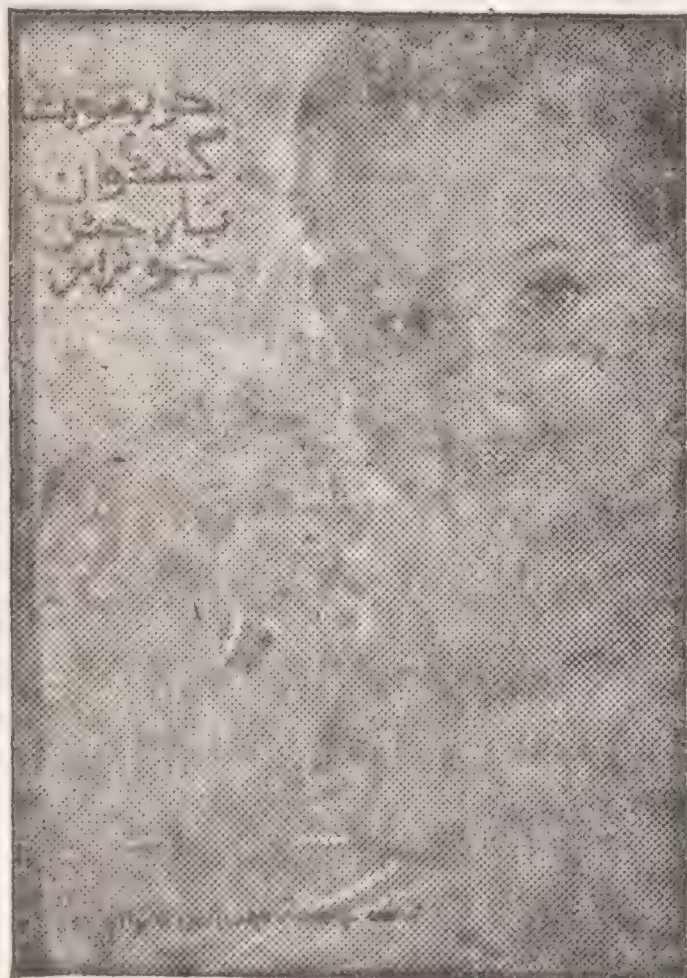
هي ٻوليءَ ۾ هجي ته هن ڪتاب جي قيمت سؤ روپيا
هجي پر سنڌيءَ ۾ سڀني جي پلائي لاءِ رڳو اوچي
پني سان ۴ روپيا. ٺهال خرچ جدا رواجي ۵۰ پيسا ۽ رجسٽرڊ
۽ وي بي ۳ روپيا بڪڊم آرڊر موڪليو جو ٿوريون ڪاپيون
پڇيون آهن.

ڀارت جيون

۱۱/، لوجيون هائوسنگ سوسائٽي، لئمنگٽن روڊ، ٻا مڇي-۸

آخر گهڙي انتظار کان پوءِ ڌيان ڏئي ويو
 هاڻا توهان به پنهنجي ماضيءَ موجب سهڻا ۽ گھراڻ
 ٻار ڄڻي پنهنجو ۽ پنهنجي وڏن جو نالو ڏنڊو رکي سگهندا.
 ۱- پوءِ توهان

شڪل جا ڪارا هجڻ.
 شوري جيڏانڊن
 اعلاواڙيءَ جنهن
 توهان کي ”شاديءَ
 جا ڳجهه“ ۽ اوت
 ڪنٽرول ڪتاب
 ڏاڏي پنهنجي قلم مان
 پنجن سالن جي
 سخت محنت سان
 تيار ڪيل نونگي
 ڪور ۽ مورتن سان.

خوبصورت ۽ گھڙي ڌيان ڏئي ٻار ڄڻي جو راز

هي ٻوليءَ ۾ هجي ته هن ڪتاب جي قيمت سؤ روپيا
 هجي پر سنڌيءَ ۾ سڀني جي پلائي لاءِ رڳو اڇي
 پني سان ۴ روپيا. ٽهاڻ خرچ جدا رواجي ۵۰ پيسا ۽ رهندڙ
 ۽ وي ۽ ۳ روپيا بڪدم آرڊر موڪليو جو ٿوريون ڪاپيون
 بچيون آهن.
 ڀارت جيون

۱۱/۱، نوجيون هائوسنگ سوسائٽي، لکهنگن روڊ، امبي ۸۰

ڪيلاس اخبار ارچنا کي هٿ ۾ ڏيئي چيو، ”يانيان
 . ٿو اسان کي هڪ ٻه ٻيو به آشور ڪوٺو پوندو، ارچنا!
 مال گوئل صاحب کي سينٽرل پوليس ۾ موڪليان ٿو
 جتان ڪن اهلانن کي ڇڏائي آشور ۾ آڻي ڀرتي ڪري!“
 ارچنا جي اکين ۾ آنسون ظاهر هئا. پر اتي ئي
 ڪيلاس چرچو ڪري چيو، ”پر هنن رات جي راڻين
 کان سواءِ گاڏو ڪيئن هلندو!“

ارچنا کان هينئر مشڪ نڪري ويئي! ڪيلاس
 وڌي اچي هن جا ٻئي هٿ پنهنجي هٿن ۾ ملائي
 چيو، ”تو کي ياد آهي ارچنا، ڏه سال اڳي جڏهين
 تون هتي هن ڪوسيءَ تي اچي ويئي هئين ۽ چئي
 رهي هئين، ”مولڪي موڪل ڏيو ته مان هلي وڃان،
 ڀاڙو جي!“

ارچنا پنهنجو منهن ڪيلاس جي چاٽيءَ ۾ ڪري
 لڪايو جو ڪيلاس مٿي ڪري چمي ورتو. ارچنا پوءِ
 چيو، ”ها منهنجا ڏيوتا، اها رات مون کي چڱيءَ طرح
 ياد آهي ۽ ان رات ۽ اڄوڪي رات ۾ ڪيڏو نه مفاصلو
 بڻجي ويو آهي! ڪيڏو نه تفاوت آهي ان رات ۽
 اڄوڪي رات ۾!“

ڪيلاس ارچنا کي پاڪر پائي پاڻ ۾ سمائي ڇڏيو.

ڪندا. مان هفتي بعد توکي اچي جواب ڏيندس.“
 اهو جوان هفتي بعد آشرم ۾ وري آيو هو ۽ اچي
 سنيه ڪور کي پاڻ سان گڏ وٺي ويو. مهيني بعد هن
 ڪيلاس ۽ ارچنا ڏانهن هڪ خط لکي موڪليو جنهن
 ۾ ڄاڻايائين ته هو سنيه ڪور سان شادي ڪري ويٺو
 آهي ۽ هن جا ماءُ پيءُ به هن مان هر طرح خوش آهن.
 هو ڪيلاس بابوءَ ۽ ارچنا جو پيڪڊ شڪر گذار آهي
 جنهنجي مدد سان هنکي ههڙي سڀا جهي سٺي ۽
 چٽيون پٽي نصيب ٿي آهي!

گذريل سال بيمارن لاءِ هڪ ’رويندر هاسپيٽل‘ ۽
 بيمار بدين ۽ سورداسن لاءِ ’رويندر ٻڍا گهر‘ جو به
 مهورت ڪيو ويو جن ۾ اٽڪل ٻه سؤ بيمار پيل آهن ۽
 ويهارو کن ڊاڪٽر بيمارن جي خدمت ۾ رڌل رهن ٿا.
 ڪلهوڪي تازي خبر آهي ته بامبي جي پوليس
 اوچتو هڪ رات سڄي بامبي جي شڪي هوٽلن تي
 چڙهائي ڪئي، جن مان اٽڪل پنج سؤ خراب پيشي
 واريون عورتون هٿ ڪيون ويون، ۽ هوٽلن جي
 مئنيجرن ۽ مالڪن تي ڳڙا ڏنڊ وڌا ويا آهن. نشاط
 هوٽل مان پنج چوڪريون هٿ آيون. ٻريوڊيال کي
 مهيني اندر ويهه هزار رپيا ڏنڊ پوري ڏيڻ جو اطلاع
 مليو آهي ۽ هوٽل مان وري ناچائڙ چوڪريون هٿ
 اچڻ جي حالت ۾ کيس ڇهه مهينا جيل جي سزا ملڻ
 جو ڏڙڪو مليو آهي.

پنهنجي معنيٰ ٿي ٿي ۽ حرف ان کي سمجهڻو ۽ بنا
 ڦل اڇا جي اڳيان وڌڻو آهي.
 ارچنا به ٿي دفعا پنهنجي مائٽن وٽان ٿي آئي آهي
 جي هن وقت سکيا سهندا ۽ آسودا آهن. ڪيلاس
 هنن کي مهني سر مهني به سڏ رهيا پهچائيندو ٿورهي.
 ڪجهه سال اڳي لڳتا يا سنيه ڪڙر لاءِ هڪ سھڻو
 پنجاڻي چوڪرو ليڇي آيو هو، جنهن سان سنيه ڪڙر
 جي شادي ٿي هئي ۽ هو ۽ آشرم کي هميشه لاءِ الوداع
 ڪري هلي ويئي. بامبي کان دھلي ۽ ويندي هوائي
 جهاز ۾ ڪيلاس ۽ ارچنا جي پاسي ۾ ويٺل جوان سان
 ڳالهيون ڪندي واقفيت ٿي ويئي. بعد ۾ هو ساڳي
 هوٽل ۾ اچي رهيا ۽ ريسٽارنٽ ۾ گڏجي کاڌو هڻائون.
 ارچنا وجهي وئي ان جوان کي چيو، ”توهين اگر ڪنوارا
 هجو آءٌ منهنجي هڪ ڪنواري پيٽ ويٺي آهي ان
 سان شادي ڪرڻ چاهيندا؟“ ان جوان پهرين سمجهيو
 ته ارچنا مذاق ڪري رهي آهي پر پوءِ ارچنا هن کي
 سنيه ڪڙر جي ڪهاڻي ٻڌائي ۽ هنجي ڪافي ساراه
 ڪئي. جوان جي دل ڳهرجي ويئي ۽ هو دھلي ۽
 مان موٽي بامبي آيو ته آشرم جو به ديدار ڪرڻ آيو.
 هن سنيه ڪڙر کي ڏٺو، هن سان ڪيترو وقت ڳالهايا ته
 ان بعد هن سنيه ڪڙر کي چيو، ”مان مائٽن کي مڃائڻ
 جي ڪوشش ڪندس ۽ اميد اٿر ته هو ”نه“ ڪونه

ڪيلاش هر وقت آشومن جي بهبوديءَ ۽ واڌاري جي ڪانه ڪا نئين ڳالهه سوچي وٺندو آهي. هن هڪ اهڙي قسم جو پرش 'سوامي جي' هٿ ڪيو آهي جو آشوم جي مندور بنا ذات پات جي ۽ پيد پيار جي، استر يا چوڪرين کي جيون جي راز جون ڳالهيون سمجهائڻ لاءِ روز هڪ ڪلاڪ وياڪيان ڏيندو آهي. 'سوامي جي' گهڻو ڪري يورپ جو رٿن ڪندو رهيو هو ۽ اڳئين دفعي جڏهن ڪيلاش هنکي سڙاند ۾ 'جي. ڪرشنا مورتِي ليڪچر هال' ۾ ڪرشنا مورتِيءَ جو وياڪيان ٻڌندو ڏٺو، ته ڪيلاش جي من ۾ خيال پيدا ٿيو ته اهڙي قسم جو آدرشي انسان سندس آشومن کي وڌي هٿي ڏيئي سگهي ٿو. هن سوامي جن سان واقفيت ڪئي ۽ هنکي پنهنجي ارادي کان ذهن نشين ڪرايو. سوامي جن ڪيلاش کي انجام ڏنو ته هو هن پيري يارٽ ۾ اچي رهندو ۽ هو ضرور بامبي اچي سندس آشوم ڄاچيندو. بس اهڙيءَ طرح سوامي جي به رويندر آشوم ۾ پوتي ٿي ويو! هن رٿن ڪرڻ بند ڪري ڇڏيو ۽ آشوم ۾ روزانو ڪلاڪ ڏيڻ جو پياڻو ڏيڻ بهتر ڪاري سمجهيو. هنجي خيال موجب زندگيءَ کي ڪارگر بڻائڻ يا بيڪار بڻائڻ انسان جي سياست ۽ تقاربت ڪور تي مدار رکي ٿو. ٻيو سڀ ڪجهه بي بنياد ثابت ٿي چڪو آهي. سڀ ڪنهن جي زندگيءَ کي پنهنجي

ٻئي 'رويندر وڌوا آشرم' ۽ 'رويندر البات آشرم' مشهور ٿي ويا آهن، جتي بنا ذات پات جي ۽ پيد پاڻ جي هڪڙيون چوڪريون پوئي ٿين ٿيون ۽ ٻين جو نيڪال ٿئي ٿو. اڄ تائين پنج سؤ کن اهڙي قسم جي بي واه چوڪرين جو نيتارو ٿي چڪو آهي.

ڪيلاس ٻوڏي پٺيان ڪم ڪري رهيو آهي ۽ ٻاهرين دنيا مان ڪنهن کي به خبر ڪانهي ته ان آشرم جو سڄو ڀڄو مالڪ ۽ رکڀال ڪير آهي. صرف اهيئي چوڪريون هنڪي سمجهن ۽ سڃاڻن ٿيون جنڪي هو خود اڏن ٿاڻ وڃي کين آشرم ۾ وٺي اچڻ جو بندوبست ڪندو هو.

ارچنا جي جيون ۾ ڪافي ڦيرو اچي ويو آهي. هو ڪيلاس سان گڏ رهندي به گهڻو وقت آشرمن جي ڊيڪيال ۽ شيوا ۾ لڳائيندي آهي. ڪيلاس ۽ ارچنا ٻئي ساڌارن پتي پٽي ۽ وانگر هلن چلن ٿا، جيتوڻيڪ هنن پاڻ تي شاديءَ جو ڪوبه ٺپو ڪونه لڳايو آهي. 'انات يتيم آشرم' ۾ به ٻارن جو انداز ڪافي وڌيل آهي. جن مان ڪي ارچنا سان ايترو ته هري ويا آهن جو هنڪي آشرم ۾ پير پائيندو ڏسي، هنڪي 'ممي، ممي' يا 'ماتا جي' چئي وڃي چنبڙلدا آهن. ارچنا به هنن کي ايترو ته پيار ڏيکاريندي آهي گویا سڀ سندس ئي ٻار آهن!

جو منهنجو هڪ گراهڪ وٽانئس ٿي آيو جنهن ڏاڍي پئسي واکاڻ ڪيس. چيائين ڪم تمام سٺو ٿي ڏئي ۽ ان ڪم جي ڪافي ڄاڻو آهي.

ڪيلاس پريوڊيال جي ڳالهه ٻڌي رهيو هو. هن دل ۾ چيو، ”ٻچا پريوڊيال تون جيڪي چوين ٿو سو سچ ته ٿي نٿو سگهي.“ هن نيٺ خيال ڪري چيس، ”نڪو اڄ دل نٿي قبولي. اڄ صرف پير جو گلاس پيئندس. توهين ڇا ٿا پيو؟ اڄ منهنجي دل وٺو، ڪجهه پيو.“

”خير، مان وسڪي ٿو پيشان.“

ڪيلاس اهڙيءَ طرح پريوڊيال جي من ۾ شڪ جاڳائڻا ڪونه چاهيو ته هو سندس چوڪريون گرم ڪندو ويو آهي. ڪيلاس نسيم جي اڃا شڪل ڪانه ڏٺي هئي. پريوڊيال به چاهيندو هو ته هو صرف ڪيس ٿي خوش ڪندي رهي ۽ ٻئي ڪنهن سان ميلاپ نه ٿيس!

* * * *

ارچنا کي ڪيلاس سان گڏ رهندي اڄ ڏهه سال گذري ويا آهن. ڪيلاس ارچنا سان گڏجي يورپ جو چڪر لڳائي آيو هو، ان بعد هو ٻه دفعا ٻيا به اڪيلو وڃي ٿي ٿي مهنا رهي آيو هو. هن اتي جو ڪافي ڄاڻو ڦيرائي هندستان ۾ آڻي رکيو. بامبي ۾ هن وقت

وڃي. هڪڙي ڏينهن هنڪي پڪڙي ورتي ته اهڙي حالت ڪندو سانس جو هو سڄي ڇيائي پيو سيڪيندو!“
 ”فرض ڪريو ته اهو مان ئي آهيان ته مون سان به ساڳي جڳ ڪندا؟“ ائين چئي ڪيلاش هنجي پٺيءَ تي ڌڪ هڻي کلي ڏنو.

پريو ديال هنجي منهن ۾ نهاري عجب کاڌو پر انهيءَ کلي ڇيائين، ”چوڪرين پڇاڻڻ وارا ماڻهو ئي پٿرا ورما جي! توهين اهو ڪم ته ڇا پر ڪنهن چوڪري کي پوريءَ معنيٰ ۾ ڄاڻي به ڪونه ڏسندا هوندا، اها پڪ اٿم.“

”اڃا! توهان ڪوڙو پورو پورو ڀڳو آهي!“
 ”يلا اڄ ڪنهن چوڪريءَ سان دل وندرائڻ جو خيال آهي ڪين اهڙو نه؟“ پريو ديال سوال ڪيو.
 ”ڪا نئين نار هجي ته بلاشڪ پيش ڪريو.“

”اڄ هڪ شيدائيءَ جو لطف وٺندا؟“

”ڪهڙي پراڻت جي آهي؟“

”امريڪا جي لمپريا ملڪ جي آهي. هتي ويڇاري بامبي ۾ گهمڻ جي خيال کان آئي هئي، پر سندس بئسن جي پوس لائي ڪير کڻي ويو جنهن ڪري ڪجهه پئسا ڪمائڻ جي خيال کان ڪجهه وقت لاءِ مون وٽ ڪم ڪرڻ قبوليو اٿس. پر مون کي شڪ آهي ته هنجو پيشو ئي اهو آهي ڇاڪاڻ ته ڪلهه رات

گهٽجي ويو آهي. هن وٽ باقي نسима ۽ هڪ ٻي رات جي رات جي وڃي پڇي آهي. نسима ڪافي بيمار ٿي گذاري. ڪجهه وقت کان هوءَ سندن جي سور جي شڪايت ڪندي رهي ٿي.

ڪيلاس پريو د يال وٽ وڃي ڪڏهن ڪڏهن به ٿي ڳالهائون ڪري پريو جو گلاس پي ايندو آهي. هڪ ڏينهن پريو د يال هن کان سندس نالو ۽ ڏندو وغيره پڇي وينو، جنهنجي جواب ۾ ڪيلاس هن کي پنهنجو نالو، پريو ورماءُ ٻڌايو ۽ ڏنڊي لاءِ چيائينس ته هو هڪ پلسٽڪ جي وانديڪن جي فڪٽريءَ جو مالڪ آهي؛ پريو د يال ان باري ۾ وڌيڪ سوال ڪون ڪيو هيو. البت ڪيلاس هنکي پاڻيهي چيو ته، بامبي ۾ اچڻ کان اڳ هو بهرين ڏاکڻي ۾ رهندو هو ۽ هن جي شادي وغيره ڪانه ڪيل هئي. پريو د يال هنکي چيو ”ڏاکڻي ۾ توهان ڪي سنيون ڇوڪريون ملنديون هونديون ورمائجي؟“

”ها، پر بامبي ۾ توهان وٽ البت بهتر مال ٿو ملي. توهان وٽ ڇا ڇا نه لڌا مليا هوندا؟“

”ائين برابر آهي پر اڄ ڪلهه اهي لڌا خبر ناهي ڪيڏانهن غائب ٿي ويا آهن، ورمائجي! ڪو مڙيوئي آهي جو منهنجي ڇوڪرين جي پٺيان هٿ ڌوئي لڳو آهي ۽ راتو رات ڇوڪرين کي اک وجهي پڇائي ٿو—“

ڪيلاش روز ڪجهه ڪلاڪ آش-رم ۾ نگاهه ٻائي
 ڪرڻ ۽ واڻ سڙا لھڻ ايندو هو. ھن جو انھن ڳالھين ۾
 چاه وڌڻ لڳو هو. اتي جو ڪم هاڻي گھڻو وڌيل هو.
 ڪ-م ڪندڙ ماڻهو به سڻا رکيا ويا هئا ڊاڪٽرن
 جو انداز هڪ مان ٽي ٿيو هو ۽ نرسون ڪل ست هيون.

ڪيلاش ارچنا کي وٺي جنهن مهن جو يورپ مان
 چڪر لڳائي آيو هو. اتان ڪافي رقم گهرائي آش-رم
 جي بهبودي ۽ واڌاري لاءِ پاسيري ڪري رکيائين.
 هنکي گوئل وڪيل جي وڏي هٿي هئي جنهن کان
 سواءِ ه-و ٻجي ڪين سگهي ها. هيئنتر پيو به هڪ
 اسسٽنٽ وڪيل مقرر ڪيو ويو هو جنهن معرفت
 ننڍيون وڏيون ڳالهيون جاچي انهن جو نيمرو ڪرڻ
 ضروري سمجهيو ويو.

ٻن سالن اندر آش-رم ۾ چوڪرين جو انداز اسي
 تائين اچي پهتو. ان وچ ۾ ڏهاڪو ڪن چوڪريون
 شادي ڪري ويون. جن لاءِ اخبارن ۾ اشتهار وجهائي
 ڪي چوڪرا گهرايا ويا ۽ سندن رهڻي ڪهڻي ۽ بڻ
 جاچي انجام اقرار لکرائي. هنن سان شاديون ڪرايون
 ويون. چوڪرين کي به ذهن نشين ڪرايو ويو اڱر
 هو انهن سان خوش نه رهي سگهن ٿا بنا دير جي
 واپس آش-رم ۾ اچي اجهو وٺن.

ٻيو ڏيال جو چوڪرين جو ڏندو هاڻي ڪافي

آشرم ۾ ٻڌجي ويٺيون جتي هر ڪنهن قسم جا سک،
سهندج، آرام ۽ وندر جا ذريعا موجود هئا.

ڇهن مهينن ۾ ’رويندر آشرم‘ جي ريجسٽر بؤڪ ۾
چاليھ جوان اوارڊ چوڪريون ۽ ڏهاڪو ڪن غريب
وڏوانون ٻارن سوڌيون داخل ٿي چڪيون هيون. ڪن
غريب چوڪرين جي مائرن ۽ پينرن کي به گهرائي آشرم
۾ اجهو ڏنو ويو.

ناڪريءَ جو پيءُ آشرم ۾ اچي ڏي ۽ ڏوهڙي
کي پاڻ سان وٺي ويو هو. ناڪريءَ جي آشرم مان
اڪرڻ تي دل نه هوندي به لاچار لکنوءَ ماءُ پيءُ وٽ
وڃي رهڻو پيس. هنجي پيءُ لکنوءَ ۾ وڃي ظاهر ڪيو
ته ناڪريءَ جو گهوت ولانت ويل آهي ۽ ٿوري وقت
۾ واپس اچي ويندو. آشرم ڇڏڻ وقت ناڪريءَ روئي
ڪيلاش بابوءَ کان موڪلايو. ڪيلاش هنکي چيو،

”ڪو سٺو سنڌي چوڪرو ڏسين ته ماءُ پيءُ جي
صلاح سان ان سان شادي ڪري ڇڏج.“ ناڪريءَ
جواب ڏنس، ”نه بابو جي! مون شادي ڪرڻ جو صفا
خيال لاهي ڇڏيو آهي.“ ڪيلاش کلي چيس، ”انسان
سوچيندو هڪ ڳالهه آهي پر ايشور بڻائيندو ٻيو ڪجهه.
آهي.“ ناڪريءَ جي پتا کي ڪيلاش بابوءَ جون ڳالهيون
ڏاڍيون پريه لڳيون هيون. هن ڪيلاش بابوءَ کي
دعائون ڪري هن کان موڪلايو هو.

سڄي ڳالهه ڪري ٻڌايائين. پريو ديال هنڪي آئت
 ڏيئي پنهنجو هڪ ڪمر و ڏنو ۽ چيائينس ته سڀاڻي
 نائين شايد گلشن واپس اچي وڃي. پر ئي ڏينهن نيري
 ويا، گلشن جو پاڇو به ڏسڻ ۾ ڪونه آيو. پريو ديال
 پدمڻيءَ کي چيو، ”مون کي گلشن تمام نيڪ آدمي
 ڏسڻ ۾ آيو هو. پر انسان جي خبر ئي ڪانه ٿي پوي
 تون به فڪر نه ڪر. توکي ڪو ٻيو بهتر ساڻي ڳولهي
 ڏيندس. نتيجي طور پدمڻيءَ کي پريو ديال ان بعد
 به ٻيا چوڪرا هٿ ڪري ڏنا جي به اٽڪل ساڳئي
 نموني پدمڻيءَ کي دوکو ڏيئي پڄي ويا. آخر ۾ پدمڻي
 به ٻين چوڪرين وانگر پريو ديال جي وڪڙ ۾ اچي
 ويئي ۽ پيرار ٿي پنهنجي سر ڀر جو وڪرو ڪرڻ قبول
 ڪيائين.

ان رات جڏهن پدمڻي ڪيلاش جي نزديڪ آئي
 ته ڪيلاش هنڪي چٽائي ڏنو. هوءَ ڪافي خوبصورت
 هئي. ڪيلاش پنهنجي سڀاءَ ۽ طريقي موجب پدمڻيءَ
 کي حقيقت نشين ڪرايو ۽ هن سڄي خرابيءَ جو بطن
 پريو ديال تي هو، جا ڳالهه پدمڻي محسوس ڪري ۽
 سمجهي سگهي. ڪيلاش هنڪي هن گند مان ٻاهر ڪڍي
 ٿانميڪي هنڌ رهائڻ جي خاطري ڏني.

اهڙيءَ طرح پدمڻي، ٻوڙ ڍڪا، ان بعد ڪامني،
 شويلا، رجني، روزي، ريتا ۽ ٻيلا هڪ هڪ ٿي ڦرو بندر

نالو گلشن هو. هو پدمطيءَ کي پاڻ وٽ وٺي ويو. سڄو ڏينهن گهمائي ڪارائي پيماري رات جو پدمطيءَ سان هم بستري ٿيڻ جي خواهش ڏيکارين. پدمطيءَ هنکي چيو ته شاديءَ کان اڳ هوءَ هنکي هٿ به لائڻ ڪانه ڏيندي. گلشن هنکي چيو، ”سمجهو ته تو مون سان شادي ڪئي آهي پوءِ ٻيون اڃا پون ڳالهون چو ڪريون؟ شاديءَ ۾ ڇڳوئي خرچ اچي ٿو وڃي. اهي دنيا جا دستور اسين پاڻ سان جو لاڳو ڪريون؟“ پدمطي گلشن جي ڳالهين ۽ پرمائن تي وشواس رکي گلشن جو چوڻ مڃيو. سڄو هفتو هو ٻئي روز ڏينهن جو گهمي ڦري نشاط هوٽل مان کانو کائي رات جو اچي هم بستري داخل ٿيندا هئا. ان بعد هڪڙي ڏينهن هو ٻئي هڪ لوڪل ٽرين ۾ چڙهي ڇيمبور گهمڻ وڃي رهيا هئا ته گلشن هڪ اسٽيشن تي لهي پيو ۽ وري چڙهيو ڪونه. پدمطي واٽري ٿي ويئي ته گلشن ڇو لهي پيو ۽ ڪيڏانهن ويو! ڇيمبور جي اسٽيشن تي لهي گلشن جو برابر به ڪلاڪ انتظار ڪيائين پر هو بي ڪنهن به ٽرين مان ڪونه لٿو. شام جي وقت هوءَ گلشن جي گهر آئي جا هڪ ڪوئي ٿي هئي ۽ ڏنائين ته ڪوئيءَ کي ٻاهران ڪلف لڳو پيو هو، هوءَ به ڪلاڪ اتي به ٿوسي بيٺي پر گلشن جو پتو ڪونه پيو هو ۽ نيٺ نشاط هوٽل ۾ آئي ۽ اچي پر پوڏيال ڪي

پدمڻيءَ کي هاڻي واپس پنهنجي گهر موڪلي ڏئي. کيس وڌيڪ پاڻ وٽ رهائڻ سان راجپوت جي ستياناس ٿي ويندي. کين خبر پئجي ويئي ته پدمڻي شادي شده چوڪري آهي ۽ ڪن ڳالهين ڪري هوءَ ساهرن سان نه ٺهي پيڪي گهر وڃي رهي هئي. هنن راجپوت جي ڌيان تي اها ڳالهه آندي ۽ راجپوت کي جلدي پئي ڪنهن هنڌ پوئوڻ جو پوئو بند ڪري ڇڏيائون. راجپوت جو پدمڻيءَ سان جيتوڻيڪ پيار ٿي ويو هو، پر هن پنهنجي مائٽن جي ڳالهه کي وڌيڪ وزن ڏنو ۽ ڪنهن نموني پدمڻيءَ کي نشاط هوٽل ۾ اچي رهايائين، ۽ آخر هن وٽ اچڻ وڃڻ بند ڪري ڇڏيائين. پدمڻي ڳالهه کي سمجهي ويئي. هن پريوديال جي شرن ورتي. پريوديال هن کي آلت ڏيئي چيو، ”جيستائين مان جيئرو آهيان تيستائين تنهنجو وار ونڱو ڪونه ٿيندو. مان ڪوشش ڪري تنهنجي لاءِ ڪو سنو چوڪرو ڳولهيان ٿو جنهن سان توکي شادي ڪري وهڻ کانسواءِ ٻيو ڪو چاڙهو ڪونه ٿيندو.“ پدمڻيءَ به ويچار ڪري ڏنو ته پريوديال جي صلاح خواب ڪانه هئي. هن ڏينهن کان پوءِ پريوديال پدمڻيءَ کي اچي چيو، ”تنهنجي لاءِ هڪ جوان ڳولهي آيو آهيان. هو توکي ڏسڻ ٿو چاهي.“ پدمڻيءَ کي اهو چوڪرو سنو لڳو ۽ هن سان شادي ڪرڻ قبول ڪيائين. چوڪري جو

ٿوڪ ڪندا رهيا. ڇاڪاڻ ته ننڍي هوندي کان ئي هو به
 چوڪون سان تمام آزاد نموني ملندي ڳالهائيندي هئي،
 نتيجي طور ماڻهن به هيٺ ٿيڻ لڳو. پدمڻيءَ
 پتيءَ کي ڏوڪي ۾ رکيو هوندو. پدمڻيءَ جي هڪ
 ساهيڙي بامبي ۾ رهندي هئي جنهن کي لکي موڪليائين
 ته مان بامبي اچان ته مون کي پاڻ وٽ ڪجهه وقت
 رهڻ ڏيندين؟ ساهيڙين لکيس ته بلاشڪ هلي اچ.
 هڪ ڏينهن وجهه وٺي پدمڻي پنهنجي پٽ ماڻهن وٽ
 ڇڏي ٿرين ۾ چڙهي پيئي ۽ بامبي پنهنجي ساهيڙي
 راڳيءَ وٽ پهچي ويئي. ساهيڙيس پدمڻيءَ کي ڏسي
 خوش ٿي. پر پوءِ هن جو نمونو ڪونه وڻيس. ڏٺائين
 ته پدمڻي سندس پاءُ راجيش سان تمام ريل چيل
 ڳالهائي ٿي ۽ فاحش چرچا مسخريون ٿي ڪري. ۽
 نتيجي طور راجيش به هن کي به ٿي دفعا نشاط هونل ۾
 کانو ڪارائڻ وٺي ويو هو. جتي پر پوءِ پدمڻيءَ جي
 شڪل ڏسي هڪ ڳالهه دل ۾ سوچي ورتي. هڪڙي
 پيري راجيش ۽ پدمڻي وري اتي آيا ته پر پوءِ پدمڻيءَ
 موقعو وٺي هنن سان وڃي ڳالهائڻ لڳو. پوءِ هنن کي
 چيائين: ”ڪنهن به وقت توهان کي ڪپي نه اچي هونل
 ۾ بافوحش رهي سگهو ٿا. مان توهان کان خاص چارج
 ڪونه وٺندس.“ راجيش جي ماڻهن کي به پدمڻيءَ جو
 اهو نمونو ڪونه وڻيو. هنن راڳيءَ کي سمجهايو ته

عجيب مصيبت ۾ اچي ڦاڙي هئي. هن جي پٽيءَ هن تي ڪڙي تهمت ڌري هئي ته هو پنهنجي ننڍي ڏاڍو سان ٺهي ويئي هئي، جنهن مان هنڪي ٻار ٿيو هو. جيتوڻيڪ ڏاڍوس جو پدمڻيءَ سان پيار هو پر منورتيءَ جو نپڇ هو. پدمڻيءَ هنڪي ڪڏهن به خراب نظر سان ڪونه ڏٺو هو. ڏاڍوس هنڪي هڪڙي ڏينهن وجهه وٺي هن سان هم بستري ٿيڻ لاءِ ستايو پر هن هنڪي چيني چيو ته ”وڌيڪ تنگ ڪندين ته مان پنهنجي پٽيءَ سان ڳالهه ڪري توکي سزا ڏياريندس.“ هنجو ڏاڍو بگڙجي ويو ۽ واپس وٺڻ ڪاٿو هو پنهنجي دوستن کي ٻڌائيندو هو ته سندس پاڃائي ساڻس ٺهي ويئي آهي. ان ڳالهه جي ڪڙڪ سندس پٽيءَ کي پڇي ويئي ۽ هن پدمڻيءَ تي ڪوڙو نڪر ڀڳو ته هو سندس ڀاءُ مان گريو ٿي آهي. پدمڻيءَ جو ڏاڍو به چوڻ لڳو ته بوابر هنڪي ٻار مون مان ٿي ٿيو آهي ۽ ان لاءِ پدمڻي ٿي جوابدار هئي. پدمڻيءَ جي خواهش موجب ئي مان هن سان هم بستري ٿيندو هوس. پورو سال پدمڻيءَ کي ڪافي سهڻو پيو. هڪ ڏينهن نوبت ايسٽائين اچي پهتي جو پدمڻيءَ جي گهوت هنڪي ٿي مهنن جي پٽ سوڌو ڏڪا ڏيئي ٻاهر ڪڍي ڇڏيو. پدمڻيءَ کي مائٽن پاڻ وٽ ٿورو وقت رهڻ ڏنو پر انهن به هن ۾ شڪ آندو ۽ پدمڻيءَ کي ’چڙواڳ چوڪري‘ چئي ٿوڪ

”مون کي نه اهي چوڪريون وسرن ٿي نٿيون! ...
 چئبو هـ. ن سنڌ ياڻيءَ کي هڪ ٻار به هو! ٻار هوندي
 هن هيءُ پيشو ڪيئن اختيار ڪيو؟“
 ”مجهوري!“

”توهان کي ڪهڙين حالتن هيٺ هوءَ هت آئي؟“
 ”اها هڪ لمبي ڪهاڻي آهي، ڀائي صاحب!“
 ”اچا! ..... توهان هنکي سمجهايو هوندو ته هنکي
 اهو پيشو اختيار ڪرڻ نه گهرجي؟“

”بلڪل نه. سچي ڳالهه ته مون ڪي جيڪي سو
 اهڙي قسم جي چوڪرين جي گهوج ٻولدي آهي، جنهن
 ڪري مون ٿي هن کي اها صلاح ڏني ته جنهن حالت
 ۾ هـوءَ اڪيلي آهي ته اها هن کي الائي ڪٿي وڃي
 پهچائيندي، تنهن کان هوءَ زندگيءَ جو لطف هن سولي
 ۽ سٺي نموني ۾ وٺي سگهي ٿي!“

”اچا! آئي ڳالهه، ڌيان ۾ ..... چڱو مان هلي ٿو
 روم ۾ ترسان. ذرا پير چڱو ٿڌو موڪلجو ..... ۽ هاڻ
 هيءَ توهان جو ائڊوائس.“ ڪيلاش سؤ رپيا ٻريو ڍال
 کي هٿ ۾ ڏيئي ٻئين ماڙي طرف هليو ويو.

* * * *

رفتہ رفتہ سڀيئي رات جون راڻيون هڪ هڪ ٿي
 ’رويندر آشرم‘ ۾ پهچي چڪيون هيون. پدمڻيءَ
 جي بيان مان ڪيلاش کي معلوم ٿيو ته هوءَ به هڪ

پڄاڻي وڃي. هن ڪيلاش جي جواب ۾ چيو،
 ”ياڻي صاحب، ڳالهه ٿي نه پڇو، جنهن لائيتا ڪي
 تـوهين ساراھي رهيا آھيو اھا ھڪ ڊوڪيباز چوڪري
 ٺڪتي. نه صرف اھا پر ھوھ سنڌ ياڻي بہ توهان سان
 گڏ جڻ بعد ٻئي ڏينھن ئي رفوچڪر ٿي ويئي. خبر ناھي
 ڪيئن ٻن ھفتن اندر ٻئي گم ٿي ويئون! مون ھن
 سنڌ ياڻيءَ لاءِ ڇا ڇا نہ ڪيو ھوندو! ھن کي ھڪ ٻار
 بہ ھو. مون توهان سان ان ڏينھن ھن جي باري ۾
 ڪجھہ ڪونہ اوريو پر مون کي ڏاڍو خيال ھو. سمجھيم
 تہ ڌڪا کائي واپس موٽي ايندي. ھن جا مائٽ لکنوءَ
 ۾ رھندا آھن.“

”منھنجي خيال پٽاندڙ ھوھ لکنوءَ ئي رواني ٿي
 ويئي آھي. ھن ضرور مائٽن کي لکيو ھوندو جن مان
 ڪو اچي وٺي ويو ھوندس.“

”مان نٿو سمجھان. ھن جا مائٽ ھنکي واپس وٺڻ
 لاءِ ڪنھن بہ حالت ۾ تيار ڪين ٿيندا. پشپا مونکي
 پنھنجي مائٽن جي باري ۾ سڀ ڪجھہ ٻڌايو ھو.“

”اڃا! توهان کي وڌيڪ خبر ھوندي. توهان جي
 انومان موجب ھوھ تڏھين ڪيڏانھن ويئي ھوندي؟“
 ”چڻي نٿو سگھان.“

”۽ ھوھ پڊجاڻي؟“

”اھا بہ اٽڪل ساڳئي اموني رواني ٿي ويئي.“

نئون چوڙو ٿو پيش ڪريان جنهنجو اڃا فوٽو به ڪونه ڪڍايو اٿم. پر توهين هن سان ملي ضرور خوش ٿيندا اصل سچو ڀڄو پريءَ جو ڀڄو آهي. تازي حيدرآباد دکن مان آئي آهي.“

”مسلمان؟“

”نه، هندو ڇوڪري آهي، نالو پدمي اٿس.“

”اوه! نه ان سان اڄ ضرور مڪاميلو ڪبو.“

”توهين ٻئين ماڙي تي نمبر ۲۹ روم ۾ هلو ٿي.“

جلدي مان هن کي گهرائي توهان وٽ ٿو موڪليان.“

هوءَ ڪٿي پري رهندي آهي ڇا؟“

”نه، نه، پاءُ ڪلاڪ جو پنڌ مس ٿيندو. توهين

هلي نيسٽائين پنهنجو پير پيو نه هوءَ به اتيئي پهچي

ويندي.“

”نڪ آهي. ڪا خاص ٽڪڙ به نه ڪانهي!.....“

اڳئين هفتي واري پنجاٻ ڇا ته غضب جي ڇوڪري

هئي! توهان کي ههڙيون قابل ڇوڪريون ڪٿان ٿيون

هٿ لڳن؟“ ڪيلاش گويا خوشيءَ اچي اهو سڀ

ڪجهه چيو. پريو ديال هن جي شڪل ۾ ٿورو شڪي

نگاه سان ڏسڻ لڳو ۽ اتيئي هن پنهنجي دل مان

اهو گمان ڪڍي ڇڏڻ واجب سمجهيو. هن ٻاٻوءَ جي

ايڏي همهه ڪانه ٿيندي جو هو سندس ڇوڪريون

خوشي ٿيندي ته جنهن نسима جي باري ۾ توهان ٻئي هفتي پڇيو هو اها واپس پنهنجي گهر پهچي ويئي آهي.“
 ”اڃا! ته اڄ مڃون ئي مڃون آهن!“ ڪيلاش ظاهر ائين چئي ويٺو پر اندر ۾ پڇتايائين ته هو نسима سان نه گڏجي ته سٺو.

”نه، صاحب! نسима اڃا پاڻ برابر ڪونه کنيو آهي. ڪلاڪ اڌ اڳي مان وٽائس ئي آيو آهيان. ڪمبخت پوليس وارن هن کي ڪافي مار ڏني ئي ڏسجي. هن جا ٻئي گل سڄيا پيا آهن!“

”اف! ويڃاريءَ ڇڱي پوڳڏا پوڳي هوندي!“ ڪيلاش چيو. پر اندر ۾ خوش ٿيو جو هن جي دل جي مراد پوري ٿي.

”ها، شڪل ئي الائي ڇا ڪري ڇڏي اٿائونس. پر ڊاڪٽر هڪ ملهه ڏنو اٿس، هفتي کن ۾ تيار ٿي ويندي.“

”کيس آزاد ڪرائڻ ۾ توهان ڪي ڪافي خرچي ڏيڻي پئي هوندي!“

”برابر. ڇهه سئو هزار نسима ويڃاريءَ جا ميٽريل هئا اهي ۽ منهنجا بارهن ٽيڙهن هزار رپيا خرچ ٿي ويا.“
 ”بس هاڻي وري مهني بي اندر توهان جي رقم سڄي ڪري ڏيندي.“

”ائين نه آهي..... اڄ توهان جي خدمت ۾ هڪ

آهين . ان جهڙي بي سني ڳالهه ڪانهي. هن کانپوءِ
ايشور سڀ نيڪ ڪندو. مان ڪوشش ڪري پيا سڀ
ڪم ڇڏي پرهينءَ لکندو مان بامبي لاءِ روانو ٿيندس.
بامبي ۾ هڪ رات رهندس. اڳوڻو ڪلياڻ مان هڪ
متر سان به گڏجي ايندس. اسان طرفان پنهنجي ڪڪي
کي پيار ڏج.

الميتا آشرم ۾ پرتي ٿي ان جي پوري هفتي بعد
ڪيلاس هڪ رات نشاط هوٽل ۾ پير ڌريو. پريودال
هنڪي ڏسي باهوان ڪلي ڪيڪارو پر هنجي اندر هڪ
ويڌن هئي سا ظاهر نه ٿي ڪري سگهيو. ٻن هفتن
اندر هن جون ٻه رائيون بسترو گول ڪري ويئون
هيون سي به بنا ڪجهه ڪنهن خبر پوڻ جي! هنڪي
ٿورو عجب لڳو ته بابو جنهن چوڪريءَ سان گڏجي
ٿو سا ڏينهن ٻن بعد وري شڪل ڪانه ٿي ڏيکاري!
اهو ڇا ٿو ثابت ڪري؟ هن بابوءَ جو ان ۾ هٿ ٿي
سگهي ٿو؟ هنڪي به پنهنجو هڪ اڙو نه کونهي جتي
اهي ٻئي بهجي ويئون آهن؟ ڇا زليخا به ساڳئي هنڌ
رهيل آهي؟

ڪيلاس پريودال کي جڏهن ڪلهي ٿي ٽپڪي
هڻي چيو، ”ڪهڙو حال آهي، پاڻي پريودال؟“ ته
هن جا گويلا لڻا ٿئي پيا. هيءَ گهڙيءَ هن مشڪي
چيو، ”حال سٺو آهي، سٺ جي، توهان ڪي ٻڌي

آهين. توکي سڀ ڪجهه معاف ڪري ڇڏيوسين جو
 تو وري به اسان کي ياد ڪري پڇتاءَ جا ڳوڙها ڳاڙيا
 آهن! اسين به توکي ڏاڍو سنڀاري رهيا آهيون. تنهن
 جي وڃڻ کانپوءِ تنهنجي ماما جي طبيعت البت ڏاڍي
 ئي ٻيڻي آهي. پر سڀ ڪرم جي گتِي ڏسڻ ۾ ئي اچي،
 نه ته تنهنجي ڊيڪيال لاءِ اسان ڇا ڇا نه ڪيو هوندو!
 خير، تنهنجي خط ڏسڻ سان تنهنجي ماما خوشيءَ ۾
 اچي ٿيا ڏنا. تنهنجي ڪڪي جي ڳالهه، ٻڌي خوشي
 به ٿي پر دک به آهي. ضرور ڪو حل ڳولهڻو پوندو.
 ڪا ڳالهه بڻائي پوندي. تو لکيو ته تون پنهنجي
 ڪڪي کي ڪنهن به حالت ۾ پاڻ کان جدا ڪرڻ
 ڪين چاهيندين؟ مان اها ڳالهه خوب محسوس ڪريان
 ٿو. ٻچڙي تون خيال نه ڪر. ايشور ڪندو سڀ
 ڌيڪ طرح ٿي ايندو. تو لکيو ته تنهنجي هلي وڃڻ
 بعد ڇوڙو ٿي هوندي ۽ ماڻهن کي جو کي چيو
 هوندو. تنهنجو انومان ڪنهن حد تائين برابر آهي، پر
 وقت گذرڻ سان سڀ ڪجهه لڳ ڀڳ ٿيو وڃي. ماڻهن
 پوءِ پنهنجا ٻوٽ بند ڪري ڇڏيا. ڪڏهين ڪڏهين
 ڪو پاڙيوارو پڇندو آهي ته ٺاڪريءَ جو ڪو پتو پير
 وغيره. البت ان کي ڪوڙ ڳالهائي چيو آهي ته ٺاڪري
 جتي آهي اتي خوش ويٺي آهي. ٻيو ڀلا ڇا ٿو چئي
 سگهجي! خير، تون اسان وٽ واپس اچڻ لاءِ منتظر

کي خط لکي موڪلڻ ٿيڻدو. ڏسان نه هو ڪهڙو
تا جواب ڏين.

”ڪڪي واسطي به جيڪا حقيقت آهي کين لکي
چڏج.“

هاڻ ائين بهتر ٿيندو. البت ڪي ڳالهيون ڳجهون
رڪڻيون پونديون. ائين نه ٿئي جو هو ڪنهن ڳالهه جو
اُبتو مطالب ڪين!

”خير، توکي وڌيڪ خبر هوندي.“

ڪيلاس ٺاڪريءَ کان موڪلائي واپس آيو هو
جنهن بعد ئي هنجي ملاقات لڳتا سان ٿي هئي.

ٻن ڏينهن کانپوءِ لڳتا به آشور ۾ پهچي ويئي،
جتي هن پنهنجو سڄو نالو سنيه ڪور لکايو. هنڪي
ٺاڪريءَ جي پاسي واري روم ڏني ويئي جنهن لاءِ هن
خواهش ڏيکاري هئي. ٺاڪريءَ سنيه ڪور هڪ ٻئي
کي ڏسي خوش ٿيون. هنن ڪيلاس ٻاٻوءَ جي واکاڻ
۾ ڇا ڇا نه چيو! هو ٻئي هنڪي دل تي دل ۾ دعائون
ڪرڻ لڳيون. هيئنر هو اڪيليون ڪين هيون.
گهٽ ۾ گهٽ نه هيون!

ڪجهه ڏينهن کانپوءِ ٺاڪريءَ کي ٻيءَ وٽان خط
جي ورندي آئي جنهن ۾ لکيل هو: مان ڀامبي اچي
تو کي وٺي ويندس ڏي! تو جيتوڻيڪ ڀڄي وڃڻ جو
سنو ڪم ڪونه ڪيو پر وري به تون اسانجي ڀڄڻي

گذاريندي هئي، ڪجهه وقت مندر ۾ ۽ ٿورو وقت
پستڪالي ۾. سندس ڪمر و صاف ڪرڻ ۽ پوڄن تيار
ڪرڻ لاءِ هڪ مائي اچي ويئي هئي جنهن سان به ٿي
ڳالهائون ڪري ورتيون هئائين. ٻارن لاءِ هڪ نرس به
اچي ويئي هئي جنهن پشپا جو ڪڪو ڏسي چيو
هوس، ”ڪهڙو نه وڻندڙ ٻار چڻيو ائين، ناکري
ديوي!“ پشپا آشور جي ريجٽر بوڪ ۾ پنهنجو نالو
’ناڪري‘ لکايو هو. هنڪي اهو نالو وڌيڪ پسند هو.
هوءَ هاڻي پنهنجي ماءُ پيءُ کي سنڀاري رهي هئي. هن
چاهيو ٿي هڪ واريءَ هوءَ وري انهن جي وڃي شڪل
ڏسي اچي. هن جو ڪڪو هاڻي سوگهن هڻن ۾ هو.
هوءَ سولائيءَ سان به چار ڏينهن هنڪي ڇڏي ڪٿي
نڪري سگهي ٿي.

ڪيلاس جڏهن ٽيون دفعو ناکريءَ جو واغ سٺاءُ
لهڻ آيو تڏهن هن ڪيلاس اڳيان پنهنجي اها خواهش
ظاهر ڪئي.

”مان خود ائين ئي ٿو چاهيان ته جن توکي ڀالي
نڀائي هيڏو ڪيو تن جي خوشي تون پنهنجي ڪري
سهجهين. تون بلاشڪ پنهنجو ڪڪو هتي ڇڏي
پنهنجي مائٽن جي شڪل ڏسي اچ. يا کپيئي ته ٻهري
هنن کي هڪ خط لکي موڪل.“

”پاڻيان ئي ته توهان جي صلاح موجب ٻهري هنن

”سمجھيم. ان حساب سان جي مان پلجان نٿي ته
پشپا به توهان وٽ اجهو ورتو آهي. ائين مه ڪن آهي؟“
”تنهنجو حساب پورو آهي، لليت. هو هن وقت
اڪل آندو آهي. هنجو ڪو هفتو اڳي بي چاڪ
هو، اهو به نيڪ ٿي ويو آهي. آشرم کي پنهنجي
اسپتال ۽ ڊاڪٽر آهي ۽ ٻارن لاءِ به خاص وندر جو سامان
موجود آهي. پشپا جي ڪڪي جي ڊيڪيال ڪڪرس
ڪندي آهي. تون هلي ڏسي امين ٿج.“
”توهين پورش نه پر لڪل ڊيوٽا ٿا ڏسڻ ۾ اچو
ڪيلاس باو!“

”تون به ڏيو ٻڌجي سگهين ٿي لليت!“
”مون کي هاڻي لليت نه چئو، ڪيلاس باو! اهو
پرو ڊيال جو نالو ڏنل آهي. هوشن منهنجو اصلي نالو
سنيه ڪور آهي.“
”اهو نالو پاڻ بهتر ٿو لکيم، سنيه پيڙ!“

* * * *

ائين پراڻو آهي ته ڪيلاس ’رويندر آشرم‘ ۾ ان
هفتي ٿي يعني لليت وٽ وڃڻ کان اڳ به ٿي پراڻو
ليٽو پائي آيو هو. پشپا پنهنجي ڪڪي سان هر طر
ع-وش ۽ وندري ويني هئي. پور مان به ڏينهن ٿوري
اڪيلائي، محسوس ڪيائين، پر آشرم جو پارڪ تمام
سهڻي نموني ۾ ٺهيل هو. هو ڪجهه وقت اتي رهي

”هن وقت به ئي سگهي ٿو پيئري، پر ايترو جلدائي
 کان ڪم وٺڻ سمجه، ڀريو ڪونه ٿيندو. تون مون کي
 پنهنجي جاءِ جو پتو ٻڌائي ڇڏ. ڏينهن بن ۾ منهنجو
 ڪو آدمي تو وٽ اچي توکي وٺي ويندو. تون پنهنجي
 شيءِ ٻئي اڳڙي تيار ڪري رکج..... ۽ جڏهن پوري ڌيال
 ڪي ڪنهن به قسم جو شڪ نه پوي.“ ڪيلاش جي
 منهن مان سڃاڻي بکي رهي هئي. لليتا ڪوسيءَ تان
 آلي نوري ڪيلاش جي پيرن تي پنهنجو مستڪ رکي
 ڇڏيو. ڪيلاش ڪدم هنڪي اٿاري چيو، ”نه لليتا.
 تون پاڻ کي ايترو گهٽ نه ليڪ. تون زندگيءَ ۾ سٺو
 ڪارو ڪرڻ جي قابل ٿي سگهين ٿي، مون کي وشواس
 آهي.“

ڪيلاش پوءِ پنهنجي واچ ۾ وقت ڏسي چيو، ”اڌ
 ڪلاڪ پورو ٿيو آهي، باقي اڌ ڪلاڪ کن بيون به
 ٿوريون ڳالهيون ڪري توکي موڪل ڏيندس.“

لليتا ڪيلاش جا ٻئي هٿ پنهنجي هٿن ۾ کڻي
 پنهنجي اکين تي رکيا ۽ پوءِ انهن کي پنهنجي منهن
 سان لڳائڻ بعد ۾ انهن کي چيو. هـن پوءِ چيو،
 ”بابو جي، ڏسو، مون توهان کان توهانجو نالو به ڪونه
 پڇيو آهي. مان اهو معلوم ڪري سگهان ٿي؟“

”ڪيلاش..... پر جڏهن ٻئي ڪنهن کي سڏ
 پوي. پوري ڌيال کي به منهنجي نالي جي خبر ڪانهي.“

ڪي اسين آشرم جو نالو سڏيندا آهيون.“

”اڃا! نه مونکي پهرين ئي آشرم لاء چئو ها ته سمجهي وڃان ها، بابو جي! يعني ته اتي کاڌو پيئڻو ڪپڙو لٽو سڀ ڌرمائو ملي سگهندو؟“

”ائين برابر آهي جيسين ڪو ساڌارڻ پورهيو ڪري ڪجهه ڪمائي سگهي، يا ڪو اچي هن سان شادي ڪري وٺي وڃيس. ان لاء ڪيترن ئي نمونن ۾ بندوبست ڪرڻ جو پر بند ٿيل آهي.“

”سمجهيم. پر اها به هڪ ايوڳي جيوت ٿيندي!“

”بالڪل نه. ان آشرم کي پنهنجو هڪ وڏو مدر آهي، پستڪاليه آهي. سڀڻ جون مشينون آهن، سنگيٽ شالا آهي، جتي قسمين قسمين جا ساز موجود آهن، هارمونيم تي سنگيٽ وڌيا سيکاري ٿي وڃي جن لاء سنگيٽ ماسٽر موجود آهن، راندين رويندين لاء به پر بند ڪيل آهي: پنگ، پانگ، بدمنڻ وغيره. هفتي ۾ هڪ ڌرمي فلم ڏيکاري ويندي. هر هڪ ڌرم جي استرين لاء هڪ جدا پوڄا جي ڪوٺي مقرر ڪئي وئي آهي، ڇا وندر جي ايترون اسمن هوندي به جيوت ايوڳي سمجهڻ ۾ ايندي، لليت؟ پانيان ٿو رواجي زندگيءَ کان اتي جي جيون گهڻي بهتر سمجهڻ ۾ اچي سگهي ٿي!“

”ان حالت ۾ مونکي هن وقت ئي هتان پهچائي

وٺي هلو بابو جي!“

سمجھيو هو ته سڀ مرد بي قياسي ۽ آپسوار ٿي ٿي
ٿيندا آهن، ۽ منهنجي باقي حياتي هن وحشاني کوه ۾
ختم ٿي ويندي!“

”نه لليتو. مان توکي خاطري ٿو ڏياريان ته تون
منهنجي ساڻس ۾ وڌيڪ سٺي نموني ۾ حياتي بسر
ڪند ٿين. توکان اڳ مون ٻن اهڙين چوڪرين ۾ جو
بندوبست ڪري هنن ڪي ٽائيمڪو ڪيو آهي.
مان اها ڳالهه توهان ٿو ڪريان پر پرڏيال جي ڪن
تي آڻڻ ڪونه چاهيندس.“

”پرڏيال ڏسڻ ۾ لائق پر هڪ خوفناڪ آدمي
آهي بابو جي! شل نه ڪا چوڪري هنجي پٺاري پوي
هو ڏيري ڏيري ڪنهنجي ستياناس ڪرڻ ۾ اول نمبر
ثابت ٿيو آهي.“

”مون به هنجي ڳالهائڻ مان ائين پرڏيو آهي.“
”جتي توهان ٻن چوڪرين کي اڳ ۾ ئي ٽائيمڪو ڪري
رکيو آهي اتي مونکي به رکڻ جو ويچار آيو. توهان
کي ڇا؟ ڇا اهو هڪ خاص مڪان آهي؟ ڪين
اهو به هڪ شاندار اڏو آهي بابو جي؟ مان ڪيئن
اعتبار ڪريان؟“

”تون مون تي وشواس ڪر، لليتو.“ ڪيلاش
چيو. منت رکي وري چيائين، ”اهو هڪ اڏو ٻڌو
ڪونهي، هڪ قسم جو ساڌارڻ گهر ٿي سمجهو، جنهن

لليتا هڪ ٻيو به سڏڪو پري ڇيو. ڪيلاش پنهنجو رومال ڪڍي هن جون اکيون اڳهيون: پوءِ پنهنجي ڪرسي هنجي ڪرسيءَ اڳيان بيٺو هي هنڪي به ويهاري هن جا ٻئي هٿ پنهنجي هٿن ۾ جهلي چيائين، ”مان توکي هڪ جدا گهر ٺاهي ڏيئي سگهان ٿو جتي تون بنا تڪليف جي ساڌارڻ جيوٽ ڪاٿي سگهندين.“

”توهين اهو سڀ ڪجهه ڪهڙي خيال جي اوت ۾ ڪندا؟“

”مان هڪ ڀيٽ ڪي هن نورج ۾ وڌيڪ وقت ڇڏڻا نٿو چاهيان، هنڪي پوريءَ معنيٰ ۾ سڪي ڏسڻ جو شوق ٿو رکان.“

”توهين ايترو ڪجهه مونکي بنا به واپس سڃاڻڻ ۽ ڄاڻڻ جي ڪرڻ گهرو ٿا؟“

”مون وٽ ڌن جي ڪمي ڪانهي. هڪ اسٽريءَ کي هن گند مان ڪڍي ٻاهر ڪيم ته ڪيڏو نه ثواب جو ڪم ٿيندو اهو محسوس ٿئي ڪري سگهين؟ ان لاءِ سڃاڻپ ڄاڻپ جي ڪهڙي ضرورت آهي؟“

”صرف ثواب جو ڪم؟ مان هيءُ خواب نه ڏسي رهي آهيان، ٻاوجي؟ توهين ڪٿان آيا. آهيو، ڪير آهيو؟؟ منهنجي دل اڄ خوشيءَ مان جهومئي رهي آهي نه ساڳئي وقت شڪجي به پيئي. ڇا سچ پچ منهنجو نضب وري ڦيرو کائي سگهي ٿو؟ مون

جي منهن ۾ نهار پيو. هنجي خماري نيٽن ۾ وڌيڪ
نشو ظاهر هو. ڪيلاش لڏي ٿي جواب ٿي مشڪي
ڏنو. هن پوءِ اُٿي لڏي ٿي ويجهو اچي هنجي هٿ
مان ٻيو جو گلاس وٺي ٿي رکيو ۽ هن جا ٻئي
هٿ پنهنجي هٿن ۾ کڻي انهن کي چمي ورتو. لڏي ٿي
چوٽ لڳي، ”بابو جي، هي توهين جا پيا ڪريو! پهرين
توهان منهنجي پيشاني چمي، پوءِ هٿ چميا اٿو. ٻيو
ڪجهه ڪرڻو ڪونهي ڇا اوهان کي؟“

”نه، لڏي ٿي. اڄ تنهنجي شڪل ڏسي مون کي
پنهنجي پيٽ ياد اچي رهي آهي..... تون منهنجي
پيٽ ٿيندين؟“

”بابو جي، بازاری عورت کي به ڪنهن پيٽ بڻايو؟“
لڏي ٿي جي اکين ۾ به آبدار مٺي نمودار هئا. ڪيلاش
هنکي ڪاڙيءَ کان جهلي چيو، ”استري گلاب جي گل
والگر سڳندي ۽ پوتر به رهي سگهي ٿي نه پاڻ کي
گند جي ٽوڪري بڻائڻ ۾ به دير نٿي وجهي، اها هڪ
فطرت جي تعجب ۾ وجهندڙ ڳالھ، ڪانهي، لڏي ٿي؟“
”ها، بابو جي!“ پنهنجو منهن ڪيلاش جي چاٽي
۾ لڪائي لڏي ٿي هڪ سڌو ڪو پيو.

”تون جيڪر پنهنجي گهر وڃڻ چاهين، لڏي ٿي؟“
”منهنجو ڪو به گهر ڪونهي، بابو جي، منهنجي رهڻ
لاءِ ايشور هيءُ ئي واسو جو جيل ٺاهي ڇڏيو آهي.“

”سو وري ڪيئن؟ پر ڇو ڊيال ان لاءِ ڇا چيو؟“
 ”م-ون هن کان اهو سوال ڪونه پڇڻ چاهيو.....“
 توهين ٻاڙجي، ڇا صرف ڳالهينون ئي ڪندا رهندا؟
 توهان شايد جنهن ڪم لاءِ هتي آيا آهيو ان جا پيسا
 ڪونه ڀريا آهن!“ انهن چئي لڳتا عجيب نموني ۾
 ڪلي ڏٺو. هوءَ پوءِ ٻيڙ مان ٻه ٽي ڍڪ پي ويئي.
 ڪيلاش جواب ۾ چيو، ”م-ون ڪي چوڪرين سان
 بات چيت ڪرڻ ۾ وڌيڪَ مزدو ايندو آهي. هنن جي
 جيون هنن جي سر ٻر کان وڌيڪَ ملهائڻي سمجهندو
 آهيان.“

”ڪمال ٿا ڪريو، توهين! هتي ته هر ڪو سر ٻر
 جو بڪو داخل ٿيندو آهي ۽ ڪم کي جنبي ويندو
 آهي؛ اڃا پون سڃاڻون ڳالهينون ڪري وقت وڃائڻ
 ڪونه چاهيندو آهي.“

”مان ٽوسان هي سڀ ٿڌهن بي فائدي ڳالهينون
 ڪري رهيو آهيان، لڳتا؟“

”نه ٻاڙجي. منهنجو هر وڃڻو اهو مطلب ڪونه هو.
 مون صرف چوڻ چاهيو ٿي ته ٻين کي منهنجي سر ٻر
 سان ڪيلڻ کان سواءِ ٻي ڪا به ڳالهه ڏيان ٿي ڪا به
 ايندي آهي. توهين ٻين کان ڪافي ٽراٽا لڳو. گهڻي
 وقت کان پوءِ توهان جهڙي ٻڙش سان ملاقات ٿي
 آهي!“ لڳتا ٻيڙ جو ٻيڙ به هڪ ڍڪ ڀري ڪيلاش

پاهيو. هن پوء چيو، ”مگر منهنجو جيڪو پنهنجو هو
 تنهنڪي منهنجي سوانهن يا منهنجي اکين ۾ ڪجهه،
 نظر ڪونه آيو هو!“

”تنهنجو پنهنجو يعني تنهنجو ٻئي؟“ ڪيلاش لڀيتا
 کي پنهنجي سامهون ڪرسيءَ تي ويهاري چيو.
 ”جي ها، باوجود اها هڪ ڪافي وڏي ڪهاڻي
 آهي. خير ڇڏيو انهن ٻي سود واراڻن کي؛ پنهنجي
 مطلب جي ڳالهه ڪريون ته بهتر. نوهين شايد هن اڏي
 ئي بهريون دفعو آيل آهيو!“

”نه، اڳئين هفتي مان هڪ پشپا نالي چوڪريءَ
 سان ملي ويو آهيان. اها به سٺي سياڻي چوڪري
 لڳي. اڄ پريو ديال تنهنجو فوٽو ڏيکاريو ته توکي پسند
 ڪري ڇڏيم. پريو ديال ڏاڍو يارويس پورش آهي.“
 ڪيلاش بيه ڪلاس ۾ وڌو ۽ هڪ ڪلاس لڀيتا کي هٿ
 ۾ ڏنو. لڀيتا ڪلاس وٺي چيو، ”مهر بالي، بيه مون کي
 ڇڏو وڻندو آهي..... مان پشپا کي ٿورو گهڻو سڃاڻان.
 ڪڏهن ڪڏهن ريسٽارنٽ ۾ کائڻ وقت هڪ
 ٻئي ۾ به اکر ڳالهائيندڙيون آهيون..... پر ٻڌم ته هوءَ
 هن وقت بامبي ڪان بهر ويل آهي. پريو ديال جي
 هڪ ماڻهوءَ مان خبر ملي. هوءَ شايد هميشه لاءِ هلي
 ويئي آهي ڇو ته جتي هوءَ رهندي هئي اها روم صفا
 خالي ڇڏي ويئي آهي.“

پوري ويهين منٽين جي انتظار بعد لليتا ڪمري اندر
پهر ڌريو. هنڪي پنجاڻي ڊريس پيل هئي ۽ شڪل
جي ڪافي وڻندڙ ٿي لڳي. چپ البت سنهرا هئس.
هن اندر اچڻ سان ”گڊ ايوننگ، سر!“ چيو. ڪيلاش
هنڪي ”نمستي، لليتا ڏيوِي جي!“ سان جواب ڏنو.
ان تي لليتا کان ڪل ٺڪري ويئي ۽ ڪيلاش جي اڳيان
اچي هنديءَ ۾ چيائين، ”مونڪي توهانجو لليتا ڏيوِيءَ جي“
چوڻ ڏاڍو پوءِ لڳو. توهين شايد بامبي ۾ اڳي ڪونه
آيا آهيو!“

ڪيلاش لليتا جا ٻئي هٿ پنهنجي ڏهن ۾ کڻي
ڳالهه کي ڦيرائي چيو، ”ڇا ته تنهنجي سونهن آهي،
چوڪري!“

لليتا وري به ساڳي مڌراڻا سان کاي چيو، ”مردن
کي پنهنجو مطلب سڌ ڪرڻ لاءِ ڇا ڇا نه ٿو زبان مان
ڪڍڻو پوي!“

”چو تنهنجي هنن غماري نيشن لاءِ مون کان اڳ-
ٻئي ڪنهن ڪونه ڪجهه چيو آهي؟“

”چيو ضرور آهي پر.....“ ائين چئي لليتا رکجي
ويئي. هنڪي شايد بي ڪا ڳالهه ياد اچي پيئي، ڪيلاش
هن کي پاڻ ڏانهن ڇڪي هنجو اُٿرڻ چئي چيو،
”پر ڇا؟“

لليتا ڪيلاش جي منهن ۾ نهاري گویا ڪجهه ٻڌو.

آهن اهي هتي سڀ سڪ ميسر ڏسي آخر هن نئين ۽
 آندڙ بخش زندگيءَ ۾ پاڻ سمائي ڇڏينديون آهن.
 هيءَ پنجاٻ هاڻي ان ڪم ۾ اول نمبر تي ويئي آهي.
 منهنجا سڀ گراهڪ هنجي واکاڻ ڪرڻ کانسواءِ رهي
 ڪين سگهندا آهن. مون کي پڪ آهي ته هوءُ توهان کي
 توهان جي مرضيءَ موجب خوش ڪري سگهندي.“

”اڃا! ته اڄ مون وٽ هيءَ مرغي مرڪاجو.“

”بس توهين ٻئي ماڙي تي ۲۶ نمبر روم ۾ هلي
 ويهو ته ڏهين منٽي اندر هوءُ توهان جي هنج ۾
 هوندي.“ ائين چئي پريود پال خوشيءَ مان ڪيلاش
 کي ٻانهن کان جهلي ٿورو زور ڏنو. ڪيلاش به ظاهري
 ڪليو پر هنجي دل ۾ پريود پال لاءِ ڌڪار هئي. پريود پال
 ائين وري چيو، ”ها، خبر اٿم ته توهين پير جا شوقين
 آهيو، موڪلياڻو ڇا هڪ ٿڌي ٻاڙي؟ ..... ڪين اڄ
 وسڪيءَ جو مزو وٺندا؟“

”بلاشڪ پير موڪلي ڏيو، وسڪي ٿئي پاء پوي.“

”نڪ آهي ..... پلا اٿڻ وائس .....“

”ها، ضرور. جيڪو توهان جو دستور هوندو.“

چئي ڪيلاش سڙ جو نوٽ پريود پال کي ڪڍي ڏنو
 ۽ ڪنجي ڪٽي پنهنجي روم ۾ اچي ٽوسي ويٺو. پنجن
 منٽن بعد هڪڙو ڇوڪرو پير جي ٿڌي ٻاڙي، ڪولٽي
 ۽ ٻه گلاس رکي دروازو پيڪڙيل تي ڇڏي هليو ويو.

”ها، پر شروعات ۾ هتي سڀ ابوجهه ڏسڻ ۾ اينديون آهن پوءِ ڪڙيون ٽڙيون ٿي پونديون آهن.“
 ائين چئي پر پوءِ ڀال کلي ڏنو. ڪيلاش. جاچي ورتو ته اها ڪل البت نقلي هئي. هن ان طرف وري اُٻتار ڪرڻ کان چاهي. هن به ظاهر ڪري ڪل ۾ شامل ٿي وري سوال ڪيو.

”يلا اڃ ڪهڙو چوڙو منهنجي خدمت ۾ ٿا رکو؟“
 ”جيڪو توهان کي فوٽن ۾ وڌيڪ وڻي.“
 ”هن پنجاهي چوڪريءَ لاءِ توهانجو ڪهڙو رايو آهي؟“ ڪيلاش هڪ فوٽو پر پوءِ ڀال کي هٿ ۾ ڏيئي پڇيو.

”اوهان جي چولڊ خراب ڪانهي. هيءَ به هڪ غريب ڪٽنب جي بالڪا آهي..... هر هڪ چوڪريءَ جي پنهنجي پنهنجي ۽ نرالي ڪهاڻي آهي! هيءَ چوڪري به مصيبتن جي ماري هئي پر هتي اچڻ سان هنکي جهوليون سڀ ڳالهائون وسري ويون. ٻه-ٽي هنکي مردن لاءِ نفرت هئي جو سندس مڙس نشئي ۽ پروت جو ڪم ڪندڙ هو، جنهنڪري لڏپلائي آخر بيزار ٿي گهران پاڻ کي آپگهات ڪرڻ جو خيال ڪري پڇي اڪتي. منهنجي هڪ ماڻهوءَ هنکي سمجهائي ڪناري تي شڪي حالت ۾ ڏنو. هن کي رهي رهي هو مون وٽ وٺي آيو. جيڪي به چوڪريون مون وٽ اينديون

جو پوليس سان ڪوبه واسطو ڪونه رهندو.“

”چئبو ته ان جو نالو زليخا آهي.“

”ها. غريب ڪٽنب جي چوڪري آهي پر فلڪ

واري لڳندي هئي ..... تروسو نه. انهن ٻنهي جا فوٽا

ٺٽو ڏيکارين ٿا.“ ائين چئي هن ميز جي ٻئي خاني

مان هڪ ٻيو لفافو ڪڍيو جنهن ۾ ڪجهه فوٽا هئا.

انهن مان هن ٻه ڪڍي ڪيلاش کي هن ۾ ڏنا.

ڪيلاش اهي ڏنا جن جي هيٺان سندن نالو ۽ ذات

لڳل هئي ۽ پٺيان ڪلاڪ جا پنجاهه رپيا لکيل هئا.

فوٽي ۾ نسима ڪان زليخا وڌيڪ سوچينڪ ۽ شاندار

پئي لڳي. هن فوٽا واپس پريوڊيال کي ڏيئي چيو،

”واقعي ئي ٻئي چوڪريون هڪ ٻئي کان وڌ آهن!“

”ها، پر زليخا جي اٺا ويهه ڳالهائڻ جو نمونو

ٿورو نرالو هو يعني وڏائيءَ وارو نه نٿو چئي سگهجي.

چئجي ڪٽي ته فلڪ وارو هو. هوءَ گهڻو ڪانڊ ڳالهائيندي

هئي. نسима کي ٿه، ٿه، گهڻي پر اها وڻندڙ هوندي آهي

۽ ڳالهائڻ جي چڱي ڪڙي ٿري آهي.“

”اڃا! ..... پلا اڄ ڪهڙي رات جي رائيءَ جي

سفارش ٿا ڪريو؟“ ڪيلاش کي پڇيو. ائين ڪجهه

ياد ڪري وري پڇيائينس.

”هوءَ سنڌياڻي ويچاري ڏاڍي اڻوچي، ٿي سمجهڻ

۾ آئي اڳئين هفتي!“

”نه، مون ان جي چڱي ڳولا ڪئي هئي. پر اها شايد ڪشمير ۾ هڪ جوان سان ڀڄي ويئي آهي. نسима ڪشمير ويئي هئي جنهن هنڪي هڪ شاهوڪار جوان سان هڪڙي هائوس ۾ ڏٺو هو.“

”اڃا! چئبو اها وري هتي واپس ڪانه ايندي!“

”سمجهڻ ۾ ته ائين ڀڄو اچي.“

”توهان کي ان جو فوٽو وغيره ضرور هوندو.“

”ها، هنجي پاڻ ڪيتري شيءِ ٻئي مون وٽ رکي آهي. چري پنهنجا ڪپڙا وغيره به ڪانه کڻي ويئي آهي.“

”هن وري نوان ڪپڙا وڃي ورتا هوندا جيڪڏهن پيسا پاڻ سان کڻي ويئي هوندي.“

”اها خبر ڪانهي، پر سندس روم جي ڪٻي منجهه هزار کن رپيا رکيل هئا جي مون پاسيرا ڪري رکيا آهن. اسان وٽ ڪيئن جون ٻل ڪڍڻون رهنديون آهن. پر پاليان ٿو ٻاهران ڪجهه اوڌر تي مال وٺندي هئي. انهن جا ٻل اڃا آيا ڪونهن جي ضرور اچي ويندا.“

”اڃا! اها ڳالهه سچي آهي ته نسима جي اها سهيلي — چوريءَ جي الزام هيٺ پوليس کان ڇڏل ڪانه رهندي؟“

”نسима جو ڪيس لٽ مٿي ئي ويو ته ڀوءِ زليخا

وٽان ئي آيو. خوش خير عافت بعد ڪيلاش هڪ نشين
چوڪريءَ سان گڏ جن جي چاهنا ڏيکاري.

”ڏسو ڪهڙي راتي پسند آڻو؟“ پريو ديال پنهنجي
طريقي کي دستور ۾ آڻي، فوٽن جو ٿور ڪيلاش کي
هٿ ۾ ڏيئي پڇيو.

ڪيلاش فوٽن کي نظر مان ڪڍندو ويو ۽ پريو ديال
سان بات چيت جو به سلسلو جاري رکڻ چاهيو.

”توهان وٽ جيڪا سهڻي نسима هوندي هئي ان
جو فوٽو ڪڍي رکيو آڻو ڇا؟“

”جي، ها. توهان هن بابت اخبار ۾ ڪجهه ڪونه
پڙهيو هو؟ ڏهاڪو ڏينهن ٿيا ته هڪي پوليس گرفتار
ڪيو هو!“

”اڃا ته سيماءَ نسима ساڳي چوڪريءَ جا به نالا
آهن ڇا؟“

”ها، پر هڪي سڀيان يا پرهينءَ ڇڏيو ويندو.
چوڪري تمام ڪمائي آهي. مون کي ان لاءِ ڪافي
فاڻو ڪارائڻو پيو آهي.“

”ته ڇڏيو ته ٻئي هفتي هنجي هنج جو لطف وٺي
سگهجي ٿو؟“

”پڪ سمجهو.“

”اخبار ۾ ڄاڻايل هو ته سيماءَ جي هڪ سهيلي هئي
جا گم آهي ان جي توهان کي ڪا به خبر ڪانهي؟“

آهي جنهن کي توهين گهرائي اتي ٿانهيڪو ڪري ويهاريو.

ڪيلاس گوئل وڪيل کي پشپا جو نالو ۽ پتو نوٽ ڪرائي چيو، ”اهو ڪم شام جي اندر ٿيڻ کپي.“

”اوهين بي فڪر رهو، ڪيلاس بابو!“ گوئل چيو.

ارچنا ڪيلاس جي پاسي کان اچي بيٺي هئي. هن جو ڏاڏو هٿ ڪيلاس جي ڪلهي تي رکيل هو ۽

ساجو هٿ ڪيلاس جي ساڄي هٿ ۾ هو. ڪيلاس

فون واپس رکي ارچنا کي چيو، ”تون به مونکي هن

ڪم ۾ ڪافي مدد ڪري سگهين ٿي، ارچنا!“

”مان توهان جي هر اشاري تي اڳيون پوري هلڻ

لاءِ تيار آهيان، راجا! توهان جي خوشي سا منهنجي

سمجهو.“

”مونکي اهڙي قسم جي ئي پتنيءَ جي گهرج هئي

جا مون سان هو ڳالھ ۾ سهمت هجي ۽ هٿ هٿ ۾

ملائي هلي!“

”مونکي الله ڪنهن به ڳالھ ۾ توهانکي ناخوش

ڪرڻ جو موقعو نه ڏيندو، منهنجي اهائي دعا آهي،

مالڪ!

* * * *

ان ڏينهن ئي پشپا پنهنجي نئين گهر ’رويندر آشرم‘

۾ پهچي ويئي. هفتي بعد ڪيلاس پيو دفعو ٻارو دال

”ائين برابر ڪولهي ڇا؟“ ارچنا جي اکين ۾ خمار ۽ چين ۾ لرزش هئي.

”يو آر رائيت ماءُ لوءِ!“ ڪيلاش ارچنا جي هنج مان اُٿي هنڪي هڪ مني ڏيئي چيو. هـُـ اڄ ٿورو خوش ٿي معلوم ٿيو پوءِ هُو ٻئي هڪ ٻئي جي پاڪر ۾ جڪڙجي سمهي پيا.

ڪيلاش صبح جو ضروري حاجتن کان فارغ ٿي پنهنجي وڪيل شري گوئل جو فون نمبر لڳايو. ٻئي طرف کان بيل جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو. بعد ۾ ڪنهن ڳالهائڻ لڳو، ”هلو، گڊ مارننگ، سر! مان گوئل آهيان.“

”هان. مسٽر گوئل، هنن آشرمن جو ڀلا ڇا ٿيو؟“
 ”سڀ ڪجهه ٺيڪ ٿي ويو آهي. صرف ڪمرن ۾ ڀرتي ٿيڻ لاءِ ڀتيم ۽ وڏو ٿون ڪپن جن لاءِ ٻن ٽن اخبارن ۾ اشتهار وجهائڻ آهن. ۽ پنهنجي طرفان ڪن ماڻهن کي چيو اٿم. ٿورن ڏينهن ۾ شايد ڪي ڪمرا والارجي وڃن. ڏهاڪو صفائيءَ لاءِ نوڪر، هڪ ڊاڪٽر به نرسون، هڪ رسويو پنهنجون انڊريسون ڇڏي ريا آهن. ڪنهن به وقت هنن کي گهرائي آڻي ڪم تي لڳائي سگهجي ٿو.“

”اڃا! نه چئبو ڪم اڄ ئي شروع ڪري سگهجي ٿو؟“
 ”ها، بنا ڪنهن خاص تڪليف جي.“

”عال مون کي هڪ اهڙي اسٽريءَ جو پتو مليو

”ائين براڻو آهي. پشپا سان به ٿي دفعا گڏي هئس
 ڪالو ڪاٺو وقت ... ڪڪي بابت ڪجهه. ٻڌائي ويهندي
 هئي ..... پر پوءِ ڀال سان نسيم جي هاري ۾ ڳالهه ٻولهه
 ڪانه ٺڪتي؟“ ارچنا آخر مطلب جي ڳالهه پڇڻ چاهي.

”نه، پر پوءِ ڀال وڌيڪ سياڻو ۽ گجهو ٿيو. معلوم
 ٿئي. پر ٻئي هفتي وري اُتي چڪر لڳائيندس.“

ڪيلاش ڪپڙا بدلائي خلاص ڪيا هئا. ارچنا هنڪي
 ٻانهن کان وٺي هلندڙ ٿي اچي ويهاريو ۽ پوءِ هن جو
 مٿو پنهنجي هنج ۾ رکي پڇيائينس؟ ”توهان کي پشپا
 وڻي ويهي ڇا؟“

”جڏهن توکي حسد ٿو ٿئي ڇا؟“ ڪيلاش ارچنا
 جي ڳچيءَ تي ٿڌرا ڪڍندي چيو.

”ٿورو ٿورو.“ ائين چئي ارچنا ڪيلاش جو ٻيو
 هٿ کڻي پنهنجي چپن سان لڳايو.

”تو کي خبر آهي ته مون ڪهڙن شرطن هيٺ توکي
 قبول ڪيو هو؟ پوءِ مان پشپا کي ڪيئن ٿي چهي
 سگهيس؟“

”ها، راجا. مون کي وشواس آهي ته مون کانسواءِ
 هاڻي توهين بي ڪنهن به استريءَ کي هٿ ڪونه
 لاهيندا!“

”ايڏو وشواس؟“ ڪيلاش ارچنا جي زانن سان
 پنهنجون آڱريون الجھائيندي چيو.

”تمام سٺي ۽ سڀاڃي چوڪري آهي.“

”برابر. ۽ تمام اشرف ٿي لڳي.“

نسима بابت ڪجهه پتو ڪڍايو؟“

”ها، پشپا معرفت ٿي خبر پيئي ته پريود دال پنهنجي

طرفان پوليس جي ٿي مدد وٺي نسима کي ڇڏائڻ جي

ڪوشش پيو ڪري.“

”تمام سٺو. منهنجي دل چوي ٿي ته پريود دال

جلدي هنڪي آزاد ڪرائيندو. پشپا پيو ڪجهه ڪونه

چيو؟“

”ها، هن پنهنجي زندگيءَ جو هڪ باب به ٻڌايو.

هنڪي به هاڻي هن ٽنڌي مان ڪراهنٽ اچي رهي

آهي. هوءَ پريود دال کي پتي پيئي، ڇاڪاڻ ته هن ٿي

پشپا کي ويهي ويهي ان پيشي جي شرن وٺڻ لاءِ همتايو

هو. پشپا چاهندا ٿي ڪاري ته مان هن لاءِ ڪجهه ڪريان،

منهنجي مرضي آهي ته جيڪي ڪوئيون آشرم ٺهي تيار

ٿيون آهن تن مان هڪ ڪوئيءَ ۾ پشپا کي وٺي آڻي

ويهاري. مان هنجي رهڻ جي جاءِ ٿي آيو آهيان. سڀاڻي

ماڻهو موڪلي هنڪي گهرائي وٺندس. هنڪي اهڙي

قسم جي سوچنا ٿيڻي آيو آهيان. هنجو ڪڪو به

ٿي آيس. ننڊ ۾ هو. ڪڪو سٺو چڻيو اٿس. هوءَ

ڪڪي کي ڪنهن به حالت ۾ پاڻ کان جدا ڪرڻ

کان چاهيندي.“

”ذرا خيال آيو ته پشپا کي ٿورو ڪار ۾ ڇاڙهي
گهمائي اچان.“ ڪيلاش پريو د يال کي ڪلهي تي
ٺپڪي هڻي چيو.

”خوب خوب، ڀلي چڪر هڻي اچو.“
”حساب پنهنجو چڪتو ڪري ٿا ڇڏيون. پانيان
ٿو انڊوانس واري رقم ڪافي ٿيندي.“
”توهان جو حساب پورو آهي.“ پريو د يال کلي چيو.
”باءِ باءِ!“ ڪيلاش ائين چئي پشپا کي ساڻ ڪري
ٻاهر نڪري ويو.

ڪيلاش پشپا کي اڌ ڪلاڪ جو چڪر لڳائي،
هنجي رهڻ جي جاءِ ڏسي، هنکي واپس هوٽل ۾ ڇڏي
موڪلائي هليو ويو. جنهن بعد پريو د يال جو ٻڌو نوڪر
پشپا کي سندس گهر ڇڏي آيو.

* * * *

ڪيلاش بابو پنهنجي بنگلي تي پهتو ته ارچنا اڃا
جاڳي پيئي. هوءَ ’راجڦامستان‘ ميگزين پڙهي رهي هئي.
هن اٿي ڪيلاش کي ڪپڙا بدلائڻ ۾ مدد ۽ ساڳئي
وقت کي سوال به پڇڻ لڳي:

”پريو د يال سان گڏيا، ڪيلاش ٻاڙو؟“

”ها، سٺو يار ويس ماڻهو آهي.“

”۽ ڪهڙي سندريءَ سان توهان جو مڪاميلو ٿيو؟“

”نالو پشپا هوس.“

”ڪلهوڪي گواهڪ سان گهڻو وقت گڏ هئينءَ؟“

”ان سان به ڪلاڪ هئس.“

”ان توکي جدا خرچي ڪانه ڏني؟“

”ها، ڏهه رپيا.“

”هن وقت تائين ڪجهه پيسا ڪٿا ڪيا هونءَ؟“

”خاص نه. ڪاڏي پيٽي ڪپڙي گنديءَ تي ڇا

ٺٽو ڪپي! ڪجهه جي مسواڙ به. هاڻي مون کي ئي ڀرڻي

هوندي آهي، جيتوڻيڪ ويجهڙائيءَ ۾ خبر پيڻي اٿم ته

ان جو مالڪ ڀرپور ديال ئي آهي. مهانگائيءَ جي ڪري

ڪجهه بچي ڪونه سگهيو آهي.“

”تو کي خبر آهي ته ڀرپور ديال وٽ ٽنهنجو فوٽو

آهي؟“ ڪيلاش مدت رکي پڇيو.

”ها، خبر اٿم. هن ئي هڪ واقفڪار فوٽوگرافر کان

فوٽو ڪڍايو هوم. ان کي ڪافي وقت ٿيو. هن وٽ

ٽيهارو ڪن فوٽا آهن جا ڳالهه به هن بدي توڪر ڪئي

هئي، جو چڱو ڳالهيو آهي پر ڀرپور ديال کي تمام ڪمائڻو

آهي. ڀرپور ديال واسطي ان بدي به چيو هوم ته منو

ٺڳ آهي پر منجهنس ڪي ڪي ڳالهيون سٺيون به

آهن. خير.“

هو ٻئي نيٺ هيٺ آيا. ڀرپور ديال هڪ ڪنڊ ۾

صوفا تي ويٺو هو. هنن کي ڏسي هو اٿي کڙو ٿيو ۽

اڳيان وڌي اچي چيائين، ”ڇو، جلدي هيٺ لٿا؟“

چيو، ”هي تنهنجي ڪڪي جي خرچي آهي. توکي ڪجهه ڪونه ٿو ڏيان!“

پشپا ڪيلاش طرف احسانمنديءَ وارا نيت ڪٽي چيو، ”توهين انسان نه پر فرشتا آهيو، ٻايجي! ڏسو، مون کي توهان جي نالي جي به ڄاڻ ڪانهي نڪو مون توهان کان پڇيو. توهان جو نالو اهڙو ئي هوندو جهڙي توهان جي دل آهي!“

”نو ڪوڙو ٻورو پگو آهي، پشپا! منهنجو نالو اربت وانگر ”ڪيلاش“ آهي. ٽينءَ خوش هاڻي؟“ ڪيلاش پشپا کي ڪلهن وٽان جهلي چيو. هن ٻوءِ کلي ڏنو. پشپا سڙ جو نوت پنهنجي ڀرس حوالي ڪري چيو، ”ايشور توهان کي ڀلائيءَ جا پاڙا ڏيندو. دل نه چاهيندي آهي ته جيڪر باقي حياتي توهان جي قدمن ۾ ويهي توهانجي خدمت ڇاڪري ڪري وٺيت ڪجي پر اهڙي ڳالهه سڀني ۾ نه اچي نٿي سگهي!“

”ڇڱو، هليون هيٺ؟“ ڪيلاش آخر چيو.

”هلو..... ها، توهان ڀريو ديال کي ڪجهه اڳواٽ

ڏنو هوندو، هن ملاقات جو اجوڙو؟“

”ها، هن ڪلاڪ جا پنجاهه رپيا چيا هئا، انڊوانس

طور سڙ رپيا ورتا اٿس. توکي ان مان گهڻو ملندو؟“

”مون کي ڪلاڪ جا پنجويهه رپيا ملندا، ٻيو سڀ

هو پاڻ ڪٽندو.“

”اڳي ائين ٿو. هتي ڪي پوليس آفيسر به دل
بهلائڻ جي خيال کان ايندا آهن. هڪڙي ڀيري هڪڙي
جڳي تي ٽئين ماڙي تان لهندو ڏٺو هوم. ٽئين ماڙي
تي هڪ ڪرشن چوڪري رهندي آهي.“

”تو سان ڪو پوليس وارو ڪونه مليو آهي؟“
”نه، پر پوءِ پال وڏين وڏين ڏانهن ڪي نسيماءِ وٽ
يا ان ڪرشن چوڪريءَ جي حوالي ڪندو آهي.“
”تون به گهٽ خبرون ڪانه ٿي رکين، پشپا!“
ڪيلاس هنجي هڪڙي هٿ ڪي ٿڌي هٿي چيو جنهن
ٿي پشپا کان هڪ مني مشڪ ٺڪري ويئي. وري
پڇيائينس، ”هن ڪرشن چوڪريءَ جي نالي جي
خبر هوندي؟“

”ها، نالو ’سالومي‘ اٿس پر پوءِ پال هڪڙي ’شالو‘
ڪري ڪوٺيندو آهي. ۳۳ نمبر ڪمري ۾ رهندي آهي.
چو توهان ڪي هن سان ملڻ جو خيال آهي ڇا، بابو جي؟“
پشپا ٿورو مذاق ڪرڻ چاهيو.

”نه، ائين ئي ٿي پڇيم. پر پوءِ پال تنهنجو نالو
بدليو ڪونه ڇا؟“ ڪيلاس مشڪي پيو.

”ضرور! هونءِ منهنجو نالو ٺاڪري آهي.“

”اڃا!“ ڪيلاس چيو. هن پوءِ وڃي وقت ڏسي
چيو، ”هاڻي پورو ڪلاڪ اچي لهندو.“ هن پوءِ
ڪيسي مان سوڙ جو اوت ڪڍي پشپا کي هٿ ۾ ڏيئي

آهي. ” پر ڀر ڀال ائين مون کي نسيماءَ زليخا وٽ ڇڏي پاڻ هيٺ لهي ويو. نسيماءَ مون کي پاڪر پائي پنهنجي پليٽ تي هلي ويهاريائين ۽ جدا جدا ميلاب جا طريقا ۽ ڳالهائون ڪرڻ سيکاري سمجهائي ڇڏيائين هن مون کي زليخا سان به سڃاڻپ ڪرائي ڇڏيو، ”هيءَ حرامزادي زليخا منهنجي پياري ۾ پياري سهيلي آئيئي. حرامزادي پيار جي ڳالهين ۾ مون کان به وڌيڪ چالاڪ ٿي ويئي آهي!“ نسيماءَ کي ”حرامزادي“ اکر چڻ ڇڻ تي ئي رکيو ٿي رکيو هوندو هو. ان کان پوءِ به اسين ٿيئي به ٿي دفعا گڏيا هئاسين.“

”پر ڀر ڀال توکي ڪيئن ٿو لڳي؟“

”مون کي هن مان هاڻي نفرت اچڻ لڳي آهي.“

مون مڙسوس ڪيو آهي ته هنجو ڏندو ٿي چوڪريون ڦاسائڻ جو آهي. ڏسڻ ۾ برابر اشرف ۽ نيڪ آدمي ٿو اچي پر آهي وڏن مان!“

”هو پوليس کي خرچي ڏيئي نسيماءَ کي ڇڏائي

ٺٽو سگهي؟“

”ڀانيان ٿي ته هو وسان ڪونه گهٽائيندو هوندو.“

ڪلهه رات جو مان هڪڙي گراهڪ کي هتي خوش ڪرڻ لاءِ آئي هئس ته ڀر ڀال ان پوليس آفيسرن سان ڳالهائي رهيو هو.“

”اچا! هنجي پوليس ۾ چڱي واقفيت هوندي؟“

”ان جو سبب؟ توکي خبر پئجي سگهي؟“
 ”هوءَ هڪ ڪار جي هلائيندڙ کي بيهاري، ڪپ
 ڏيکاري هن جا رپيا ۽ واچ کسي ڪٽي ڀڳي ته ڪار
 جي مالڪ پوءِ وٺي رڙيون واکا ڪيا جنهن تي نسима
 کي هڪڙي واٽهڙوءَ ڪٽي پڪ وڌي، جنهن طرف هوءَ
 پڇندي ئي ويئي. اهڙيءَ طرح هڪڙي پڪڙي پوليس
 جي حوالي ڪيائون. ٻڌي نوڪر ڳالهه ڪئي ته نسима
 پنهنجو نالو سима ڄاڻايو آهي ۽ اها خبر اخبار ۾ به
 پئي آهي.“

”برابر مون به اها اخبار پڙهي ڏني آهي. لکيل
 هو ته سима پوليس کي ٻيو نالو ڏنو آهي جنهن سان
 گڏجي به مهڏا اڳي ساڳئي نموني هڪڙي ٻئي ڪار
 جي مالڪ جي صفائي ڪئي هئائون.“
 ”ها ان جو نالو زليخا آهي. ٻڌي نوڪر جو اهو
 انومان آهي ڇاڪاڻ ته زليخا ڏيڍ مهيني کان وٺي گم
 آهي. اها به هتي ئي رهندي هئي.“

”تون زليخا کي سڃاڻندي هوندين؟“

”ها، هڪڙي ڏينهن پريود پال مون کي نسима جي
 روم ۾ وٺي هليو هو جتي زليخا به ويٺي هئي. هن
 نسима کي منهنجي سامهون ڪري چيو، ”نسима، هن
 پشپا ويڇاريءَ کي ڪي پيار ڪرڻ جون هدايتون ڏي
 ۽ ڪي نمونا سمجهاءَ. انهن ڳالهين ۾ هيءَ اڃا نئين

”مان توهان جي حياتيءَ تائين ٿورائتي رهندس،
 باوجودي! هن منو ٺڳ، پريو ديال جي چنبي مان پنهنجي
 جند آزاد ڪرڻ ٿي چاهيان.“

”اسان کي ڳالهين ڪندي منو ڪلاڪ اچي ٿيندو.“
 ڪيلاس پنهنجي واچ ۾ وقت ڏسي چيو. منت رڳي
 وري چيائين، ”اڃا به پنڌرهن منت توهان ۾ ٿي
 ڳالهيون ڪري توهان گڏجي هيٺ ٿو هلا. منهنجي
 ڪار بيني آهي. مون کي اهو هنڌ هلي ڏيکارڻ جتي
 تون رهندي آهين. مان پريو ديال کي چونڊس ته مان
 پشپا کي ٿورو ڇڪر هڻائي واپس ڇڏي ٿو وڃان.
 هو ناڪار ڪين ڪندو.“

”جئن توهان کي مناسب لڳي تهن ڪريو. مان
 توهان جو اهو احسان ڪڏهن به ڪانه ڀلائيندس.“
 ”تون هاڻي ڪا به ڳڻتي نه ڪر. ايشور ڪندو سڀ
 ڳالهيون نيڪ نموني ۾ حل ٿي اينديون..... ها، بي
 ڳالهه: هتي جيڪا نسима رهندي هئي ان کي تون نه
 سڃاڻندي هوندن، ۽ ٻڌم ته ان کي پوليس پڪڙي
 وٺي ويئي آهي، توکي خبر آهي؟“

”ها، هوٽل جو ٻڌو ٺوڪر مون سان سڳا ڳالهه
 ڪندو آهي. اها تازي ڳالهه آهي. مان نسима کي
 سڃاڻان. هو هن هوٽل ۾ ئي رهندي هئي. ائين نواب
 آهي ته پوليس هن کي نظر بند رکيو آهي.“

اچڻو ٿو پوي پر ساڳئي وقت مونکي ڪڪي جي به
اون رهندي آهي. هو هن وقت ائين مهني جو اچي
ٿيندو. پر به ٿي ڏينهن ٿيا آهن ته هڪي ٿورو ليس
۽ ڪنگهه اچي ٿي آهي. ڊاڪٽر دوا ڏني آهي جا رامف
جو پيٽاري سمهاري پندي آهيانس، ٿورو آرام ايندو اٿس
پر ڪلهه چڱي ڪنگهه هئس. ان ڪري ٿي توهان ڪي
چيم ته مونکي جيڪر جلدي موڪل ڏيو.“

پشپا جي زندگيءَ جو باب ٻڌي ڪيلاش کي هن
ٿي رحم اچي ويو. هن پشپا کي چيو، ”مان توکي
پوريءَ طرح سمجهي سگهان ٿو. جيتوڻيڪ تو ڪو
دلپسند ڪم ڪونه ڪيو آهي ۽ هي همت ٿي خواب
پيشو اختيار ڪرڻ لاءِ مجبور ٿي آهين، پر اڃا به ويل
ڪانه ويئي آهي. هيئن به تون پاڻ کي ن گند مان
ڪڍڻ جي همت ڌارڻ سان وري اڳين ساڌارڻ ۽ سٺي
زندگي بسر ڪري سگهين ٿي. ان لاءِ مڙيوئي ڪو
حل ڪڍڻو پوندو. مان توکي ان ڏس ۾ اڪافي
مدد ڪري سگهندس.“

”سچ پچ ٻاڙو جي؟ توهين مونکي مدد ڪندا؟“
پشپا امدگهه ۾ اچي چيو.

”ها، سچ پچ. مونتي يقين رک. هي صرف دلاس
ڪونهي. تون مونکي پنهنجو گهر هلائي ڏيکار. سپان
۽ ان پنهنجو هڪ ماڻهو موڪلي ڏيندو سان ان سان
گڏجي هلي اچجان.“

ملاقات ڪرائي پاڻ روم کان ٻاهر نڪري ويو. مان ان جو ان سان هم بستري ٿيس. هنڪي منهنجا چپ ڏاڍا ٿي ويا، جو جواهنن کي چمڪ کان ٽڪڙو ٿي ٿئي، اهڙيءَ طرح پاڻ ۾ ڪي بنا مطلب جي ٿوريون ڳالهيون ڪيولسين. هن مون کان چوچي ۾ پڇيو ته هو اڳ مون کي پاڻ سان گڏ اميرڪا وٺي هلي ته مان قبول ڪنديس؟ مون هن کي چيو ته وڏيءَ خوشيءَ سان هلا چاهيندس. هن کلي ڳالهه ٿاري چڙي ... “

“هن توکي گهڻو ستايو ته ڪونه؟“ ڪيلاش ڄاڻا چاهيو.

“بلڪل نه. پر هن سڄي رات ٻئي مون کي چيو هو چٽيو ۽ مون سان پوڳ ڪيو. رڳو رڳو هر ٽي چيو، “يو آر وندر فل ڊارلنگ“ ائين چئي پشپا ٿوري شومالجي ويئي ۽ ڪنڌ هيٺ ڪري چڙيائين. پوءِ وري پيائين “صبوح جو پنجين بجي مان هن کان موڪلائي به سڻو رپيا وٺي پريوڊيال جي ٻڌي نوڪر سان گڏجي گهو هلي آيس. منهنجو ڪو اڃا نٿو ۾ هو. به ٽي ڏينهن مس گذريا ته پريوڊيال ساڳيو رينگهت ڪٽي آيو ته سندس هڪ گراهڪ ڪي رات لاءِ ڪنهن جو ڪريءَ جي گهرج آهي. چڱي خاصي خرچي ملي پوندي. اهڙيءَ طرح منهنجو جڻا ان کان پوءِ مردن کي خوش ڪرڻ جو ڌنڌو ٿي پيو. جهڙو تهڙو روز مون کي هتي

شاديءَ جو ٺپو لڳائي ڊولر ڪرڻو آهي ڇا؟“ مون
 کي البت هنجي جواب ٿي ٿپرس لڳو. مون هن کان
 پڇيو ته هن جا ماءُ ۽ پيءُ ڪير ۽ ڪٿي آهن؟ ايتري
 خبر هئڻ ته هو هڪ ڊاڪٽر وٽ ڪمپائونڊر هو، جتان
 مهيني ۾ ٻه سؤ روپيا ملندا هئس ۽ ڪجهه ڊوائون مفت
 ۾ کڻي ايندو هو. هن پوءِ ٻڌايو ته هنجڻا مائٽ دهليءَ
 ۾ هئا ۽ هو پنهنجي وڏي ڀاءُ سان وڙهي بامبي اچي
 رهيو هو.“

”تو سان گڏ اچي رهڻ کان اڳ هو ڪٿي رهيو پيو
 هو؟“ ڪيلاش جاڻڻ چاهيو.

”ڊاڪٽر هنڪي اسپتال جي هڪ روم ڏني هئي
 اتي رهندو هو.“
 ”اڃا ها پوءِ؟“

”ٽن هفتن بعد ان پنجاپيءَ جي وري شڪل ڪار
 ڏٺيم. هو موجون وٺي غائب ٿي ويو. پر پوءِ ڀال
 منهنجي ساو سنڀال لهڻ ايندو هو. خاص ڪري هنجڻ
 ڪي مٿان پيار ٿي ويو هو. هن ان پنجاپيءَ سان
 گڏ جڳ کان اڳ برٽ ڪنٽرول جون ڪي ڳالهيون
 سمجهائي ڇڏيون هيون جنهنڪري خبرداريءَ کان ڪم
 وٺندي هئس. پنجاپيءَ جي رواني ٿيڻ کانپوءِ پر پوءِ ڀال
 هڪڙي ڏينهن مون وٽ هڪڙو گجراتي چوڪرو وٺي
 آيو ۽ چيائين، ”پشپا پيٽ، تون چاهين ته هن چوڪري

”مون سمجهيو ته هـڀو ضرور اڃ نه سپان واپس ورتندو.“ پشپا جواب ڏنو. ائيني چيائين، ”پرڀود يال جي مهر بائيءَ سان وليم تائين هوڻل ۾ رهي پيئي هئس هو مون تي تمام مهر بان هو ۽ چيائين ته مونکي پنهنجو سڳو ڀاءُ ڪري سمجهه. خوج پکي جو ڪوبه خيال نه ڪر. مون هن جا شڪرانا مڃيا. هن پوءِ مونکي ٿورو ڀريو هڪ روم مـسواڙ تي ڪري ڏني ۽ کاڌو سندس هوڻل ۾ ملندو هو. سڳيو ڏکيو وقت پاس ٿيڻ لڳو. رشيد جو نڪو ڪو خط آيو نڪي وٺائس پيسن جي مدد آئي. منهنجو پٽ چئين مهني جو اچي ٿيو هو. هڪڙي ڏينهن ڀريو د يال مون وٽ هڪ پنجاڀي جوان چوڪرو وٺي آيو ۽ صلاح ڏنائين ته هن سان شادي ڪري ويهه. ان جوان تنهنجي ٻار جي پرڳهوڙ لهڻ جي قبوليت ڏئي آهي ته بيءَ حالت ۾ بدنامي ٿيڻ جو امڪان آهي. پرڀود يال جي ڳالهين ۾ وشواس رکي مون ان پنجاڀي چوڪري سان شادي ڪرڻ جو فيصلو ڪيو. هو مونکي تمام سٺن خيالن جو ٿي لڳو. هفتو کن اسين ان ڪوٺيءَ ۾ گڏ رهيا پيا هئاسين ۽ اسانجو پاڻ ۾ ميلاپ ٿيندو رهيو. هفتي بعد مون هنکي چيو ته هل ته هي ڪنهن مندر ۾ شادي ڪري اچون. هن جواب ڏنو، ”ان جو ڪهڙو ضرور آهي؟ اسين ائين به نه زال مڙس وانگر پيا هلون پوءِ پاڻ ٿي

”تنهنجو انومان غلط به ٿي سگهي ٿو. منهنجي دل چوي ٿي ته هو توکي سڀ ڪجهه معاف ڪري ڇڏيندا. تنهنجي ڪڪي جي ڳالهه ٻڌي ان ئي به قياس کائيندا.“

”نه، هنن جو بدناميءَ ڏانهن خيال ٻوڙي ويندو ۽ ڪڏاچت قبول ڪين ڪندا.“

”ممڪن آهي ته جنن لئون چوڻ ٿي تنهنجي هجي پر تنهنجو ڌرم ۽ ڪرڻو به توکي پنهنجي مائٽن وٽ وڃي پنهنجي غلطي جو اظهار ڪري معافي وٺڻ لاءِ آگاهه ٿو ڪري. تنهنجو پهرين فرض هاڻي اهو ٿيندو... لڪندڙ به اهڙو ٻيو ڪو سنڌي چوڪرو ڪونه هو جنهن ٽمڪي پيار جي نظر سان ٿي ڏٺو؟“

”هئا به گهڻي پري انهن جا مائٽ جهوني رواج موجب ڏيئي لپتيءَ کانسواءِ پٽن کي شادي نٿي ڪرائي سگهن. منهنجي پيءُ کي ڪجهه ڏيڻ جي سمر ٿي ڪانهي. هڪ به چوڪرا اهڙا به هئا جن مون کي پيار جي نظر سان ٿي ڏٺو پر مان هنن کي ليکيندي ڪانه هئس. هو تمام غريب هئا ۽ سندن خيالات به سادي ٿي سمجهڻ ۾ آيو.“

”لئون جيڪر هاڻي انهن مان هڪ سان شادي ڪرڻ لاءِ تيار ٿي وڃين جيڪڏهن هو تنهنجي ٻار جو به بوجو پاڻ مٿان کڻڻ قبولي؟“

کي چاهيان ٿي. هنن منع ڪري چيو ته پنهنجا سنڌي
چوڪرا کٽا جو وڃي هڪ ڌاري ذات جي چوڪري
سان شادي ڪندينءَ! مون کين چيو ته مون کي رشيد
جيترو پيو ڪير به پيار ڪري ڪونه سگهندو تنهن
کان سواءِ بنا ڏيئي لپتي وٺڻ جي هُو مون کي تمام سڪي
رکنڊو. مطلب ڳالهه جو ته مان هڪ ئي ٿي پينس ۽
رشيد جي زور ڪرڻ تي هڪڙي ڏينهن وجهه وٺي
ٿورا ڪپڙا ۽ رپيا کڻي هن سان ڀڄي هتي اچي پهتس.
رشيد اها صلاح بيهاري ته اسين باعبي هلي شادي
ڪنداسين ۽ ڪجهه وقت کان پوءِ لڪنوءَ واپس اچي
هنجي ماءُ پيءُ وٽ رهنداسين، جي اسان کي پاڻ وٽ
رهائڻ لاءِ ٺاڪار ڪري کين سگهندا.

”تون هن وقت ڪٿي رهيل آهين؟“ ڪيلاش

سوال ڪيو.

”هتان ويهين منڻي کن جو پنڌ ٿيندو پر ٿڪڪي

۽ پنج منٽ مس لڳندا آهن..... توهين اهو چوڻا
پڇو؟“

”مان توکي پنهنجي مائٽن تائين واپس پهچائي

سگهان ٿو.“

”نه بابو جيءَ، مون کي پنهنجي مائٽن جي خبر آهي

ڇ-هر ڪين ته منهنجا مائٽ منهنجي شڪل ڏسڻ
کين چاهيندا!“

”پاڻيان ٿي، ڳالهين ڪرڻ ۾ ئي اجايو وقت ٿيو وڃي ٻاهوڃي. توهين اجازت ڏيو ته پنهنجو جسم اوهان اڳيان رکان.“

”نه، پشپا. هيٺئر موٽي تنهنجي جسم سان ڪهاڻ جو شوق ڪونهي. سچ پچ ته تنهنجي دل جي صفائي ڏسي ۽ تنهنجي ڪڪي جي ڳالهه ٻڌي منهنجي دل ڀڄي پيئي آهي. تون جيڪو هن گندي زندگيءَ کي نلائجي ڏيئي ڇڏين!“

مان به ائين سوچيندي آهيان پر هيٺئر گهڻو ڀري پهچي چڪي آهيان، تنهن کانسواءِ هتان وينديس ته ڪٿي وڃي رهنديس؟ جن مائٽن وٽان ڀڄي نڪتي هئس سي وري مون کي واپس وٺڻ چاهين به ڪٿي، پر منهنجي ٻار جي ڳالهه ٻڌي ڌڪا ڏيئي ڪڍندڙ. پنهنجي اهم ڪڪي کاتر سڀ مصيبتون ۽ ڳالهائون سهڻا لاءِ تيار ٿي ويئي آهيان.“

”محسوس ڪريان ٿو...تنهنجا مائٽ ڪٿي آهن؟“
”لڪنوءَ ۾.“

”تون اتان ڪهڙين حالتن هيٺ ڀڄي نڪتين؟“
”منهنجي هڪ مسلمان چوڪري سان دل لڳي ويئي. هو شڪل جو سهڻو ۽ تمام شاهوڪار مائٽن جو هڪ ئي پٽ آهي. مون مائٽن کي کولي ٻڌايو ته رشيد مون سان شادي ڪرڻ ٿو چاهي ۽ مان به رشيد

هوءَ چئي ويني، ”پنهنجو ننڍڙو ڪڪو گهر ۾ اڪيو
 ڇڏي آئي آهيان؛ اڄ ٿورو ٺيڪ ڪونه هو. مجبورن
 هنڪي ڇڏي هتي اچڻو پيو. پريو ديال تمام زور ڪيو.“
 ”اوه... مان سمجهي ويندو هوس ته توهين چوڪريون
 هميشه بنا ٻارن هونديون آهيو. يعني ته توکي ٻار...
 ”ڪيلاس ائين چئي رکجي ويو. هن پشپا کي هٿ
 کان وٺي پنهنجي سامهون پيءُ ڪرسيءَ تي ويهاريو.
 پشپا منت ڪن لاءِ مات ٿي ويئي. پوءِ ڪجهه
 سوچي چيائين، ”اها هڪ لمبي ڪهاڻي آهي. بابو جي
 جنهن چوڪري سان شادي ٿي ڪيم اهو ڏوڪو ڏيئي
 اچي ويو. پر ڏوهه سچو منهنجو آهي.“
 ”ننهنجو ڏوهه ڪهڙو آهي، پشپا! مان ٻڌي
 سگهان ٿو؟“

”مون مائٽن جي رضامنديءَ کان سواءِ اها شادي
 ئي رچائي.“

”اوه..... يعني اچي وڃي.....“

”توهانجو انومان درست آهي..... مون کي معاف
 ڪجو بابو جي. مون کي اهي ڳالهيون ڪنهن سان ڪرڻيون
 ڪين هيون. پريو ديال ان لاءِ منع ڪري ڇڏي اٿم.
 الاڻي ڪيئن توهان اڳيان دل جو خال اوري وينيس.“
 ”تو ٺيڪ ٿي ڪيو، پشپا. مان توکي خوب سمجهي
 سگهان ٿو. تون دل ۽ پيار ته آهي پر سچائيءَ جو
 جزو نه گهٽ ڪونهي.“

ڇيو. ڪيلاش پير جو گلاس پري پشپا کي هٿ ۾
ڏيئي چيو، ”پير توکي وڻندو هوندو، نه ته ٻيو ڪجهه
گهرائي وٺان.“

”نه، بابو جي، مون کي پير وڻندو آهي پر اڄ جيڪر
اهو پيٽ تي زور نه ڪريو!“ پشپا جي اکين ۾ عجيب
ڇمڪ هئي ۽ آواز ۾ التجا.

”ڇو؟“ ڪيلاش مشڪي پڇيو.

”اڄ پيٽ تي دل ڪانهي!“

”تون ڪيتري نه وڻندڙ آهين پشپا! مون کي خبر
آهي ته تون سنڌياڻي آهين پر بدقسمتيءَ کان سنڌي
ٻولي ڪونه ڄاڻان. مون کي سنڌي لوڪ ڏاڍا پريه لڳندا
آهن!“ ڪيلاش البت امنگ ۾ اچي چيو.

”اڃا! توهان جي وڏي مهر باني جو ايترو ڪجهه
چئي ويا. مان توهان کان پڇي سگهان ٿي ته مون کي
هتي توهان وٽ ڪيترو وقت لڳندو؟“ پشپا ٿورو
انتظاريءَ مان پڇيو.

”ڇو تنهنجي شڪل ڪجهه گهٻرائيل پيئي لڳي!“

”نه ڪجهه، ڪونهي بابو جي!“ پشپا چپن تي نقلي

مشڪ رکي چيو.

”مون کان ڪجهه لڪائي رهي آهين، کولي ٻڌاءِ

چاهي. مان توکي سويل ٿي موڪل ڏيندس.“

پشپا ٿوري هٻڪي پيئي پر پوءِ خبر ناهي ڪيئن

پوري پني نموني سينگاريل هئي. هڪ پاسي ڪنڊ ۾
انٽرفون نظر اچي رهيو هو. پاسي ۾ هڪ دروازو هو.
ڪيلاش اهو کولي ڏٺو ته اها بابت روم هئي جنهن ۾
ٿوال. صابن وغيره رکيل هو. ايتري ۾ هوٽل جو هڪ
چوڪرو پير جي ٻاڙي، کولائي ۽ ٻه گلاس ڇڏي هليو
ويو. ڪيلاش پير جي ٻاڙي کولي هڪ گلاس پير سان
پر يو ۽ آهستي آهستي پينٽ لڳو. پورن ويهن منٽن
کان پوءِ هڪ جوان چوڪري روم اندر پهريون ليٽو پائي
پوءِ اندر اچي، دروازو پائي ڇڏيائين. هنجي هٿ ۾
هڪ پرس هئي ۽ منهن تي لڳائي مرڪ. ”هوءَ گڏ ايوننگ، سرا“
چئي ڪيلاش جي اڳيان اچي بيٺي. ڪيلاش هڪ
ڪرسيءَ تي ويٺل هو ۽ هن جي فضيلت پري ’وش‘
تي ڪنڊ ڏوٽي مشڪيو. چوڪري تمام جوان ۽
خوبصورت هئي. هنجا چپ خاص طرح ڪشش ڪندڙ
هئا جن تي هڪڙي لپ اسٽڪ جي چٽ لڳل هئي.
ڪيلاش جي جاءِ تي پيو ڪير هجي ها ته الهن کي
يڪدم چمڪا ڪانسواءِ رهي ڪين سگهي ها، پر ان جي
بدان هن چوڪريءَ جا ٻئي هٿ پهندي هٿن ۾ کڻي
هنجي منهن ۾ نهاري انگريريءَ ۾ پڇيائينس،
”نهنجو نالو؟“

”پڇيا... توهين مون سان هڏيءَ ۾ ڀڄي هئي
سگهو ٿا.“ پڇيا ڪيلاش کي هڏيءَ ۾ جواب ڏيئي

مان هڪ پنجاڻي حور هئي، ٻي سنڌي شهزادي هئي ۽ ڪشميري ڪلي هئي. ڪيلاس نيٺ سنڌي شهزاديءَ جو فوٽو ڀرپور ڀال کي ڏيکاري ڇيو. ”اڄ هن راڻيءَ جو لطف ٿا ماڻي ڏسون.“ ائين چئي هن مٿيچر صاحب کي ڪلهن تي ٽنگي هڻي پنهنجائيءَ جو جزو ظاهر ڪيو. ڀرپور ڀال خوش ٿي ڪيلاس ٻاٻوءَ کي روم نمبر ۲۵ جي ڪنجي هٿ ۾ ڏيئي ڇڏيو.

”هن مرغيءَ کي هٿ ڪيم صرف چار مهينا ٿيا آهن. ڏاڍي سمجهو ۽ محنتي چوڪري آهي..... ها، توهين ٻئين ماڙي تي ۲۵ نمبر روم ۾ هلي وهو ته پاڻ ڪلاڪ اندر توهان کي پنهنجي راڻي ملي ويندي... ها، انڊوانس طور توهين صرف سؤ رپيا رکي وڃو؛ باقي پوءِ حساب ڪبو. توهين چاهيو ته چوڪريءَ کي پنهنجي خوشيءَ جدا ڪجهه ڏيئي سگهو ٿا ان لاءِ ڪوبه اهم ڪونهي..... ها، ڪجهه پيئڻ لاءِ موڪليانئو؛ وسڪي، برٽندي پير يا ٻيو جيڪي به چاهيو سو حاضر ٿي سگهي ٿو.“

ڪيلاس ڀرپور ڀال کي سؤ روپئي جو نوٽ هٿ ۾ ڏيئي ڇڏيو. ”حال پير جي هڪ ٿڌي پاڻي موڪلي ڏجو.“ ڪيلاس ڀرپور ڀال کي وري به ڪلهي تي ٽنگي هڻي. هو پوءِ ٻئين ماڙي تي پنهنجي روم ۾ اچي ويٺو ۽ دروازو بيڪڙيل ٿي ڇڏي ڏنائين. روم

چيو، ”اڍائي ٽي سال ٻاڳي مان توهان جي هوٽل مان
ٽي ويو آهيان. توهان کي الائي ياد آهي يا نه، هڪ
پنجابي چور و اوهان منهنجي خدمت ۾ رکيو هو. هن
پيري کا مالدار مرغي آهي ڇا؟

پريود يال ڪيلاش جي منهن ۾ چٽائي نهاريو.
پوءِ هو هڪي اندر پنهنجي آفيس ۾ وٺي آيو. ميز
جي خاني مان هڪ لفافو کڻي پٺيان جنهن ۾ ويهارو
ڪن رنگين فوٽا هئا. هر هڪ لڙئين جي هيٺان هنجو
نالو ۽ ذات ڄاڻايل هئي. سڀ فوٽا ڪيلاش جي هٿ
۾ ڏيئي پريود يال چيو،

”هن وقت هي ايڪيه، راڻيون موجود آهن. جيڪا
به توهان کي پسند اچي اها توهان کي حاضر ڪري
ڏيبي..... هر هڪ فوٽي جي پٺيان هنن جي ڪلاڪ
جي چارج لکيل اٿو.“ ائين چئي پريود يال عجيب
ادا سان ڪلاڪ لڳو.

ڪيلاش هڪ هڪ فوٽو نظر مان ڪڍيو ۽ پٺيان
انهن جو اگهه به ڄاچيو. چوڪرين جون شڪليون
وڌندڙ ۽ ڪشش ڪندڙ هيون. خاص ڪري رنگين
فوٽن ۾ ڪچي بينيون هيون. گهڻو ڪري سڀني جي
پٺيان پنجويهه رپيا ڪلاڪ جا ڄاڻايل هئا. غرض ٽي
چار فوٽا هئا جن جي پٺيان پنجاهه رپيا ڪلاڪ لاءِ مقرر
ٿيل هئا. ڪيلاش انهن کي چڱيءَ طرح ڄاچيو. انهن

گهو ۾ وهاري ٻاهر نڪرڻ جو خيال ڏيکاري ارچنا کي چيو،
 ”ارچنا، مان ٿورو دير سان موٽان ته خيال آ—
 ڪج.“

”ڄاڻي سگهان ٿي ته سائينجن اڄ ڪهڙي پاسي
 تياري ڪئي آهي؟“

”پريو ديال کي ڏسڻ ۽ ممڪن آهي ته ان جي
 هوٽل جي ڪنهن رمطيءَ سان باق چيٽ ڪرڻ جو
 چانس ملي وڃي.“

”اهو سڀ ڇا لاءِ پيارا؟“

”نسима جي باري ۾ واڌ سٺا لھڻ.“

”توهين چوڻا انهن ڳالهين ۾ پئسو منهنجا راجا؟“

ارچنا جي آواز ۾ ٿورو ڊپ ظاهر هو.

”دل جو هڪ پور پورو ڪرڻ لاءِ تون خيال نه

ڪر ارچنا، مان انهن ڳالهين ۾ ڪچو ثابت ڪون.

ٿيندس.“ ائين چئي ڪيلاس ارچنا جون ٻانهون

پنهنجي چيلهه جي چوڌاري ويڙهي هنجو منهن چوي

ورنو.

”توهين پنهنجو خيال رکجو، راجا!“ ارچنا ڪيلاس

کي دروازي وٽ پهچي چيو.

ڪيلاس بابو اڄ رواجي ڪپڙا پاتا هئا. هو نعام

هوٽل جي پريو روم پنهنجي ڪار بيهاري هوٽل ۾ آيو.

مٿي پريو ديال سان گڏجي ڪيلاس هڪي ڪيڪاري

ٿيو به ڪري، تڏهين به ڇاڻي جي راند سان سڀڪجهه
آسان ٿي پوي ٿو.“

* * * *

اهو ڏينهن سک جو نيريو. ڪيلاش سڄو وقت
ارچنا سان گڏ بنگلي ۾ ويٺو هو. وندر ۽ دل بهلائڻ
جي ڳالهين جي ته ڪوت هئي ڪانه. هن لاءِ پينٽنگ،
فوٽوگرافي پڙهڻ يا پياني کي ويهي هٿ بجا هڻڻ هن
جا خاص وندر جا سادن هئا. ڪن وقتن تي هو ڪا
تصوير پينٽ ڪرڻ ويهندو هو ته به ٿي ڏينهن صفا
گهر اندر ويٺو هوندو هو. هيٺ ته ارچنا هنجي اڳيان
هئي جنهنڪري وقت وڌي پوڻ جو سوال ٿي ڪونه
ٿي ٿيو. ارچنا شروع شروع کان بنگلي جي سڀني
ڪمرن ۽ ڪوئين مان واقف ٿي ويئي هئي. هڪ
اسٽوڊيو خاص پينٽنگ ۽ فوٽوگرافيءَ لاءِ مقرر ٿيل هو.
ٻيو ساز ۽ سنگيت لاءِ، ٽيون لٽريچر ي ڪري ڪتب
آندل هو، جنهن ۾ انگريزي، هندي، فرينچ ۽ جرمني
۾ نوان پراڻا اٽڪل ڏهه هزار ڪتاب رکيل هئا. ريڊيو،
پڪ اپ ۽ ٽيپ رڪارڊر هال جي هڪ ڪنڊ ۾ جڳهه
ٿي والاريائون، جنکي ڪيلاش ڪڏهن ڪڏهن هٿ
لڳائيندو هو. ارچنا جي اچڻ کان پوءِ ريڊيئي ڪيان
البت وڌيڪ ڪم ٿي ورتو ويو.

ٻئي ڏينهن رات جو کائي پي ڪيلاش ارچنا کي

سمجھائي، فارمن تي ارچنا کان موندنا ڪيلاش ورما،
 جي صحن سان فارم هنڪي هڪ ۾ ڏيئي روانو ڪيو.
 فوتا ڏسي وڪيل صاحب کي البت ٽپرس لڳو ته
 ڪيلاش ٻاڙو ڪي هيءَ چوڪري ڪٿان هڪ لڳي،
 هن ڪڏهن ۽ ڪيئن هن سان شادي ڪري ورتي!
 پر هنڪي اهي سڀ ڳالهيون ڪيلاش ٻاڙو کان پڇڻ
 جي همت ڪانه ٿي.

ارچنا به آرسيءَ ۾ پنهنجي نئين شڪل ڏسي مشڪي
 ويئي. هن دل ۾ چيو، ”هن شڪل سان مان خود
 پاڻ کي سڃاڻي نٿي سگهان!“ هن جا ڪارا وار سونهري
 وارن جي وڳ، اندر پوريءَ طرح لڪي ويا هئا. هن
 ڪيلاش وٽ اچي چيو، ”منهنجي ڪري توهان کي
 ڪافي ٽڪليفن کي منهن ڏيڻو ٿو پوي، ڪيلاش ٻاڙو!“
 ”انهن کي تون ٽڪليفون ئي چوڻ ارچنا، پر اڄ
 ڪلهه مان زندگيءَ جي عجيب و غريب آزمودن جي
 دؤر مان گذري چڪو آهيان جي هڪ قسم جو نئون
 لطف ڏيئي رهيا اٿم.“

”ائين نه ٿئي جو سپان مان پڪڙجي پوان ۽ توهين
 به مصيبت ۾ اچي اٿڪو!“

”نه، تون ڪوبه الڪو نه ڪر. توکي نڪو مونکي،
 ڪجهه ڪونه ٿيندو. منهنجا به هڪ ڊگها آهن. ڪجهه

”پاسپورٽ ٺهي اچڻ بعد اسين جلدي هتان يورپ لاءِ روانا ٿي وينداسين. مان شهر مان وڃس جا به ٿي نمونا وٺي ٿو اچان. تنهنجي شڪل ۾ ڪافي ڦيرو آڻڻو پوندو؛ جنهن بعد ئي مان تنهنجا پاسپورٽ لاءِ فوٽا ڪڍندس.“

”تنهن وچ ۾ پوليس هٿ پهچي وڃي نه ٿي؟“ ارچنا تمام انتظار ۾ مان پڇيو.

”مان نٿو سمجهان؛ ڇو ته نسима جيڪو اسان جو ٺوٺو ڪڍيو هو تنهن ۾ مون شڪل ٻئي طرف ڪري ڇڏي هئي. ياد اٿم. جنهنڪري پوليس هيستائين پهچي نٿي سگهي.“

”نه اخبار ۾ ائين چوڻاڻو اٿن ته بيءَ چوڪريءَ جا ڪي سڳا مليل آهن ۽ پوليس جلدي هنڪي ڳولهي لهندي!“

”پوليس نه هميشه پنهنجي بهادريءَ جو اظهار ڪرڻ چاهيندي آهي. اهو ان ڪري لکيو اٿن جو سمجهيو هوندائون ته تون اڃا ڪشمير ۾ ئي سگهين ٿي جتان توکي فوٽي جي مدد سان ڳولهي وٺي ايندا.“ ڪيلاش ارچنا کي ڪجهه آٽ ڏيڻ جي ڪوشش ڪندي چيو. ٻئي ڏينهن ئي ڪيلاش بابو پنهنجي هٿ سان ارچنا جي پاسپورٽ لاءِ نئين رنگ ڍانگ جي شڪل جا فوٽا تيار ڪري پنهنجي وڪيل کي ڏياري، ڪي ڳالهيون

”اڃ هڪ سنسنيڪيز خبر پيئي آهي اخبار ۾.“
 ”ڇا بابت؟“ ارچنا البت گهٻراحت وڃان پڇيو.
 ”نسима کي پوليس پڪڙي وٺي ويئي ٿي ڏسجي.“
 ”پوليس؟“

”ها، هن جيتوڻيڪ پنهنجو نالو سима ڄاڻايو آهي
 پر سمجهڻ ۾ ائين پيو اچي ته هوءَ نسима کان سواءِ ٻي
 ٿي نٿي سگهي. هوءَ اٽڪل ساڳئي نمولي پڪڙجي
 پيئي آهي جنهن مون توکي اچي جهليو هو. پر ڪار
 جي مالڪ هنجي ٻانهن يڪدم پوليس حوالي ڪري
 ڇڏي..... هان، هي پڙهي ڏسو، خاص وڏو ليڪ
 ڪونهي.“ ڪيلاش ائين چئي اخبار جي ٽڪري تي
 آڱر رکي ڏيکاري اخبار ارچنا جي هٿ ۾ ڏني.

ارچنا اخبار جو ٽڪرو پڙهي البت گهٻرائجي ويئي.
 هن ڪيلاش جي منهن ۾ نهاري چيو، ڳالهه ته تمام
 نازڪ ٿي سمجهڻ ۾ اچي! پوليس کي ٻيءَ چوڪريءَ
 جو به سڳو مليو آهي ۽ اها جلدي پڪڙي ويندي!!
 ان جو مطلب ته پوليس کي منهنجي خبر پئجي وئي
 آهي؟ توهين ڇا ٿا سمجهو، ڪيلاش ٻاٻو؟“

”مون اڳي ئي ڪجهه سوچي ورتو آهي. توکي مهينو
 کن ته گهر اندر ئي رهڻو پوندو. ان وچ ۾ مان تنهنجو
 ٻيو نمون پاسپورٽ ٺهرايڻ ٿو ڏيان.“ ڪيلاش پوءِ ارچنا
 کي سڀ ڳالهيون سمجهائي وڌيڪ چيو.

طرف نهاري مشڪيو ۽ وري اخبار ۾ منهن وجهي ڳوٺا
 ڪجهه پڙهڻ لڳو. هن جون اکيون اخبار ۾ هيون مگر
 هن پڙهيو ڪجهه ڪونه ٿي. هنجي ويچار ڌارا ٻئي هنڌ
 پهچي چڪي هئي: سيماءَ نسيماءَ ساڳي چوڪريءَ جو
 نالو ٿو سمجهڻ ۾ اچي. ته ڇا هوءَ پڪڙجي پيشي آهي؟
 اها ڳالهه ارچنا جي ڏيان ئي آڻڻ ڪپي يا نه؟ نسيماءَ
 زليخا جو به ٻيو ڪو نالو پوليس کي ٻڌايو هوندو!
 نسيماءَ ڪشمير ۾ جيڪو ارچنا جو فوٽو ڪڍيو هو ان
 جي مدد سان ارچنا ڪنهن به وقت ٻڌري ٿي. سگهي
 ٿي. گوئل وڪيل ارچنا جو پاسپورٽ تيار ڪرائي ڪڍي
 آيو هو: ان ۾ جيتوڻيڪ زليخا جو ارچنا نالو جاڙايل
 هو تڏهين به نسيماءَ واري فوٽي دٽارن زليخا ۽ ارچنا
 ساڳي سمجهڻ ۾ ايندي.

اوچتو ڪيلاش ڪي من ۾ هڪ خيال پيدا ٿيو:
 ارچنا وارو پهريون پاسپورٽ گم ڪري ڇڏجي ۽ ان
 جي جاءِ تي ٻيو هڪ ڪيلاش هنڪي پنهنجي پٽن-ي
 جاڙائي. هنجي نالي، پتي، شڪل ۽ عمر ۾ ڦير گهير
 ڪري نئون پاسپورٽ تيار ڪرائي. ارچنا جا ڪارا وار
 هڪ سونهري وارن جي وٽ (ٺٽلي وار) هيٺان لڪي
 ويندا. اها رت پڪي ڪري هن اخبار مان منهن ڪڍي
 ارچنا طرف نهاريو. ارچنا ڇانهه جو ڪوپ پسي عالي
 ڪري ٿيل تي واپس رکيو ته ڪيلاش هنڪي چيو.

وانگر ڇانه جو ڪوپ ڪٽي اخبار نظر مان وٺي ڪڍي
 ته هن جي نگاهه هڪ ليڪ تي وڃي پيئي جنهن هن
 جي اندر ۾ البت اڻ ٿڌ پيدا ڪري ڇڏي. اخبار ۾
 هن ريت ڄاڻايل هو:

ٽيون ڏينهن رات جو بامبي جي هڪ انگريزي
 آفيسر نڙديڪ هڪ آپرس ۾ وجهندڙ واقعو ٿيو هو.
 هڪ جانباز چوڪري جيڪا پاڻ کي سڏائي
 ان هڪڙي ڪار کي بيهاري ان ۾ چڙهي، ڪار جي
 هلائيندڙ کي ڪپ ڏيکاري هنجو پٽونئون، واچ ۽ ڪي
 قيمتي شيون ڪٽي پڇي ٿي ويئي ته ڪار جي مالڪ
 ڇا لاکي ڪري ڪنهن طرح ان چوڪريءَ کي وڃي
 پڪڙيو ۽ اچي پوليس جي حوالي ڪيائينس. چوڪري
 هن وقت نظر بند آهي. هن قبول ڪيو آهي ته مهينو
 ٻه اڳي هن هڪ ٻيءَ چوڪريءَ سان گڏ جي ساڳئي
 نموني ۽ بنا تڪليف جي ڪجهه راپيا ۽ واچ هٿ ڪيا
 هئا. اها ٻي چوڪري هن سان گڏ ساڳئي هنڌ رهندي
 هئي جا هن وقت لاپتي آهي. ٻئي چوڪريون خواب
 پيشي تي هئڻ سمجهيون وڃن ٿيون. پوليس جلدي
 ان ٻيءَ چوڪريءَ کي به ڳولهي سڙاياب ڪندي. ڪي
 سڳهه ان جا مليل آهن.

ارڇنا بات روم مان ٿي پنهنجو چالھ جو ڪوپ
 ٺاهي اچي ڪيلاش جي سامهون ويئي. ڪيلاش هن

ڪري هو ارچنا کي هڪ ڪاپيءَ تي فرينچ ۽ جرمني
۾ روز ڪي سٽون لکي ڏيندو هو جي ارچنا بنا
تڪليف جي ياد ڪري ويندي هئي. هن جا اچار
غراب ڪونه هئا.

ڪيلاس هنڪي اتي جي رسمن رواجن کان واقف
ڪيو ۽ ٻڌايو ته ڪهڙي نموني ڌارين ماڻهن سان هڪ
ٻئي ۾ هٿ هٿ ۾ ملائي گڏ ڄبو آهي. هٿ جي پڪڙ
ٿوڙي زوردار هجي. هٿ ڦارو نه ڇڏڻ کپي. زبان تي
هر وقت مشڪ ۽ 'ٽينڪ يو' ۽ 'ايڪس ڪيوزمي' جا
لفظ رکيا ئي هجن. انهن جو واهپو ٿئي ٿي ڪرڻو
ٿو پوي. نوڪر ڪا چيز آڻي ڏئي ته انکي به 'مهرباني'
ضرور چوڻي آهي. اهڙي قسم جا ٻيا به ڪيترائي
وضيحت جا نقطا ارچنا سمجهي ورتا.

سڄي ڪشمير گهمي ٿري مهينو پورو ڪري ڪيلاس
۽ ارچنا واپس بامچي پهچي ويا.

هيٺ ارچنا جي اٿل وهڻ ۽ ڳالهائڻ بولھائڻ جو
طريقو ڪافي ڦريل ٿي سمجهڻ ۾ آيو. ڪيلاس هاڻي
ارچنا سان ٿورو ٿورو فرينچ بوليءَ ۾ ڳالهائيندو هو.
جواب نه ڏيئي سگهڻ جي حالت ۾ هو يڪدم هنڪي
سمجهائي ڏيئي اوڏي مهل ٿي ڪجهه ياد ڪرائي
وٺندو هو.

پوري هفتي بعد ڪيلاس جيئن صبح جو هميشه

ڏينهن اڳ هن وٽ وري ويس. مئنيجر مونڪي ڏسي چيو ته پياريل ڪلهه هارت اٽڪ بعد گذاري ويو. مون کيس ٻڌايو ته منهنجا ڪجهه ڪپڙا وغيره هنجي ڪمري ۾ رکيل آهن اهي ڪٽڻ ٿي چاهيان. چيائين ته هفتو کن رڪي پوءِ اچڻ چاڪاڻ ته جيستائين پياريل جو موت مائٽ پيدا نه ٿيو آهي تيستائين ڪمرو کولي نٿو سگهجي.

ائين چئي ارچنا مات ٿي ويئي. ڪيلاس هن کان پڇيو، ”توڪي ٻڌي جو ضرور ڏک ٿيو هوندو؟“

”خاص نه. ٻڌي وٽان به سؤ رپيا سي ملندا هئا ليڪن چڱو پورهيو ڪرڻو پوندو هو! هن کي چست بڻائڻ ۾ ئي اڌ ڪلاڪ کن جي محنت ڪرڻي پوندي هئي! پر هنجو سڀاءُ وٺندڙ ٿي هو.“ ائين چئي ارچنا کلي ڏنو. ڪيلاس کان به هڪ هاڪو تهڪ ٺڪري ويو.

* * * *

ارچنا جي جيون ڪٿا جي رفته رفته جهڙي تهڙي سڄي خبر ڪيلاس بابوءَ کي پئجي چڪي هئي. ارچنا جي زبان جي صاف گوئيءَ ڪيلاس ٽي سئو اتر جمائي ڇڏيو. هوءَ به ڪيلاس جي هر ڪا ڳالهه اڪيون پوري مڃڻ لاءِ تيار هئي. ڪيلاس هنکي ٻڌايو ته هو جلدي کيس يورپ وٺي هلندو ۽ اتي انگريزيءَ کان وڌيڪ فريڊج ۽ جرمن ٻوليون وڌيڪ ڪتب ٿيون اچن، جنهن

ان بعد اسين هفتي ڏيڻ پيا گڏ ٻا هئاسين. هو مون مان پوريءَ طرح خوش هو. هن مون کي اوت ڪنٽرول جا ڪي طريقا سمجھائي ڇڏيا. هن ڪيترا لوپ ڏنا جي مون کي چڱي انداز ۾ ڪتب ايندا آهن. ڪجهه ڏينهن کانپوءِ هن مون سان هڪ ٻئي اسسٽنٽ ڊاڪٽر سان واقفيت ڪرائي ۽ چيائين ته هنجي زال هن کي پوريءَ طرح راضي ڪري نٿي سگهي ۽ چاهي ٿو ته ڪڏهن ڪڏهن هو ٿوسان ملي دل جي پياس بجھائي. هو ان جي قيمت چاهي ڀرين ۾ چاهي تنهنجي دوا درمل ۾ ڇڪائيندو رهندو. اهڙيءَ طرح منهنجو رستو انهن ٻن ڊاڪٽرن سان ٿي ويو.

”اهي ڊاڪٽر ٿو وٺ ايندا هئا ڪين ٿون وٺ ويندي هئين؟“ ڪيلاش سوال ڪيو.

”مون کي ٿي وٺن وڃڻو پوندو هو. هنن کي هڪ پرائيوٽ روم آهي جنهن ۾ ڪوبه اجازت کان سواءِ اندر اچي نٿو سگهي.“

”اڃا.“

”سو ٻڌايو مان ٿي ته هڪ وسپت ٿي جئن وري ڪشمير هوٽل ۾ هن ٻڌي پياريل سان گڏجڻ ويس ته منهنجي مون کي سڃاڻي چيو ته پياريل ٻن ڏينهن کان هاسپيٽل ۾ پرتي ٿي ويو هو. هفتو رڪي يعني جنهن ڏينهن توهان سان ملاقات ٿي هئي ان کان به.“

جنهن پاسي ۾ هڪ ننڍڙي اسپتال آهي انجي ڊاڪٽر وٽ وڃ-ڻ جي صلاح ڏنيم. ڊاڪٽر تمام خوش مزاج انسان ٿي معلوم ٿيو. هن منهنجي پيٽ کي سڀني ڪنڊن کان تپاسي پڇيو ته ”مان شادي شده آهيان يا نه.“ مون کيس ناڪاري جواب ڏنو. هن مشڪي وري پڇيو ته ”ڪنهن پرش سان تنهنجو ميلاپ ته ڪو نه ٿيو آهي.“ مون هنکي آخر ٻڌايو ته منهنجو ڏندو سرور وڪري ڪرڻ جو آهي. هن مون کان اجازت وٺي ڪچو هيٺ ڪري منهنجي بدن جو هيٺيون حصو جاچي ورتو. پوءِ خاطري ڏياري چيائين، ”ڪي ٽڪيون ٿو ڏيان ۽ جي لاڳيتو هفتو وٺڻ سان پيٽ جي تڪليف لهي ويندي ۽ خاص خرابي ڪانهي پر به ٿي ڏينهن رڪي وري اچي.“ مون هنکي في آچي. هن چيو ته ”مان توکان في ڪو نه وٺندس، ڪوبه خيال نه ڪو.“ تن ڏينهن کانپوءِ مان هن وٽ وري ويس. کيس ٻڌايم ته ٽڪيون مان مونکي گهڻو فائدو پيو هو. هن منهنجو پيٽ ۽ هيٺيون ڀاڱو چڱيءَ طرح تپاسيو ۽ ساڳئي وقت منيون منيون ڳالهائون ڪرڻ لڳو ۽ ٻڌايائين ته هنجي زال گذر ڪري ويئي هئي ۽ اڳر چاهيان ته هو مون سان سنجوگ ڪري خوش ٿيندو ۽ ان جي قيمت هو مون کي هر وقت تپاس ۽ مفت ۾ ڏوانون وغيره ڏيڻ سان چڪائيندو رهندو. مون کيس قبوليت ڏيئي ڇڏي.

ٻڌو يا هوءَ پاڻ؟ پياريل لعل شايد اهي اکر ڪوڊ ٻڌا هئا. مون هن کان پڇيو ته هيءَ سونا وري ڪير آهي؟ هن چيو، ”آهي هڪ رات پياڪ جوڙو. بنا ڪم جي پيسا وٺڻ ايندي آهي ۽ سڄي رات ٽڪڻ ۾ پروا ٺهندو اٿس. چڱو ٿيو جو تون اچي ويٺين ۽ زليخا!“ هاڻي منهنجا ڪجهه ڪپڙا ڪشمير هوندا آهن ۽ ڪجهه نشاط هوندا آهن. ٻه وڪيل هوندا هئا. نشاط هوندا آهن ۽ ڪڏهن ڪڏهن ڪي اسڪول جي ڇوڪرا اچي رهندا هئا. پريوڊيال الائي ڪيئن هنن سان ڳالهائون ڪري سمجهي وٺندو هو ته ڪن ڇوڪرن کي نفسياتي خواهش آهي ته هو ڪنهن نه ڪنهن ڇوڪري کي مون وٽ موڪلي ڏيندو هو. پائيان ٿي ته پريوڊيال ڪڏهن ڪڏهن مون کي ڇيڙائڻ جا طريقا ڳولهندو هو جنهنڪري ڏس ته ڪڏهن ڪو ٻڌو ته ڪڏهن ڪو پنڌ هين سوڙهين سالي جو اسرات ڇوڪر پيو موڪلي! خير، مان ته سڀني سان پوريءَ طرح لڳاءُ رکي ويٺي هئس. بنا خاص تڪليف جي ڪجهه رپيا ملي ويندا هئا.

”اسرات ڇوڪرا ته شرميلا ٿيندا هوندا؟“ ڪيلاش

مشڪي پڇيو.

”ها، ڪي ڪي پوسن ته! سو ٻڌايو مان ٿي ته هڪڙي ڏينهن مون محسوس ڪيو ته مون کي پيٽ ۾ سوڙو پوڻ شروع ٿيو هو. پريوڊيال سان ڳالهه ڪيم

”ٻڌي کان سندس نالو ڪونه پڇيو ۽ ڇا؟“ ڪيلاش سوال ڪيو.

”ها، نالو پياريل لعل هوس..... سو ٻيءَ وسپت رات جو مان ڪشمير هوٽل ۾ پهچي ويس. اها هوٽل نشاط هوٽل کان وڌيڪ سٺي سمجهڻ ۾ آيم. پياريل لعل جي روم وڌي ڪشادي ۽ بات روم سان گڏيل هئي. ان رات پير مرد ارادو ڏيکاريو ته اسين ٻئي بات روم ۾ گڏجي سٺان ڪريون. اها رات مان ان هوٽل ۾ رهيس هن مولڪي سڙ سڙ جا به نوت ڪڍي هٿ ۾ ڏنا ۽ چيائين، ”ڪڏهن به دل ٿيڻي ته هلي اچج. مون وٽ جيڪڏهن اڳ ۾ ئي ٻي ڪا ويڻي هوندي ته انڪي اماڻي تون سان ئي رات ڪائيندس. تون مولڪي سڀني کان وڌيڪ پيار ئي ڏيکارين ۽ چاه ڏيئي ئي ڪم ڪرين.“ مان هن وٽ وسپت وسپت ئي وڃڻ لڳس پر پوءِ هڪڙي دفعي مان هن وٽ وسپت جي بدوان جمع ٿي ويس ته هڪڙي چوڪري اڳ ۾ ئي هن وٽ موجود هئي. مولڪي ڏسي پير مرد خوش ٿيو ۽ ان چوڪريءَ کي هٿ ۾ ڪجهه نوت ڏيئي چيائينس، ”تون هن وقت هلي وڃ سونا! وري ٻئي ڪنهن ڏينهن اچ-ج.“ سونا منهنجي منهن ۾ شوڪي نهاريو ۽ ٻاهر نڪرڻ وقت هنجي زبان مان نڪتو، ”ڪمبخت! مان سمجهي ڪانه سگهيس ته ڪير ڪمبخت هو، مان؟“

وڌي هن وٽ آهس ۽ هنڊجي ٿرم ڳلن کي هٿ لائي
 چيم، ”توهان جو پاشو ڏاڍو وڻيو باؤجي! هن عمر
 ۾ به توهين اڃا نفس جا بڪايل ٿا رهو!“ هن وراڻيو،
 ”بس منڙي، ننڍڙي هوندي ايترو پيار ڪونه مليو
 هوم. زال به بد قسمتيءَ کان ڏاڙهيئڻ ڏي هئي جا
 اٿندي وهندي پيئي ڏاڙهيئڻ هئم جنهن مان ٻار ٻچو
 به ٿي ڪين سگهيو. ايشور جي ديا سان اها پونڪندي
 پونڪندي نيٺ ڀڳوان وٽ هلي ويئي پر ڪيترو نه
 ديو سان ويئي! پر هاڻي مان پاڻ کي تمام آزاد ۽
 خوش ٿو سمجهان.“ مون هن کان پڇيو ته توهين جو
 چئو ٿا ته مون وٽ اڪيچار ڌن آهي اهو توهان کي
 ڪٿان آيو؟ جواب ۾ چيائين ته منهنجو سهر و شاهوڪار
 هو جنهن کي منهنجي زال هڪ ئي ڏي هئي. پيءُ جي
 گذر ڪرڻ بعد سڄي ملڪيت جي مالڪياڻي منهنجي
 پٽي ٿي. ان ملڪيت ۾ ڪي فائت به آهن جن ۾
 مساڙي وينل آهن. اتان چڱي خاصي مساڙا ملندي
 آهي. اها آهي حقيقت.“ ان بعد مون ٻڌي کي هن
 جي چوڻ ۽ پسنديءَ موجب نفسياني راند ۾ پوريءَ
 طرح خوش ڪيو. هو تمام راضي ٿيو پر البت اڌڪجي
 پيو ۽ جلدي ننڊ اچي ويس. صبح جو اٿڻ سان مون
 کي ڪشمير هوٽل ۾ اچڻ لاءِ ٽاڪيد ڪري روانو
 ٿي ويو.“

اڪدم سؤ رڻي جو نوٽ اچي منهنجي اڳيان رکيائين
 ۽ مشڪي چوڻ لڳو، ”پويو ديال ٻڌايم ته تون هڪ
 رات جا سؤ رڻين کان گهٽ ڪانه وٺندي آهين.“
 پير مود جي عمر ست سالن کان ٻاهر بيشڪ هئي.
 مون کي ٻهڙين هن لاءِ ڏڪار پيدا ٿي پر الائي ڪيئن
 اٿي جو اٿي هن تي قياس اچي ويو ۽ هن کي ڀلنگ
 تي اچي وهڻ لاءِ چيو. هو اڪدم سڀ ڪپڙا لاهي
 تيار ٿي ويٺو. هن جي منهن ۾ مٺي مرڪ هئي. مان
 هن کي البت اچرج مان ڏسي رهي هئس. هن مون کي
 ان طرح کيس ڄاڻيندو ڏسي چيو، ”مان ڪشمير
 هوٽل ۾ رهيل آهيان. وسپٽ وسپٽ ٿي تون اٿي
 اچ. اها سٺي هوٽل آهي. منهنجي ڪمري جو نمبر ۱۳۳
 آهي. سال ڏيڍ کان اٿي رهيو پيو آهيان. مون وٽ
 اڪيچار ڏن آهي پر پيار جو بکيو آهيان. زال مري
 ويئي. دنيا ۾ اڪيلو رهجي ويس. ڪا سهڻي سدوري
 چوڪري ملندي اٿم ته هن سان ٿوريون رهاڻيون ڪري
 ٿورو آندو وٺي رات جا ڪجهه ٻهر کائيندو آهيان.
 منهنجو پويو ديال سان جهونو رستو آهي. اڄ پاڻ ۾
 فون تي ڳالهائيندي معلوم ٿيو ته منهنجي دلپسند هڪ
 چوڪري آهي جا مون کي پوريءَ طرح پيار ڏيکاري
 سگهندي. اها آهي حقيقت منهنجي هٿي اچڻ جي.“
 ائين چوڻ بعد ٻڌو ”هين هين“ ڪري ڪلڻ لڳو. مان

روم ۾ نسима رهندي هئي جدا ٿيڻ وارا ڀال سان ٺهيا
هئي ۽ چوڪريون ڦاسائي هن وٽ وٺي ايندي هئي
جنهنجي خبر ڳوٺو پوءِ پئجي سگهيم ۽ نسима سان منهنجي
— واقفيت ٿي وئي جنهنجي چڪر ۾ اچي مون
سنئون سڌو هن جهڙو ڏندو چالو ڪري ڇڏيو. هن
جي مهربانيءَ سان مون وٽ ڪي شاهوڪار گراهڪ
اچڻ لڳا جي پنهني دل جي پياس بجھائي چڱا پيسا
ڏيئي ويندا هئا. نسима سان گڏجي خريداري ڪرڻ
انگريزي هٿس، هيٺر بدن تي پائڻ جهڙا سٺا ڪپڙا
هٿس ۽ هڪ اپ وغيره جي سڄي سامگري موجود هئي
جنهن ڪري پاڻ کي ڏيکارڻ جهڙي ٿي هٿس ٻريوڊ ڀال
مهندي سر مهني ٿي سؤ رپيا بل ڪيندو هو جنهنکي
— سؤ ڏيئي پٽائيندي هٿس. هيٺر گراهڪ ٻهراڻ
ٻريوڊ ڀال کي انڊوانس ڏيئي پوءِ روم ۾ گهڙندا هئا
منهنجي ڪميشن ڪاٺي مونکي هن وٽان ئي ڪم جا
پيسا ملڻ لڳا. پر گراهڪ مونکي جدا به ڪجهه نه
ڪجهه ڏيئي ويندا هئا.....“

چڱو ڪمائي زور هڻي!“ ڪيلاش وچ ۾ ڳالهائي

چيو.

”هاڻ مون وٽ هاڻي هزار ۽ هزار هميشه موجود
رهندا هئا. ان بعد هڪڙي ڏينهن هڪ ٻه ٽي منهنجي
ڪمري جو دروازو اچي کڙڪايو. هو اندر آيو ۽ —

جـو اک کولير ته هو پاسي ۾ ڪونه هو. هيٺ آيس ته هوڻل جي مٿيهر جي مون تي نظر پيئي جنهن ۾ ڇم ۾ ڪٿي رهي پيئي آهين وغيره. هنکي برابر جواب ڏئي ڪانه سگهيس ۽ سمجهي ويو ته مان هاڻي طبيعت جي چوڪري آهيان. هن ڪدم چئي ڏنو ته توکي پنهنجي لاءِ ڪا روم کڻي ته هڪ خالي پيئي آهي ۽ خاص مهانگي ڪانهي. پيسا بلاشڪ جڏهن کڻي ٿڏهن ڏج، اهڙي خاص اڪڙ ڪانهي. بس، اهڙيءَ طرح مان ان ڪوئيءَ مان پنهنجي شيءِ پئي ڪڍي ان هوڻل ۾ اچي رهيس. مٿيهر جنهنجو نالو پويو ديال آهي، ان جي ڳالهائڻ مان ڪجهه سمجهي ويس ته ڪهڙي قسم جي طبيعت جو آدمي آهي. نشاط هوڻل کي پنهنجي ريسٽارنٽ به آهي. پويو ديال مونکي کاڌي کائڻ جي آڇ ڪئي ۽ بل مهني بعد چڪو ڪرڻ جي خاطري ڏنائين. آهستي آهستي هن ڪن جوانن سان منهنجي سڃاڻپ ڪرائي جي نفس جا پکيا ٿي ڏنا. اهي رات جو کانو ڪارائي پاڻ وٽ وٺي هلندا هئا يا هوڻل جي ڪنهن روم ۾ وٺي هلي وهاريندا هئا جتي چوڄا مسخريون ڪندي نفس جي جي راند تائين پهچي ويندا هئاسين. مونکي ان پهرين ان راند ۾ لطف ايندو هو پر پوءِ هو تمام گهڻو ۾ ويندا هئا ۽ ڪافي تنگ ڪرڻ لڳا. ان وچ ۾ پاسي واري

ڪجهه وقت گاڏو ان نموني هلاڻ لڳو.....“

”تون مائٽن وٽ دهليءَ نٿي هلي وڃين؟“

”ڊپ هوم نه مائٽ مون کي پاڻ وٽ وري شايد

رهڻ نه ڏين. خاص ڪري پاءُ جو وڌيڪ پڻ هو. ان

کان سواءِ پاڙي وغيره لاءِ هڪ ڪوڏي به ڪانه بچي

هئي. لوڪري ڪرڻ چاهيم پر جتي وڃ اتي چون ۽

اسان کي اڳمر ئي ڪم لاءِ ماڻهو آهي. ڪپڙا به سڀ

پراڻا ٿي ويا هئا. شڪل ڪافي جهڪي ٿي ويئي

هئي. ميڪ اپ وغيره جو نه سوال نٿي اٿيو. مطلب نه

زندگيءَ مان ڪٿائي اچڻ لڳي هئي.

”ان پيءُ ڪوئيءَ توکي ڪيترو وقت ساٿ ڏنو؟“

”فڪڙيءَ واري جوان ۽ هن جي دوستن آخر

مفت ۾ ڪم وٺڻ جو نمونو ڏيکاريو. ايتري قدر جو

مون وٽ کاڌي واسطي برابر پئسا ڪونه رهندا هئا.

هنن کان ڪجهه گهرندي هئس ته چوندا هئا ته ڪيسا

خالي ٿي ويا آهن. اها ڪوئي ٽن مهينن کانپوءِ ڇڏي

ڏنيم ان ڪري جو هڪڙي ڏينهن باندرا ڏانهن ويندي

لوڪل ٽرين ۾ هڪڙي جوان سان ڳالهائڻ بولھائڻ جو

نمونو ٿي ويو جنهن گڏجي هلي ڪانو کائڻ جي آڇ

ڪيم. مان ’نه‘ ڪري ڪانه سگهيس. ڪافي ڏينهن

کان پيٽ ۾ برابر کاڌو ڪونه ويو هو. هو نشاط هونل

۾ کاڌو ڪرائڻ هليو ۽ رات جو اتي سمهياسين. صبح

مان ڪنهن به حالت ۾ ماڻهن کي ڇڏي توسان هتي
 گڏجي ڪانه اچان ها. خير، ڳالهه ايتري قدر وڌي
 ويئي جو ڳار گند بعد هڪ ٻئي ۾ هڻين ٻڃي اچي
 پياسين ۽ هو پنهنجي پيتي کڻي بنا ٻيو ڪجهه چور
 جي گهر کان ٻاهر نڪري هليو ويو. جنهن گهر ۾ اسين
 رهندا هئاسين اها هڪ غريب پاڙي ۾ هڪ رواجي
 ڪوٺي هئي. ان جي ٿي مهنا مسواڙ نه پرڻ ڪري
 لاچار مون ان ڇڏي نڪرڻ جو فيصلو ڪيو. سڄو
 ڏينهن رات بعد هڪ ٻئي غريب پاڙي ۾ هڪ ٻئي
 ڪوٺي ملي ويئي جنهنجي پاسي پاسي ۾ هڪ جوان
 رهندو هو جو صبح جو هڪ فڪڙيءَ ۾ ڪم ڪري
 شام جو اچي آرامي ٿيندو هو. مان پنهنجي ڪپڙن جي
 هڙ کڻي اتي اچي رهيس. منهنجي ان جوان سان رفته
 رفته سڃاڻپ ٿي ويئي ۽ بعد ۾ لاچار هنجي مونکي
 ٿوري گهڻي مدد هڻڻ ڪري ۽ هنجي خواهش بعد هن
 سان ٺهي وينيس. هُو روز مونکي ٿورا ڀيا ڏيندو هو
 جنهن مان شام جو هن لاءِ روڻيءَ جو پر بند ڪندي
 هئس. هن وٽ ڪڏهن ڪڏهن ڪي دوست به
 ايندا هئا جن سان به واقفيت ٿي ويئي. اهي به ڪانه
 ڪا چيز منهنجي لاءِ کڻي ايندا هئا. ان جو نتيجو اهو
 نڪتو جو مونکي اجوري طور ۽ هنن جي زوردار خواهش
 پٽاندڙ پنهنجو سرير هنن اڳيان نذرانو رکڻو ٿي پيو.

منت کن مات ٿي ويئي.

ڪيلاش وري پڇيو، ”جنهن ڇوڪري سان گڏجي
دهليءَ مان بامبي آئي هئين؟ اهو ڪهڙي قسم جو
جوان هو؟“

”ڏسڻ ۾ بهترين ٺيڪ خيالن جو ۽ نهايت هوشيار
ٿي لڳو، ڳالهائڻ جو به ڪافي چتر هو. بامبي جي
هوا لڳڻ سان هنجي چرڻو ۾ آهستي آهستي ڦيرو
هوندو ويو. هڪڙي ڏينهن رات جو هو ديو ديو سان
موٽيو. سندس وافت مان ڪني ڏپ پئي آئي. هــو
ڪتان ڏي سي شراب پي آيو هو. هن مون سان سنجوڳ
ڪرڻ لاءِ زور ڏنو. مون کيس چيو ته مان ٺيڪ ڪانه
آهيان ۽ اها ڳالهه نه ڪر. ان ان هو ڪاوڙجي ڇا جو
ڇا بڪي وري ڪيڏانهن ٻاهر نڪري ويو. ٻيو سڄو
ڏينهن هنجو پتو ڪونه پيو. ٽئين ڏينهن وري پنهنجي
ڪل ڏيکار يائين. مون صرف هنکي چيو ته ڏينهن
ڪيڏانهن گم ٿي ويو هئين؟ ان ٿي هن هڪ ڪار ڏيئي
چيو، ”پنهنجي ماءُ وٽ ويو هوس. بس هاڻي هنڪان
پوءِ منهنجي وري شڪل ڪانه ڏسندين.“

”بيوقوف ڇوڪرو ڇڏيو!“ ڪيلاش چئي ويٺو.

”هـا. پر منهنجي به هن مان دل ڪٽي ٿي پئي
هئي. مون چئي ڪڍيومانس ته مونکي اهڙي خبر هجي
ها ته تون اهڙو نالائق ۽ ايڪار آدمي ثابت ٿيندين ته

ورڻو هو ته تون منهنجي چوڻ کان ٻاهر ڪانه ويندين ۽
پر نسيم لاءِ منهنجي دل قبول نٿي ڪري.“

ڪيلاش ٻاٻوءَ جي مک مان پنهنجي واسطي واکاڻ
سان ڀريل ٻول ٻڌي ارچنا پنهنجو منهن هنجي هٿن ۾
ڪري لڪايو. هن ٻوءَ منهن مٿي ڪري ڪيلاش
طرف ٺهاري چيو، ”توهانجو مطلب آهي ته هڪ ڏينهن
مان به ان آشور ۾ پوئتي ٿي وينديس!“

”نه ڏيندا. تنهنجي ڳالهه نرالي آهي. مان هاڻي
توڪي ڪنهن به حالت ۾ پاڻ کان جدا رهائي ڪونه
سگهندس. مونکي تو وٽان ساڌارو استريءَ کان
به وڌيڪ ڪجهه ملي رهيو آهي ۽ تون به منهنجي
پيٽ تي پئجي ويئي آهين.“

”مان توهان جي سڄي عمر شڪر گذار رهنديس،
ڪيلاش ٻاٻو! توهان مونکي هن ڪهڙي مان ٻاهر
ڪڍي پنهنجي قدمن ۾ اجهو ۽ جيئندان عطا ڪيو
آهي، ته منهنجي زندگي ڪجهه سالن بعد بالڪل
نڪمي ۽ گندي بڻجي پوي ها.“

”تو اها ڳالهه هوٽل ۾ رهندي محسوس ڪانه ڪئي
هئي ڇا ته اهڙي قسم جي جيون آخر خراب ئي ثابت
ٿيندي؟“

”نه. اڳي منهنجون اکيون پوريل هيون جن کي
کولي ڇڏڻ جو اوهان وٽان ئي شرف مليو.“

”اندازو لڳائي سگهان ٿو. وڏي ڳالهه نه ههڙا جيو“

هن زندگيءَ ۾ به پوريءَ طرح خوش نظر اچن ٿا!“
 ”ائين اراڻو آهي... نسима جهڙيون چوڪريون باهه جي
 جي شهر ۾ اڪيچار هوندون!“

”تي سگهي ٿو. پر منهنجو ڌيان هڪ ڳالهه ڏانهن
 ڇڪجي ٿو وڃي ته هنن جي به زندگي تووانگر ڦيرائي
 سگهجي ٿي يا نه. البت نسима کي ڏسي منهنجي دل
 نٿي مڃي ته هوءَ ساڌارن زندگيءَ ڏانهن موٽي اچڻ
 جي ڪوشش ڪرڻ چاهيندي ڇاڪاڻ ته هنکي پنهنجي
 هن نئين زندگي گهاڙڻ ۾ گمان هو!“

”مان به توهان جيان ئي ٿي سمجهان. هوءَ ڪافي
 وقت کان ان پيشي جو ڪاڄ ٿيل آهي... ڇا توهين
 چاهيندا ته هو به جيڪر مون وانگر توهان وٽ اچي
 رهڻ قبول ڪري؟“

”نه اها ڳالهه ناهي ارچنا. منهنجي ماما به آشرم
 نهرايا آهن جي غريب وڏوائن ۽ اٺائين لاءِ مقرر ڪيل
 آهن پر سٺو ائين ٿيندو ته ڪي جڳهيون ڪريل عورتن
 لاءِ به رکجن جتي هو اچي رهي پنهنجي جيون سڌارين.
 ڪي ڪي ڇهرا اهڙا ٿيندا آهن جن کي ڏسي ڪدم
 اندازو لڳائي سگهيو آهي ته انهن ۾ پنهنجي مرضيءَ
 موجب تبديل آڻي سگهبي يا نه. توکي ڏسڻ بعد
 نوسان ڳالهائڻ سان منهنجي دل ڪدم قبول ڪري

اچي سندس ٻئي هٿ پنهنجي هٿن ۾ کڻي انهن کي چميو ۽ پوءِ چيائينس، ”ڇا سوچي رهيا آهيو پيارا؟“

”سوچي رهيو هوس ته اسانجي ديس ۾ ڪيتريون نه غريب توڙي شاهوڪار نسيمائون لڪل توڙي پٿريون هونديون جن جي ساڌارڻ زندگي هنن کان ڪيترو نه دور وڃي چڪي هوندي!“

”توهان ته کوڙو ڀڳو هوندو ته هيءَ نسيماءَ ڪير هئي.“ ارچنا ڳالهه کي وراڪو ڏيئي چيو.

”شايد اها ئي جيڪا توهاري هوٽل ۾ تنهنجي پاسي کان رهندي هئي جنهن سان گڏجي ڪار ۾ چڙهي.....“

ارچنا ڪيلاش کي وڌيڪ چوڻ ڪونه ڏنو ۽ هن جي وات تي ڪري هٿ رکيائين. پوءِ آڪٽ لڳي،

”ها، اهائي چوڪري آهي، توهان جو انومان برابر نڪتو.“

”هنن چوڪرين جي هلٽ چلت ۽ ڳالهائڻ جو نمونو ڪيترو نه هلاڪائيءَ وارو ٿو ٿئي! هنجو توکي حرامزادي چوڻ ۽ مون کي ”مالدار مرغ“ جو لقب ڏيڻ، ٻچاڙيءَ جو وري اڪه پڇي روانو ٿيڻ، اهي سڀ ڪيترا نه بدتميزيءَ جا نمونا آهن!“

”اهو ته ڪجهه ڪونهي، توهين جيڪر هن سان گڏ هڪ به ڏينهن لاڳيتو گذاريو ته توهان کي سچ لاج شور اچي وڃي!“

پير ٿريو اٿم ..... تون ڪيئن مزي ۾ آهين؟“
 نسима هنجي شڪل ۾ نهاري عجب ڪاڌو. ٻوڙ
 ڪلي چيائينس، ”اڃا زليخا ويڃاري هاڻ گهر گرهستي
 بنائڻ جي خوابن ۾ مبتلا آهي! ٿسون تنهنجو اهو
 خواب گهڻو وقت ٿو جڙاءُ ڪري ..... هتي آئي ويهارو
 ڏينهن ته پيشڪ ٿيا هولدءِ؟“
 ”..... ۽ تون نسима؟“

”مان اڃا ڪلهه پهتي آهيان ..... هڪ ٻيڙو ٻوڙ
 وڌي آسامي هڪ لڳي ويئي! ..... توکي هوڻل ۾
 سڀيئي ياد ڪري رهيا آهن. پر ٻوڙ ڏيال مون کان ٿو
 واسطي پڇيو هو. چيو مانس ته مون کي ڪا به خبر ڪانهي...
 وري ڪڏهن موٽڻ جو خيال ڪيو اٿيئي؟“
 ”اڃا هتي ڪافي ڏينهن لڳندا.“

”مان صرف هفتي لاءِ آئي آهيان ..... چڱو ٻاءُ ٻاءُ.
 ها، ترس ته هڪڙي تصوير کينجي وٺانءِ.“ ائين چئي
 هن ڪئميرا اکين اڳيان رکي نشان ورتو. ڪيلاش منهن
 ٻئي پاسي ڪري ڇڏيو، فوٽو ڪڍي نسима ارچنا کي
 پيار مان ڳالهي ٿڌي هڻين ۽ ڪيلاش کي اک
 پڇي، ”ٻاءُ ٻاءُ، چئي هيٺ لهي پنهنجي ساٿيءَ سان
 ٻيڙيءَ ۾ وڃي ويٺي، ٻيڙي آهستي آهستي اکين کان
 دور ٿيڻ لڳي.“
 ارچنا ڪيلاش کي مات ۾ ڏسي هن جي واڙهو

البت اتي ڪيلاش جي روبرو هڪ لنڊڙو واقعو ٿيو. هو ٻئي هڪڙي ڏينهن ڪنهن هائوس ۾-وت ۾ مٿي کليل هوا ۾ ويٺا هئا. نه سندن اڳيان هڪ ٻيڙي اچي لنگهي. جنهن ۾ قدرت سان ارچنا جي مامي واري سهيلي هڪڙي وڏي سڏي ماڻهوءَ سان گڏ ويٺي هئي. ان سهيليءَ جي ارچنا تي نظر پوندي ئي وڏي واڪي سڏ ڪري چيس، ”اڙي زليخا! تون به هتي پهچي ويٺينءَ ڇا؟“

ارچنا هنڪي ڏسي سڇاڻي منهن ڦيرائي ٻئي پاسي ڪرڻ جي ڪوشش ٿي ڪئي ته ساهيڙيس مٿيان اکر چئي ڏنا هئا. اها ٻيڙي پوءِ سندن طرف وڌي آئي. سهيلييس هائوس ۾وت وٽ پهچي مٿي چڙهي آئي. چوڪري ڪافي خوبصورت هئي ۽ ارچنا کان ڪجهه سال وڏي پئي لڳي. ڳچيءَ ۾ ڪميرا پيل هئس. هن وڏي اچي ارچنا کي پاڪر پائي چيو، ”حرامزادي زليخا، بنا ڪجهه ٻڌائڻ جي تون هتي پهچي آئي آهين ۽ اسين پيا توکي ڳولهيون!“ پوءِ ڪيلاش جي منهن ۾ لهاري وري چيائين، ”ههڙو سهڻو ۽ مالدار مرغو ڪٿان ڦاسايو اٿئي، حرامزادي؟“

ارچنا اندر ۾ خار کائيندي ٻه ڌيرج سان جواب ڏنس، ”هيءُ منهنجو نئون مالڪ آهي، نسيم. هيئن مون تو وارو پيشو بند ڪيو آهي ۽ ساڌارڻ زندگيءَ ۾

ته ٿو پنهنجو پتو به ڪونه ڏنڻ ته ڪٿي آهين، ڇا ٿي ڪرين، خوش آهين يا نه. صرف چوٿون ڏينهن پنهنجو خط آيو جو ڏسي ٿوري خاطري ٿي. ارچنا ماءُ کي جواب ڏنو، ”هن کان پوءِ مان توهان کي ڪڏهن به ڪانه وساريندس، بس مان واعدو ٿي ڪريان. مون کي اڄ هتي پاڻ وٽ حاضر ٿي ڏسين اها سڀ منهنجي نئين مالڪ ڪيلاش باپوءِ جي ئي عنايت آهي.“

ڪيلاش به ارچنا سان گڏجي ارچنا جي گهر آيو هو. هنجي ماءُ پيءُ ڪيلاش کي خاص عزت سان ڏٺو ۽ پنهنجي ڌيءُ لاءِ کيس ڀارت ڪيائون. ارچنا ڪيلاش جي اشاري بعد پنهنجي ڀرڻ مان سڙ سڙ جا پنج ٺوٺ ڪڍي ماءُ کي ڏنا جي هن هٿ ۾ وٺي اکين تي رکيا ۽ ٻي ٿي ڳوڙها ڳاڙي ڌيءُ جو شڪر گذاريءَ طور منهن ڇميو.

ڪشمير لاءِ رواني ٿيڻ وقت ارچنا جي ماءُ پيءُ ڪيلاش کي چيو، ”باپو جي! خدا اوهان کي وڏي عمر عطا ڪندو. هر دم خوشيءَ ۽ آباديءَ جي عالم ۾ گذاريندا رهندا.“

ارچنا ۽ ڪيلاش جو ڪشمير ۾ سڄو مهينو ائين ڪل خوشيءَ ۾ گهمن ٿا ۽ ڪانا ڪاٺ ۾ ٺيري ويو جو لڪ ٿي ڪانه پين ته ڪو سچ پچ هو سڄو سارو مهينو ڪشمير ۾ رهيل هئا!

”توهين نيڪ ئي چئي رهيا آهيو. ڪلهوڪي اها
گهڙي جن هڪ خراب ۽ خوفناڪ خواب هو! پر اهو
قري هڪ افسانو بڻجي پيو آهي!!“
”ها، پر اسرار افسانو!“ ائين چئي ڪيلاش ارچنا
کي پنهنجي پاڪر ۾ پڪوڙي ڇڏيو.

* * * *

دهلي ۽ ڪشمير ڏانهن رواني ٿيڻ کان اڳ ڪيلاش
پنهنجي وڪيل شري گوئل معرفت ارچنا جو پاسپورٽ
تيار ڪرائڻ ۽ پنهنجي تي ”ويسائون“ گهرائڻ لاءِ ڏنا.
وڪيل گوئل جي گورنمينٽ جي وڏين وڏين پڳن سان
واقفيت هئي، جنهن ڪري جو پاسپورٽ ٺهڻ ۾ مهينو
به لڳي وڃي ها اهوئن ڏينهن اندر تيار ٿي سگهيو.
ڪيلاش خيال ڪيو ته ڪشمير کان واپس موٽڻ
بعد پاسپورٽ اڳڀري تيار رکيل هوندا ته هو ڪنهن به
وقت ارچنا کي به ساڻ ڪري يورپ لاءِ روانو ٿي
سگهيو. پاسپورٽ تيار ڪرائڻ جي ڳالهه ڪيلاش جڏهن
ارچنا سان ڪئي ته هن خوشيءَ وچان ٿيا ڏنا ۽
پوءِ ڪيلاش کي چنڊڙي هنجو سڄو منهن زور سان
چمي ڇڏيو.

هو دهليءَ ۾ به ڏينهن رهيا. ارچنا ماءُ پيءُ ۽ ڀاءُ
سان گڏي، جن کيس ڏسي خوشيءَ مان ڪجهه ڳوڙها
ڳاڙيا ۽ مني نموني ۾ چينڊيو ته هيٿرا سال نيري ويا

ٻنهي ساڳئي ڀانگ. تي آرام ڪيو. هنن ٻنهي کافي وقت هڪٻئي جي پاڪر ۾ کائيو. ڪيلاش کي اڄ ارچنا طرفان هڪ نئين نموني جي پيار جو آزمودو مليو. هن ارچنا کي مٺي ڏيئي چيو، ”ڇا نه تون ’پروفیشنل‘ ٿي ويئي آهين پيار جي ڳالهين ۾ ارچنا!“

”زندگيءَ ۾ هر انسان کي ڪنهن نه ڪنهن هنر سکڻ جي ضرورت پوي ٿي. تپرس جي ڳالهه اها آهي جو مون کي مردن سان نفرت ٿيڻ بعد ئي اهو هنر حاصل ڪرڻ لاءِ مجبور ٿيڻو پيو!“

”مان خوب سمجهان ٿو، ارچنا. پر تون هيئن مردن کي ساڳي نفرت سان ڪانه ڏسدي هوندين؟. اهو محسوس ٿو ڪريان.“

”نه، ڪيلاش بابو! هيئنو لڳيم ٿو ته دنيا ۾ ڪي ڪي پرس پوريءَ معنيٰ ۾ انسان نه آهن. پر توهين ته سڀني کي گوه ڏيئي ويا آهيو! مان اڃا تائين سوچي ڪانه سگهي آهيان ته مون جهڙي ڪريل عورت لاءِ توهين هڪ ئي ڏينهن ۾ ڇا ڇا نه ڪري چڪا آهيو!“

”اهائي ته فطرت جي هڪ ڳجهارت آهي! اهو هڪ دل جو پور به چئي سگهجي ٿو. انکي سياڻپ جو لقب نه ڏيئي ڪونه سگهيو! منهنجي جاءِ تي ٻيو ڪو جيڪر ان وقت ئي تنهنجي ٻانهن پوليس کي ڏيئي ٻا پنهنجي شيءِ ٻئي واپس ڪري مات ميٽ ۾ گهر اچي آرامي ٿي ها.“

ڏيئي ڀڄي ويو. جلدي چوڻي ملڻ تي ٽون ٽورن ڏينهن لاءِ وٽائن وڃي ٿي ايندينءِ. سمجهه ۽؟“

”توهان جي خيال موجب اهو سڀ لڪڻ ضروري آهي، ڪيلاس باهو؟“

”ها، هو وري به تنهنجا ماءُ پيءُ آهن. توکي پالي نپائي وڌو ڪيو اٿن. تنهنجو اهو پهر يون پهر يون فرض آهي.“

”جئن توهين چوندا ٿين ٿي ڪرڻ لاءِ تيار آهيان. مان ڪين هن وقت ٿي خط لکي ٿي موڪليان.“
 پنجن منٽن جي مات بعد ڪيلاس ارچنا طرف منهن ڪري چيو، ”مونکي هن وقت من ۾ ٻيو ويچار آيو آهي. اسين سڌو هتان دهليءَ هلنداسين. هڪ به ڏينهن اتي رهي، تنهنجي مائٽن سان گڏجي پوءِ ڪشمير لاءِ روانا ٿينداسين. ۽ مني آرڊر ڪرڻ جو هيٺ ضرور ڪونهي. پئسا ڪين روبرو هلي ڏبا. پر ٽون ڪين خط ۾ لکي آگاه ڪر ته ٻئي هفتي وٽن پهچي ويندين.“

”اها صلاح به ڪارگر آهي.“

ڏينهن جو پوڄن گهر ۾ ٿي ڪري، رات جو هو ٻئي هڪ شاندار وڏي ڊانسنگ ريسٽارنٽ ۾ کانو کان ويا. واپس موٽيا ته رات جا ٻارهن لڳي چڪا هئا. هو ڪپڙا بدلائي ٻئي ڳالهون ڪري اچي سهيا. اڄ

انعام ملي رهيو آهي ۽ اڃا ڳالھ ڪئي آهي!“ ائين چئي ڪيلاش ٺھڪ ڏيئي ڪلڻ لڳو. پر ارچنا صرف مشڪي رهي هئي. هنجي اکين ۾ ڪيلاش لاءِ هڪ قسم جي شردا ٿي ڏسڻ ۾ آئي. ائين ئي هنڪي ڪو خيال آيو ۽ هو وڌي اچي ڪيلاش جي پيرن تي ڪري پئي. ڪيلاش هنڪي اٿاري پنهنجي سامهون بيهاري هنجي اکين ۾ ڏٺو جي آب سان آليون ٿيل هيون. هن پوءِ ارچنا جا ٻئي ڳل پنهنجي ٻنهي هٿن ۾ جهلي چيو، ”منهنجو خيال آهي ته هفتي ٻي اندر اسين ٻئي ڪشمير يا ٻئي ڪنهن پاسي نڪري هليون ۽ مهڏو کن ٻاهر پاس ڪري اچون. اهو تنهنجي گذريل جيون کي وسارڻ ۾ مدد ڪندو. آهي قبول؟“

”قبول؟ توهين مونکي پوريءَ معذرت ۾ زندگي آچي رهيا آهيو ۽ اها مان قبول ڪيئن نه ڪندس، ڪيلاش ٻاڻو؟“

”ها، ٻي ڳالھ ارچنا، تون اڄ ئي پنهنجي ماءُ پيءُ کي هڪ خط لکي پوست ڪر ۽ حال کين پڇڻ سڙ رهي جو مني آرڊر موڪلي ٿو ڏيان. تون کين لکي موڪل نه، تو جيڪي ڪيو آهي ان لاءِ تون پڄتائي رهي آهين ۽ کانئن سڄي ڊال سان معافي ٿئي وٺين. هڏو ٽوڪي هڪ سٺي هنڌ ٽوڪري ملي آهي ۽ جنهن چوڪري سان پڇي هتي آئي هئين اهو ٽوڪي ڏوڪو

ڪيلاس هنڪي هت ڪان جهلي چيو، ”بات روم ۾
سڀ ڪجهه رکيل اٿئي: ٽائليٽ ڪپٽ ۾ نئون ٽٽ بوش
يوڊي ڪولون وغيره.“

”ٿمڪ يو ويري مڃي، ڪيلاس بابو!“ ائين چئي
هوءَ ڊيل واري چال سان بات روم طرف هلي ويئي.
هن دروازو بند لاک جي ڇڏي ڏنو جا ڳالهه ڪيلاس
جي ڌيان کان ٻاهر ڪانه ويئي. هن پوءِ هال ۾ اچي
چانهه جا ٻه ڪوپ تيار ڪري هڪ ٽيڪا لاءِ رکيو،
ٻيو پاڻ کڻي پيئڻ لڳو.

ڪجهه منٽن بعد ٽيڪا هت منهن ڏوٽي وار لساري
ٻاهر آئي. ڪيلاس هنڪي پاسي ۾ پيل ڪوسيءَ تي
وهڻ جو اشارو ڪيو ۽ سندس لاءِ ڪوپ تيار ڪيل
وڌائي اڳيان ڪيائينس. ٽيڪا چميوان ٻار وانگر ڪيلاس
جي حڪم موجب ڪوٺ لڳي. هن ڪوپ چپن تي
رکي هڪ ڍڪ ڀريو ته ڪيلاس هنڪي چيو، ”هونئن
شايد صبح جو ايترو سويل ڪانه اٿندي هوندين.“
”نه، ڪيلاس بابو، ڏينهن جا يارهن يارهن لڳي
ويندا آهن.“

”نهنجا ڪپڙا وغيره ڪٿي رکيل آهن؟“
”ڪجهه ڪشمير هوٽل ۾ ڪجهه ٻانڊرا واري نشا
هوٽل ۾ رکيل آهن.“

”منهنجي مرضي آهي ته تون انهن هوٽلن جي وري

چئي زليخا ڪيلاش جي حرڪت ڪندڙ هٿ کي پنهنجي
چپن تي آڻي ڇمي ورتو. هن ڪيلاش جي لهارپ
جي انداز مان محسوس ڪيو ته هو بلڪل ڪاوڙيل
ڪونه هو. هن جواب ڏنو، ”ڪيلاش بابو، ڪلهوڪي
زليخا مري چڪي آهي. اڄ توهان اڳيان هڪ نئين
ڇوڪري پهچي ويئي آهي ۽ پنهنجي مرضيءَ ۾ موافق
هنڪي ٻيو ڪونه نالو ڏيئي سگهو ٿا.“

ڪيلاش زليخا جي منهن ۾ منٽ اڌ لاءِ نگاهو پوءِ
چيائينس، ”مان تنهنجو نالو ’رچنا‘ ٿو رکان.“
”واھ، نالو ته فوري ڇوڏيو اٿو. مونکي ٻيڪڏ
پسند آهي، ڪيلاش بابو!“

”ڇڱو اٿي هٿ منهن ڏوٽي ڇانهه پيءُ.“
”ڇانهه ڪٿان آئي؟“ زليخا خوش ٿي پڇيو.
”آسمان مان!“ ائين چئي ڪيلاش ٽهڪ ڏيئي
ڪلڪ لڳو. زليخا هنڪي ان طرح ڪلڪو ڏسي ٿورو عجب
کاڌو. هو صبح صبح جو ڪيترو نه سرهو نظر ٿي
آيو! هن صرف پڇيو، ”سچ ٻڌايو، ڇانهه توهان ٺاهي
ورتي ڇا؟“

”مان ڪيئن ٺاهيندس، چري! ٺوڪر، ٽڙهين ڇا
جي لاءِ رکبا آهن؟“

”اوھو، مان به ڪهڙي نه مورڪ آهيان! سوال
ڪهڙا پيئي پڄاڻ!“ ائين چئي هو الٽي ڪڙي ٿي.

جي پاسي کان اچي وينو ۽ مشڪي ڏلائين. هن جي چين مان آهستي اڪتو، ”ڊاڪو چوڪري!“ پر نه، هوءَ ننڊ ۾ ڪيتري نه وڻندڙ، ڪيتري نه ابوجهه ۽ ڪيتري نه سائنٽيڪي ٿي پانٿي! ڇا، هو هن لاءِ ڪجهه ڪرڻ جو حوصلو رکندو؟ زليخا جي زندگيءَ ۾ سچ پچ وڏو ڦيرو اچي سگهي ٿو؟ ان ٿيڻي آهي. پر به ڇو؟ نه، سڀ ڪجهه ممڪن آهي، ڪجهه به مشڪل ڪونهي.

هو برابر پنج منٽ زليخا جو منهن ٽڪيندو رهيو. اوچتو هنجو هٿ زليخا جي مٿي تائين ڪڍي ويو ۽ قياس ڀرڻي جزبي سان هنجي نورڙ کي هٿ لائڻ لڳو. ائين هن محسوس ڪيو ته زليخا جاڳي پيئي پر اڪيون پوريل هئس. هن اها ڳالهه آزمائڻ جي خيال کان هٿ هنجي چين تي آڻي ڏسڻي آڱر سان هنجي بندهي چين کي هيٺ مٿي ڪرڻ لڳو. زليخا هيٺ ڇوڪري پيئي. ڪيلاس جي ان حرڪت تي هن مشڪي ڏٺو ۽ اڪيون کولي چئي ويئي، ”هي ڇا ڪري رهيا آهيو، ٻاڙجي؟“ ڪيلاس ڏٺو ته زليخا جي اکين ۾ غضب جو غمار هو. هن چيس، ”اچي، تون جاڳي رهي آهين پر ڪوڙ سوڙ ڪري اڪيون پوريل ٿي رڪيون ائين، ٻڌاءِ ائين ڪونهي؟“

”نه ٻاڙجي، مون کي توهان ئي اچي ڄاڳايو.“ ائين

سرڪيون به ٻئي ڀيريون ته گذريل رات وارو واقعو ياد
ڪري مشڪي به ٻئي ڏٺائين. اف! جيڏي مهل
زليخا سندس ڪنڌ تي ڪپ رکي کيس ويٺا، واچ ۽
منڊي لاهي ڏيڻ جي ڌمڪي ڏيئي رهي هئي ان وقت
هنجو ساهه من ۾ ڪين هو؟ آفرين آهي هن چوڪريءَ
جي ان جرئت تي! پر پاڻ پوءِ ڪيئن سوچي ورتائين
ته ڪار بيهاري زليخا جي پٺيان پوي؟ هن جڏهن
ڪلهه رات اها ڳالهه زليخا کان پڇي ڏني ته جنهن
وقت هو ڪيلاش جي ڪنڌ تي ڪپ جو نشان بنائي
ويئي ان وقت زليخا جي دل جي ڪهڙي حالت هئي
جنهنجو زليخا اثر ڏنو. ”ان وقت پنهنجي سڄي طاقت
ڪڍي ڪري ويئي هيس پر پوءِ جڏهن توهان کي
پٺيان ايندو ڏٺم تڏهن ساري همت هارجي ويئي.
گويا مان ننڍي ئي پيئي هئس ۽ پاڻ لڪائڻ لاءِ بدن
تي ڪجهه به ڪونه هوم.“ ڪيلاش وري پڇيو هوس،
”پوس مان وري چاقو ڪڍڻ جو خيال ڪين آيس.“
”ڇا؟“ جواب ۾ چيائينس، ”نه، ان وقت ڪار ڳالهه
سمجهه ۾ ڪانه آئي. ٻپ ۾ دل ڊڪ ڊڪ ڪري
رهي هئي. وري اوچتو پٺيان ڌڪو اچي ڏنو. تنهن
صفا مٿيون منجهائي ڇڏيون.“

ڪيلاش چانهه جو ڪوپ ٻي ائي بيدروم ۾ اچي
ڏٺائين ته زليخا اڃا تائين گهري نند ۾ هئي. هو هن

هٿن ۾ جهلي انهن کي خوب چميو. پوءِ بنا ڪجهه
چوڻ جي پاسو ورائي سمهي پيئي. ڪيلاش به اٿي
اچي پنهنجي ڀلنگ تي لپڻيو. هٿن جي وچ ۾ ڪافي
وچوڻي پئجي ويئي. ڪيلاش ڀلنگ مٿان لڳل بٽڻ کي
دٻائي بتي وسائي ڇڏي. هُو ڪيترو وقت پوءِ به
جاڳندو رهيو. آخر نند اچي ويس.

صبح جو ٻهراڻ ڪيلاش جي اک کلي. ڏٺائين
تہ زليخا کي اڃا نند هڻي. هُو اٿي هال ۾ آيو. ٽيبل
تي به ٽي تازيون انگريزي اخبارون رکيل هيون جي
نيم پٽاندڙ بنگلي جو جهونو نوڪر رام جيون ڇڏي
پاڻ وڃي چاهه تيار ڪرڻ ويندو هو. ڪيلاش ٽيبل
جي هيٺان لڳل بيل بٽڻ کي دٻائي رام جيون کي
رٿڻي ۾ سوچنا ڏيئي بات روم ۾ برش ڪرڻ هليو
ويو. هو واپس هال ۾ آيو تہ ٽيبل تي چانهه جي
ڪٽلي ۽ چار ڪوپ ساسر ۽ ڪجهه ٽوسٽ بسڪيٽ
وغيره رکجي ويا هئا. ڪيلاش وري بيل بٽڻ کي دٻائي
اخبارون کڻي صوفا تي اچي ويٺو. رام جيون هال ۾
ٻيو رکي ”گڊ مارننگ ڪيلاش بابو!“ چئي مات ميٽ ۾
چانهه جو ڪوپ تيار ڪري ڪيلاش جي اڳيان نندڙي
ٽيبل تي رکي واپس هليو ويو.

ڪيلاش جو اڃا اخبارن ۾ من گهٽ ٿي لڳو. صرف
مٿاڇرو ڇاڇي اٿي ڇڏي ڏٺائين. هن چانهه مان

ليکڻ لڳو هئي. زليخا بنا بد پر جي واپس اچي پلنگه تي
ليٽي پيئي. ڪيلاش نيٺ زليخا کي چيو، توکي اڃا نند
ڪانه ٿي اچي؟“

”نه، ڏينهن جو نندون ڪندي آهيان ۽ رات جو
جاڳڻو ٿيندو آهي، ان زندگيءَ تي پاڻ ڪي هيرايو
اٿم. ڏندو جو اهڙو ٿيڻو ٿيو! پر سڀان کان وڏي مان
سازارڻ استرين وانگر هلڻ جو پون ٿي ڪريان.“
”اڃا!“

”ها. سپاڻي به مون کي باڙاري عورتن ۾ - شمار
ڪندا؟“

”نه زليخا. سپاڻي مان توکي ’ڪنڌاري ڪنيا‘ جو
ئي خطاب ڏيندس، آهي نه قبول؟“ انهن چئي ڪيلاش
زليخا جي آڱر واري منڍي لاهي وري واپس هن جي
آڱر ۾ پائي چيو، ”ماتا کي ڏنل اقرار موجب مان اڄ
تو سان ملي نٿو سگهان پر سپاڻي مان توکي هڪ نئين
چوڪريءَ جي حيثيت ۾ پائيندس.“
”سچ؟“

”ها، هيٺ ٽون پاسو ورائي سمهي پوءِ.“
”اڄ صرف هڪ مني به ڪين ڏيندا؟“ زليخا
پيار ۽ عجب ادا سان چيو.

”نه، اڄ ڪجهه به نه. سڀان سڀ ڪجهه.“ ڪيلاش
کلي ورائيو، زليخا ڪيلاش جا ٻئي هٿ پنهنجي ٻنهي

ساڳئي وقت هنجي اکين ۾ ٿوري آلاط به نمودار هئي
هن ڪجهه سوچي چيو، جيڪڏهن مان اڃ کان وٺي
هڪ ساڌارن استريءَ وانگر هلاڻ تڏهين به مون کي
ٻاڙاري عورت ڪري سمجهندا؟
”اها شايد بي ڳالهه ٿئي.“

”نه مان اڃ توهان اڳيان قسم ٿي کان ته هن کانپوءِ
مان توهان کان سواءِ ٻئي ڪنهن به مرد جو سوير ڪان
ٿي سگهيس.“

”او، تون ايڏي قورباني ڪرڻ چاهيندينءِ صرف
منهنجي لاءِ؟“

”ائين ئي سمجهو. منهنجي دل چئي رهي آهي ته
توهين مولڪي هن گند مان ٻاهر ڪڍي پنهنجي دنيا
۾ آستان ٺاهي ڏيڻ ۾ هڪا مدد ڪرڻ کان ڪين
هٽڪندا.“

”ڳالهين ڪرڻ جي تون تمام چالاڪ آهين پر
تنهنجو ويچار غلط ڪونهي، زليخا. مان ٽولاءِ سڀڪجهه
نيڪ نموني ڪرڻ جو خيال ڪندس.“

* * * *

رات جا ٿي به لڳي چڪا هئا. ڪيلاش ۽ زليخا
جي ڳالهين جو جڙ انت ٿي ڪونه هو. ان وچ ۾ زليخا
ڪيلاش کان هات روم مان وڃي ٿي اچڻ جي اجازت
گهري. ڪيلاش هنکي اها ڏيکاري جا بيد روم سان

ٻڌايائو ڇا ته اهي چار ڇا ڪرڻ چاهيندا آهن؟“ ائين چئي زليخا کلي ڏنو. ڪيلاش هنجي منهن ۾ ٿورو عجب ۾ ٺهاريو پوءِ چيائين، ”ها، ٻڌاء هو ڇا ڪندا آهن؟“

ڪيلاش جي چين تي مشڪ ناچ ڪري رهي هئي هنجو هٿ جو زليخا ڇائيءَ تي رکي ڇڏيو هو. اهو هن ڦيرائي ٻئي پاسي ڪري رکيو. ڪيلاش هنکي ائين ڪندو ڏسي ڪجهه ڪوٺ ڪڇيو. زليخا ڪيلاش جي سوال جو جواب نه ڏيئي خود پاڻ سوال ڪيو، توهان کي مون سان سنجوگ ڪرڻ جي ڪا به اڃا ڪانهي، ڪيلاش بابو؟“

زليخا پنهنجو هٿ ڪيلاش جي ٻانهن تي گهمائڻ لڳي.

زليخا طرفان ان سنئين سڌي سوال ڪيلاش کي البت منجهائي ڇڏيو پر پوءِ ڌيرج سان چيائين، ”نه زليخا، خواهش هوندي به مان توکي هٿ لائي نٿو سگهان.“

”توهان کي مون مان ڪو خوف آهي؟“
 ”نه، اها ڳالهه ڪانهي. هڪ وقت مون پنهنجي ماما کي وڃڻ ڏٺو هو ته مان ڪنهن به اڻ سڃاتل باڙاري عورتن جي چنبي ۾ نه ڦاسندس.“
 زليخا جي زبان مان صرف ”اوه“ اڪري ويو.

”نه، بازاری عورت جي ويجهو وڃڻ کان هميشه
ڪو ڪاڌو اٿم. جيتوڻيڪ ٻڌل آهي ته ڪيترا وڏا وڏا
ماڻهو يا ڌنوان پنهنجون استريون گهر ۾ هوندي به
بازاري عورتن مان وڌيڪ مڙو ماڻي سگهندا آهن. ان
جو جواب تووت ئي ٿي سگهي ٿو، نه ڏاڍا؟“

”ائين برابر آهي. هو اسان عورتن سان جيڪي
عجيب و غريب نمونا ڪري چڪن ٿا سي سندن
استريون ڏسن ته ٽپرس لڳين.“

”مون به اهوئي انومان ڪندو هو.“

”توهان جو چئبو ته يورپ ۾ ڪنهن به بازاری
عورت سان ميللاپ ڪونه ٿيو آهي؟“

”نه، ڏاڍا. منهنجو رستو اتي جي ڪن شاندار ۽
شادي شده استرين سان ٿيو هو. جنهن ڪري مون
کي انهن سان وڃڻ واري طريقي وٺڻ جو ڪڏهن
به موقعو ڪونه مليو. البت ڪتابن ۾ پڙهيو اٿم ته پرش
۽ استري پاڻ ۾ واسنا جا ڪهڙا ڪهڙا نمونا اختيار
ڪري سگهن ٿا. اڄوڪي ماحول ۾ اسان کان وڌيڪ
جوان چوڪرا ۽ چوڪريون گهڻو هوشيار ٿي سگهن ٿا
انهن ڳالهين ۾. اهڙي قسم جي چوڪرن سان پنهنجي
واقفيت ٿي سگهي آهي؟“

”ها، ڏهاڪو ڪن اهڙا به لسراڻا چوڪرا مليا اٿم.
۽ انهن جي پيار جو نمونو ذرا نرالو سمجهڻ ۾ آيو اٿم.“

يا رواجي ڪانه ٿي لڳي ۽ ڊاڪٽر طبيعت جي به ڪانه هئي ۽ پوءِ به اهڙي جرئت پري ڳالهه ڪري ڏيکاري تنهن البت ڪيلاش کي اچوڄ ۾ وڌو. هن ڪيتري دير تائين زليخا کان ڪيترائي سوال پڇيا جن جا جواب هنکي هن وٽان هڪيا ٿڪيا ۽ ٻيا لڪاڻا جي ملندا پئي ويا. زليخا جڏهن هنجو هڪ ٻيوهجي پچائي ٿي ڪري رکيو ته ڪيلاش کان صرف مشڪ نڪري ويئي. زليخا هن کان پڇي ويئي،

”ڪيلاش ٻاڙو، مان سمجهان ٿي ته هاڻي توهان کي مون لاءِ نفرت بلڪل ڪانهي!“

”ڏسڻ ۾ ائين پيو اچي.“ ڪيلاش ٻاڙو مشڪي چيو
”توهان جي زندگيءَ ۾ ڪا عورت ڪانه آئي آهي؟“

”اهو سوال چوڻي پڇين، زليخا؟“
”ائين ٿي.“

”ٿينديون ڏهاڪو کن.“

”اوه! ان جو مطلب ته توهان کي استوري ذات ڇا

ٿيندي آهي ان جو ڪافي آزمودو هوندو!“

”هاڻي پر هندستاني عورت سان گهٽ رليو مليو آهيان.“

”انهن عورتن ۾ ڪا ونشيا به اچي وڃي ٿي؟“

معاف ڪجو جو مان شايد توهان کان اڇو جهڙو سوال پڇي وينيس.“

کي وهارڻ جو ڀر ٻنڌ ڪرڻو هو. هنن جي کاڌي پيئي ڪپڙي گنديءَ وغيره لاءِ روپنڊر بابو سال ۾ ٻه لک رپيا مقرر ڪيا هئا.

شري گوئل وڪيل جي ڪيلاش بابوءَ کي وڏي هٿي هئي. هو پنهنجا ڪيترا ڪم پاسيرا رکي ڪيلاش کي ساٿ ڏيئي رهيو هو ۽ صلاح صلاح جي ڪافي مدد ئي ڪيائينس. هنکي ڪيلاش جي ماما جي گذر ڪري وڃڻ جو ڏاڍو دک ٿيو هو. پر هنکي خوشي هئي جو ڪيلاش جي ماما جي آشا پوري ٿي رهي هئي. آشرمن جو ڪم وڏو هو. ٻارن لاءِ هڪ اسڪول به کولڻ جو خيال ڪيو ويو جنهن لاءِ ماسٽر ۽ ماسٽر ڀاڻيون هٿ ڪرڻ جو ڀر ٻنڌ ٿيڻو هو. ائين ڪٿي ڇڄجي ته گوئل وڪيل چاهيو ٿي ته ان ڪم لاءِ ڪنهن به ڳالهه جي ڪمي ڏسڻ ۾ نه اچي.

انهن مڙيندي مشغولين ۾ ڪيلاش جو ڏيڍ سال گذري ويو هو. هاڻي مس مس وڃي ٿوري جلد آزاد ٿي هئس. هو هاڻي بامبي ڇڏڻ جا ٻه ڀاڄي رهيو هو. ان رات هو هڪ هوٽل مان نڪري گهر جو رستو وٺي رهيو هو ته رستي ۾ هنجي ان ڀر اسرار چوڪري زليخا سان ملاقات ٿي. هن جڏهن زليخا کي عجيب حالتن هيٺ پنهنجي گهر وٺي آڻي هن سان رهاڻيون ڪيون ته هو اهو آزمودو پرائي رنج ڪونه ٿيو. چوڪري خراب

پهرين رويندر باؤء انهن لاء رد قد ڏيندي چيو هو ته
 انج ڪلهه اهڙي قسم جي آشرمن جا رکڻال ايمانداريءَ
 سان ڪم نٿا ڪن ۽ گهڻي رقم وچ مان ئي گم ٿيو وڃي
 پر پنهنجي استريءَ کي خوش ڪرڻ لاءِ هن اهڙي قسم
 جي آشرمن ٺاهڻ جي منظوري ڏيئي ڇڏي.. ۽ اهو
 ڪم هنجي وڪيل شري گوئل کي سونپيو ويو جنهن
 ڪيلاش جي ماما جي خيال کي ساراهي چيو هو.
 ”اسان جي ديس ۾ اهڙن آشرمن جي سخت گهرج
 آهي، رويندر باؤ! خاص ڪري اڄوڪي ماحول ۾
 غريبين جي ڪري ويچار، چورايون وغيره وڌي ويا
 آهن. صرف ڪن ٿورين بي واه استرين جو بچاءُ ڪري
 سگهياسين تڏهن به سمجهبو ته لڪ ڪٽياسين.“ رويندر
 باؤءَ کي گوئل وڪيل جي ڄاڻهه ٻڌي ڪل آئي هئي پر
 گوئل وڌيڪ گنجپير هو. هن ڪم ڪرائڻ جو پربند ڪيو
 ۽ هن وقت به آشرمن تيار ٿي ويا هئا. هر هڪ آشرمن
 کي اٽڪل سؤ سؤ ڪمرا هئا. هر هڪ ڪمري سان
 باٿ روم، رنڌڻو ۽ استور روم گڏ هئا. ڪيلاش جي
 ماما ڪوشش ڏيئي گذر ڪرڻ کان اڳي آشرمن جون
 جڳههون تيار ٿيل ڏسي خوش ٿي هئي. هر هڪ آشرمن
 لاءِ هڪ اسپتال، هڪ پارڪ، هڪ مندر، سمنگ پول
 ۽ ٻيا ڪيترا سک جا سڌن ميسر ڪيل هئا. هينئر
 صرف اتي اچي رهڻ لاءِ گهرجائو استرين، اثاثا ۽ يتيمون

معرفت دل بهلائڻ يا پيار وٺڻر ڪاٿر ڪڏهن ڪڏهن
 ڪا هاء ڪلاس چوڪري يا استري ملي ويندي هئس
 هنڪي يورپ جا باشندا وڌيڪ شاندار پڙهيل ڪڙهيل
 ۽ دوستيءَ لائق سمجهڻ ۾ آيا هئا. اتي جي استرين
 سان راج ملڻ ۾ وڌيڪ سولائي محسوس ڪئي هئائين
 هنجي زندگيءَ ۾ ڏهاڪو ڪن چوڪريون يا استريون
 آيون هيون. ڏيڍ سال اڳي جڏهن هن بامبي ۾ پير
 رکيو آ، ڪجهه نوان محسوس ڪئي هئائين پر پوءِ ڪجهه
 وقت گذرڻ بعد هنڪي يورپ جو واپار وڌيڪ لپاڻيندڙ
 ۽ سڀ ڳالهه ۾ وڌيڪ ڪشادگيءَ وارو محسوس ٿيڻ
 لڳو. هنجي پتا جا بامبي، دهلي ۽ ڪلڪتي ۽ مدراس
 پاسي چڱا پيسا سيڙايل هئا جتي ڪيتريون زمينون ۽
 پلاٽ ورٽل هئس. بامبي ۾ سندس ڪي بلڊنگون
 تيار ٿي رهيون هيون، ڪن جا پلئس وغيره ٺڪيل
 هئا ۽ نهڻ جي تيارين ۾ هيون. ڪي ٺهي راس ٿيون
 هيون ۽ مساڙين جي چونڊ پئي ڪئي ويئي.

ڪيلاس جي ماما خواهش ڏيکاري هئي ته غريبن
 واسطي ڪي وڏي پيماني تي آشرم وغيره ٺهرائجن جن
 ۾ بنا پيد پاڻ جي سڀني جائين جون بي واه وڌائون
 ۽ اناث يتيم اجهو وٺي سگهن ۽ پوريءَ معنيٰ ۾ سٺي
 ۽ ڪمائي زندگي بسر ڪرڻ جو وجهه ملين. اهڙي
 قسم جي آشرمن لاءِ ٻه جڳهيون تيار ٿي رهيون هيون

ٻئي ٻار به صرف هديءَ ۽ انگريزي ڳالهائڻ سکيا هئا
۽ ڪرشنا وٽان ڪي ٿورا اکر سنڌيءَ ۾ جهڻي سگهيا
هئا. ڪرشنا جو بامبي ۾ ڪنهن به سنڌي ڪٽنب
سان رستو ٿي ڪين سگهيو هو.

رويندر بابوءَ جا ڪيترا مٿر يورپ ۾ هئا جن جي
ڪيلاش کي وڏي هٿي هئي. رويندر بابوءَ جو الاهي
ٺاڻو يورپ جي ڪن فئڪٽرين ۾ سيرايل هو. سٽرلنڊ
جي هڪ وچن جي فئڪٽريءَ ۾ هجڻا هڪڙي چٽي
سان ويهه لک رپيا پائيواريءَ ۾ جمع پيا هئا جن جو
فائدو هنڪي سال ۾ اٽڪل ٽي لک رپيا ملندو ٿي
رهيو. رقم ويٺي ٿي دن به دن وڌندي ۽ چوڌاري ڏن
ٿي ڏن هو. ائين ڪٿي چئجي ته ڪيلاش بابو ڪروڙپتي
نه پر ٻڌم پتي هو! رويندر بابوءَ جي ملڪيت جو ڏٺي
هڪ ڪيلاش هو ۽ ٻي ڪيلاش جي پرنسپل پيٽ آرڊر
آرڊر جو پتي به گهٽ شاهوڪار ڪونه هو. هن کي
آميرڪا ۾ غاليجن جي امپورٽ ايڪسپورٽ جو وڏو
واپار هو جنهن مان هنجي سال ۾ ڏهه ٻارهن لک رپيا
بيشڪ ڪمائي هئي. ڪيلاش ٽي دفعا آميرڪا جو
چڪر هڻي آيو هو. هنجي جهڙي تهڙي سڄي دنيا
ڏاڙهڻي هئي!

بامبي ۾ ڪيلاش جا ڪي تمام ٿورا سڃاڻپ وارا
هئا جن مان هڪ گهٽڪسي هوئل جو مئنيجر هو جنهن

ڪي رويندر سان گڏ سندس سمهڻ واري ڪمري ۾
 ڇڏي ايندي هئي. ان جو نتيجو اهو نڪتو جو
 هن جو پاڻ ۾ ميلاپ ٿيڻ لڳو ۽ سال اندر ڪرشنا
 کي پٽ ڄائو جنهنجو نالو ڪيلاش رکيو ويو. لڪشمي
 ديويءَ جي جنم ڀڳوان ٻڌي. هوءَ خوشيءَ ۾ نه ٿي
 ماڻي ۽ ڪيلاش سان گڏ هوءَ ڪرشنا کي به پيار جي
 نظر سان ڏسڻ لڳي. هن چاهيا ڏيکاري ته ڪرشنا
 هڪ ٻيو به ٻار ڄڻي ڏئي. ڪرشنا ۽ رويندر هن جي
 اها خواهش پوري ڪرڻ لاءِ تيار ٿيا. ڪرشنا پوري
 ٻارهن مهيني بعد ڌيءُ کي جنم ڏنو جنهنجو نالو آراڌنا
 نڪتو. لڪشمي ديويءَ بهي ٻارن کي پاڻ پاليو،
 نپايو ۽ وڏو ڪيو. گوياءُ بهي ٻار پنهنجي گهڻيءَ جا
 هٿس! ان بعد اوچتو لڪشمي ديويءَ ڪي پيٽ ۾
 ڪنسر اچي ٿي جا بيماري ٿي سال هلي. رويندر بابو
 ڪرشنا کي گهر جي ڀارت ڪري ٻار هن وٽ ڇڏي.
 لڪشمي ديويءَ کي سڙيندڙ دوا ڪرڻ لاءِ وٺي ويو
 پر هوءَ ويڃاري ان ننگري بيماريءَ ۾ ٽن سالن اندر
 خلاص ٿي ويئي ۽ ايشور وٽ وڃي اجهو ورتائين.
 رويندر بابوءَ کي بيهڪ گهڻو ڏک ٿيو. هو واپس هامي
 آيو. هنکي ٻارن جو خيال هو. هن بعد ۾ ڪرشنا ديوي
 سان باقاعدي شادي ڪري ڇڏي. رويندر بابوءَ جو
 واناورڻ سڄو انگريزي ۽ هنديءَ ۾ هڻڻ ڪري هڻجا

۾ چڪر هڻندي هنن جي نظر اتي هڪ جوان چوڪريءَ تي وڃي پئي جا شڪل جي ڪافي وڻندڙ ٿي لڳي ۽ بدن به ڊولائٽو هوس. پاڻ ۾ ڳالهائيندي پتو پين ته هو به ٻئيءَ جي جمعدار جي ڌيءَ هئي. لڪشمي ڏيويءَ جي من ۾ اوچتو هڪ خيال پيدا ٿيو ته چوند هڪي پاڻ سان گڏ ٻاهري وٺي هلاجي ۽ ..... رويندر هن مان اولاد پيدا ڪري مونکي ڏئي! ڳالهه ڏسڻ ۾ ٻاهرين البت ڏکي ٿي لڳي پر لڪشمي ڏيويءَ جي همت ۽ اُمنگ هڻي وڃي هنڌ ڪيو. چوڪريءَ جو نالو ڪشني هو. رويندر کي پنهنجي پٽيءَ جي خواهش پوري ڪرڻ لاءِ آڻ مڃڻي پئي. ٻاهرين لڪشمي ڏيويءَ کي ٻاهري جي عمدي وائوڙڻ ۽ پنهنجي محلات جهڙي بنگلي ۾ هلي رهڻ جون ڳالهيون ڪري هروڳاڻو ۽ بعد ۾ هنجي پتا جمعدار جنهن کي ڪشنيءَ کانسواءِ ٻيون به چار ڌيئر هيون، کي هڃايو ۽ کيس انجام ڏنو ويو ته هو ڪشنيءَ کي ڪنهن سٺي چوڪري سان پرنائڻ جي پاڻ مٿان جوابداري ٿا ڪن. ڪشني ٻاهري اچي رهي. لڪشمي ڏيوي هنکي پنهنجي ڀيڻ وانگر هلائڻ لڳي ۽ ڪرشنا ڪري ڪوٺيندي هئس. هن ڪرشنا کي پنهنجي مقصد جي ڳالهه ٻڌائي ۽ رويندر سان لڙوچڙهه ۾ اچڻ لاءِ همٿايائينس. ان بعد ائين ٿيندو هو جو هو به ڪڏهن ڪڏهن رات جو ڪرشنا

ڪيلاش باپو ننڍي هوندي ئي يورپ ۾ پڙهڻ لاءِ
موڪليو ويو هو. ڪجهه سال لنڊن ۾ هو. ٻي ٽي ورهيه
پيرس ۾، ٿورو وقت جرمنيءَ ۾ پڻ پوءِ گڇ وقت
سٽرلنڊ ۾ اچي پاس ڪيو هئائين.

هنڪي مشينري، پينٽنگ ۽ فوٽوگرافيءَ جو خاص
شوق هو. هن هزارين فوٽا ڪڍيا هوندا جن مان گهڻا
ڦاڙي ڦٽا ڪري صرف ڪي غير واجبي پاڻ وٽ آلبمن
۾ رکيا هئائين هن ويهارو کن آدم قد تصويرون پينٽ
ڪري پنهنجي خاص ڪمري ۾ رکيون هيون. هنڪي
سنگيت ڏانهن به چاهه هو پر مغربي سنگيت جو وڌيڪ
پارکو هو. سڻيندو هو به شوق هوس. هو هڪ ڪسرتي
جوان هو. هن جو ڀاءُ ڪلاڪ روز صبح جو ورزش
تي مقرر ٿيل هو.

ڪيلاش جي پتا روينڊر بابوءَ ائين ڪٿي چئجي ته
ٻه شاديون ڪيون هيون. هڪ سندس جانيءَ جي
لڪشمي ديويءَ ۽ ٻي هڪ سنڌيائي ڪرشنا ديويءَ
سان. لڪشمي ديويءَ کي اولاد ڪونه ٿي ٿيو جنهن
ڳالهه جو هنڪي هر وقت خيال رهندو هو. هڪڙي
دفعي روينڊر بابو ۽ سندس پٽي لڪشمي ديوي
پاڪستان ٿيڻ کان گهڻو گهڻو اڳ سنڌ جي چڪر تي
ويا هئا جتي لڪشمي ديويءَ جي پٽا جون زمينون
۽ ٻديون خريد ڪيل هيون. هڪڙي ڏينهن هڪ ٻئي

”منهنجي گراهڪن ۾ ڪي ڊاڪٽر به اچي ٿا. جن جن جي مهر بانيءَ سان سڀ ڪجهه ٺيڪ ٿي ويندو آهي.“

”اڃا! ..... مان به ڪجهه ڪجهه ڊاڪٽري ڄاڻان! ائين ڇڻي ڪيلاش کلي ڏنو. هن پوءِ زليخا جي نور ٿي هٿ لائي چيو، ”توڪي ڏکو ڏنم انجو مون کي ڊڪ ٿي پيو آهي، زليخا! تنهنجي نور تي اڃا نشان ظاهر بيٺو آهي، سور اٿيئي نه؟“

”ٻاهرين هو. هيٺيئر گهٽ آهي.“ زليخا ڪيلاش

جو هٿ پنهنجي هٿن ۾ کڻي ان کي چمي چيو. منٿ رڪي ڪيلاش وراڻيو، ”محسوس ڪريان ٿو تون ڪنهن کي خوش ڪرڻ ۾ ڪيتري نه قابل ٿي ويئي هوندين؟“

”ها، پر مون کي اچرج لڳي رهيو آهي ته توهان کي ڇا جو ڊپ ٿو ٿئي جو منهنجي ويجهو اچڻ کان هٽڪو پيا! بيا ته اصل يڪدم چنبڙي ويندا آهن بڪايل بگهڙن وانگر!“

”سچ؟ تون پلا منهنجي گهرج محسوس ڪرڻ ٿي؟“

”توهان جهڙو شاندار، ڍول ۽ سٻاجهو سردار پنهن

جي جان سان لڳائي ڇا نه ترپت ٿينديس!“ زليخا ڪيلاش جو هٿ کڻي پنهنجي چاٽيءَ مٿان رکي ڇڏيو. ڪيلاش مشڪي زليخا جي منهن ۾ ٺهاريو.

* * * *

”نه پوءِ ائين ڪري سمجهجو ته مان به هڪ استري دوست آهيان!“ زليخا ڪيلاش جي ويجهو سڙڪي اچي چيو. ڪيلاش هنجي اها روش ڏسي مشڪي ڏنو. هن زليخا جو ڳالهيون ٻڌي چيو، ”ڇا، اڄ زليخا هروڀرو پنهنجو سرير منهنجي نذرانو رکڻ جو خيال پڇائي رهي آهي؟“

”هڪ سرير ڇا، اهڙا سڙ سرير هجن ته به توهان لاءِ ٿورا سمجهنديس ڪيلاش بابو!“

”افلاطون به حد درجي جي آهي ٿو!... هيل تائين پنهنجي سرير سان گهڻن جڻن ڪيليو آهي؟“
 ”اهي ڳالهيون جيترا ٿوري آهن؟“
 ”نڌهين به اٽڪل؟“

”ٿيندا چاليهه پنجاھ انداز ۾.“

”انهن مان ڪن سان وري وري ملندي هوندين؟“

”پنڇ ڇهه اهڙا به آهن.“

”ڀاڱي ڪي ڪڏهن به ٽڪل ڪين سمجهيو ائين؟“
 ”ڪهڙا نه مزيدار سوال آهن توهانجا ڪيلاش بابو!

ائين چئي زليخا کلي ڏنو.

”ڇو، نه پڇان؟“

ڀلي پڇو. مون کي ڀاڱي توهان جا سوال وندرائي رهيا آهن.“

”هيلتائين سرير ۾ ڪڏهن به ڪا خرابي محسوس ڪانه ڪئي ائين؟“

ٻٽ ورتي. مونکي صرف هڪ ڀيرو آهي جا هندو وقت
آمريڪا ۾ پنهنجي پتيءَ سان گڏ رهيل آهي. مان به
سوچي رهيو آهيان ته هاڻي وري ٻاهر هليو وڃان.
هتي جي زندگي ٻسي ٻسي پيئي لڳي.

”توهان جي وڏي مهراني جو پنهنجي باري ۾
ايترو ڪجهه ٻڌائي رهيا آهيو. توهين ڪيترا نه مهربان
ٿي سگهو ٿا اهو پوريءَ طرح محسوس ڪري سگهان
ٿي ..... توهين سٺو ملڪ ۾ ڇا وڃي ڪندا،
ڪيلاس ٻاڙو؟“

”اٽي منهنجا گهڻيئي ڪم آهن جتي ڪن سان
ٻاڻيو وار آهيان. بئنڪ وغيره جو حساب ڪتاب
جاچڻو آهي.“

”مونکي به ان ملڪ ۾ وٺي هلو، ڪيلاس ٻاڙو!
مان توهان جي ڪهڙي به خدمت چاڪري ڪري
سگهنديس ..... گهر جي صفائي وغيره. ٻيا به ننڍا
وڏا گهڻيئي ڪم ٿي سگهن ٿا. مان مئٽرڪ تائين پڙهي
هئس. انگريزي ٻوليءَ جو ٿورو گهڻو اڀياس ٿو.“

”ها، پر اتي نوڪرن وغيره جي ڪابه گهرج ڪانه
هوندي آهي. نهيل ٺڪيل هوٽلون ٿينديون آهن جن
۾ رهيو ۽ کائيو آهي. اتي جي ريسٽورانٽن جو وائاورڻ
وڌيڪ دلچسپ ۽ وڻندڙ ٿيندو آهي. پاڻ به چار
دوست هوندا آهيو. ڪن وقتن تي ڪي اسٽريون
دوست به ساٿ ڏينديون آهن.“

ڪرائيءَ ۾ فئشنسي واچ پيل هئي. ڪيلاس ٻنهي ڇيڙن کي مٿاڇرو هٿ لائي واپس ڏانهن ٺهاريو. واپس ڪيلاس جي ان ڇيڙو کي جاچي مشڪيو. هن پوءِ جواب ڏنو ”مان سوچي رهي هئس ته توهانجي ضرور شادي ڪيل هوندي پر هن وقت توهان جي پٽي توهان سان گڏ ڪانهي.“

”منهنجي شادي اڃا ڪانه ٿي آهي. ننڍي هوندي کان ئي مان ديس کان ٻاهر يعني يورپ ۾ رهيو آهيان. يورپ جا گهڻا لوڪ بنا شادي ڪرڻ جي زندگي گهاڙيندا آهن. هو پاڻ کي شاديءَ جي بدڻ ۾ ڇڪڙڻ جو گهٽ هوش ٿا رکن.“

”يعني ته هنن کي هڪڙي نه ٻي وڪيل هوندي جنهن سان .....“

”ها، ائين برابر آهي.“

”توهان کي هتي آڻي گهڻو وقت ڪونه ٿيو هوندو ڪيلاس بابو!“

”صرف ڏيڍ سال. منهنجا ماءُ پيءُ ٽي سال اڳي هتي اچي رهيا هئا. ڏيڍ سال ٿيو ته منهنجي پٽا گڏ ڪيو. پٽا جي بيمار پوڻ جي تار مولڪي سڙيلند ۾ ملي. مان پئي ڏينهن ٽي اتان روانو ٿي هتي پهچي ويس. هفتي بعد هو چلي رهيو. پوري ٻارهن مهيني کان پوءِ يعني ڇهه مهينا ٿيا ته منهنجي ماما پٽا جن جي

”ها، باو جي! مون جي ٿوري ئي واکاڻ يا غوڻامند
ڪوڙ سان سڀ ڪم راس ٿي سگهن ٿا..... پر توهين
تمام نوالا پرش ٿا سمجهڻ ۾ اچو.“

”اچا! ۽ مان ڇا ۾ نوالو آهيان؟“
”توهان کي ڪام ترشنا يا واسدا ويجهو اچي ٿي
سگهي.“

”تون ائين ٿي سمجهين؟“
”مان اکين سان ڏسي رهي آهيان.“
”تون ان ۾ پليل ٿي سگهين ٿي، زليخا!“

* * * *

رات جو ڪافي دير تائين ڪيلاش ۽ زليخا، پاڻ ۾
ڳالهائون ڪندا رهيا. ڪيلاش زليخا کي پنهنجي ڪمري
۾ وٺي آئي هڪ پلنگ ٿي آرام ڪرڻ لاءِ چيو ۽ ڇت
وارو پنڪو ڊلي رفتار ۾ چالور کي پاڻ ڪپڙا بدلائڻ
هليو ويو. زليخا ساڳين ئي ڪپڙن سان ليٽي پيئي.
ڪيلاش ڪپڙا بدلائي زليخا کان ٿورو پري وڌي
پلنگ تي اچي ويٺو. هن جو رخ زليخا طرف هيندو
ڪافي بدليل ٿي ڏسڻ ۾ آيو. هن زليخا کي مشڪي چيو

”ڇا سوچي رهي آهين، چوڪري! ٻڌاءِ پاڻ کي
کوڙڪي ۾ اچي ڦاٿل ٿي سمجهين ٿا؟“ ائين چئي
هن زليخا جو هڪڙو هڪ پنهنجي هٿ ۾ کڻي ورتو
جنهنجي هڪ آڱر ۾ هڪ سنهري سولي منڊي ۽

”مان توهان جو اهو احسان جلدي ڀلائي ڪانہ سگهنديس، بابو جي! ۽ سچ پچ جيڪڏهن منهنجي زندگي ٺاهڻ جو ٿيڪو توهين پاڻ ئي هموار ڪرڻ جو شوق ٿا رکو ته مان توهان جي ڪم موجب ئي هلنديس.“

”سڀاڻي خيال ڪنداسين ته توکي ڪهڙو ڪم ڏيڻ کپي جو تون بنا تڪليف جي ڪري سگهين.“

”توهانجي بيهڪ مهر بالي ..... توهين ٿڪل هوندا، هاڻي آرام وڃي ڪريو بابو جي. مان هتي ئي پٽ ۾ لٽي ٿي پوان.“

”نه، زليخا! مان ٿڪل ڪونه آهيان. تون هاڻي منهنجي ڪمري ۾ هلي آرام ڪر جتي ٻه پلنگ پيا آهن. توهان اڃا ڪي رهائڻيون ڪرڻ جو شوق ٿو رکان. آهي قبول؟“

”توهانجي آڳيا اکين تي بابو جي. مان توهان جي ٻانهي آهيان. ۽ ٻانهي پنهنجي مالڪ جو نالو ڄاڻي سگهي ٿي؟“

”ڪيلاش.“

”ڪيلاش بابو! تمام پيارو نالو آهي.“

”مردن کي هٿ وس ڪرڻ جو توکي چڱو ڏانه اچي ويو هوندو، ها نه زليخا؟“ ڪيلاش چپن تي مرڪ رکي پڇيس.

سڃاڻي اهو دار هئي. منٽ رکي وري چيائينس، ”خير لاهي ڪيئن هن وقت مونکي هڪ ويچار پيدا ٿيو آهي ته تنهنجي جيون هر ڦيرو اچي سگهي ٿو. دراصل تون اهڙي ڪريل ڪانه هوند پيء. توکي خواب ٿيل جو وجهه ڏٺو ويو آهي ۽ تون صاف ۽ سچي جيوت کان گهڻو دور نڪري آئي آهين پر توکي واپس پنهنجي مقصد واري زندگيءَ ڏانهن چڪي وئي اچڻ جي ڪوشش ڪرڻ واجب ٿيندو. مان خود آزمائڻ چاهيان ٿو ته ڪنهنجي بگڙيل جيوت کي سڌارڻ ۾ ڪيتري قدر ڪامياب ٿي ٿو سگهان. منهنجي مالا ڪٿي به اوجھڙين چوڪرين ۽ بي واھ يا وڏوائن استرين تي تياس پوندو هو ۽ هوءَ هر وقت انهن لاءِ ڪجهه ڪرڻ چاهيندي هئي.“

وليخا ڪيلاس بابوءَ کي هيئن ئي ڏيان سان ٻڌو هو، چيائينس، ”توهان کان اڳي مونکي ڪنهن به ان طرح اهڙي همدردِي ڪانه ڏيکاري آهي؛ بابو جي اڪنهن کي به منهنجي جيوت جو ايترو اونڌو ڪونه رهيو؛ توهين ڪيئن ٿا ايترا مهربان ٿي سگهو؟ مون جيڪو توهان جو نقصان ڪرڻ چاهيو اهو سڀ ڀلائي ڇڏيندا؟“

”ها، تنهنجي شڪل ۽ بات چيت مان محسوس ڪيو اٿم ته تون ڊاڪو طبيعت جي ٿي نٿي سگهين ۽ تڏهن ئي ڏاڍا جي نظر ڪرڻ واجب ٿيندو.“

”رپيا؟“ ڪيلاش گويا عجب مان پڇيو. اتي ئي
 ٿورو سوچي وري پڇيائينس، ”توڪي گھڻن رپين جي
 گهرج آهي؟“

”ويهن کان سڙ رپين تائين. اهو گراهڪ گراهڪ
 تي ڇڏيل آهي.“

”اوه.....؛ جيڪڏهن اهي رپيا توڪي بنا خراب
 ڪم ڪوٺ جي ملي وڃن ته راضي ٿيندين؟“
 ”ئي سگهي ٿو.“

”اهي مان توڪي ڏيندس. ٻڌاء گھڻا رپيا ڪيئن توڪي؟“
 ”توهين مفت ۾ ڏيندا؟“

”ائين ئي سمجه.“ ڪيلاش اهي اکر چئي مات
 ٿي ويو. زليخا به ٿورو سوچ ۾ پئجي ويئي هئي.
 ڪيلاش پوءِ سانت ڪري ٿوڙيندي چيو، ”مونکي
 اوچترئي اوچتو تنهنجي آئيندي ٺاهڻ جو شوق
 جاڳيو آهي.“

”تنهنجي آئيندي ٺاهڻ جو شوق“ ائين چئي زليخا
 کلي ڏنو. هن وري چيو، ”نه، بابو جي. توهان جي
 وڏي مهر باني، پر مونکي آزادگي وڌيڪ پسند آهي.
 مان آزاد رهڻ ٿي چاهيان.“

”مان سمجهي سگهان ٿو. پر هڪواريءَ تو سندن
 سڌي جيون ڪاٺ جو هوش رکيو ته تنهنجي اها گندي
 آزادي توکان وسري ويندي.“ ڪيلاش جي آواز ۾

آهي جو هڪ فڪريءَ ۾ ڪم ڪندو آهي جو ئي
هنن جي ادر پورنا جو ذريعو آهي. منهنجو رستو ان
چوڪري سان ٿيڻ جي ڳالهه منهنجي پاڻ کي ڪاڌ
وڻندي هئي پر هنجي ٻئي دفعا منع ڪرڻ تي به
مون هنڪي ٻڌو اڻ ٻڌو ڪري ڇڏيو. هڪ ڏينهن
منهنجي پاڻ مونکي چڱي مار ڪڍي ۽ منهنجي ماءُ
پيءُ به چيڻ پيو. خاڻ ۾ مان هنن کي ڇڏي ان چوڪريءَ
سان هتي پهچي آيس.

”اڃا! ته هو تنهنجي پهچي وڃڻ ڪري خاص ناراض
ڪونه ٿيا هوندا.“

”مون به ساڳيو انومان ڪندو هو.“ زليخا وراڻيو
مدت اڌ لاء خاموشي ڏسڻ ۾ آئي.

”هينئر ڪافي دير ٿي ويئي آهي. تون هتي ئي
سيتي رهندي.“ ڪيلاش جي ڪاوڙ هائڻ صفا گهٽجي
ويئي هئي.

”مونکي ڇڏي نٿا ڏيو ته هلي وڃان، بابو جي؟“
”هن وقت ڪٿي ويندين؟“

”ڪوئي نه ڪو رستي ۾ ملي ويندو ان سان
گڏجي هلي وينديس.“

”هتي راف گڏارڻ ۾ توکي ڪهڙي تڪليف
ٿيندي؟“

”ٻاهر ڪجهه رهيا ملي وڃن ها.“

”۽ تون واپس دهليءَ لٽي ويٺينءَ؟“
 ”ٻپ ٿيم ته واپس وڃڻ سان زندگي وڌيڪ ذات
 پري نه ٿي پوي.“
 ”۽ انکان تو پنهنجو ڌرم ڪرم وڪڻڻ بهتر سمجهيو؟“
 ”بس ائين ئي سمجهو، بابو جي!“
 ”تون پنهنجي ساهيڙيءَ کي وڃي ٻڌائيندينءَ ته
 تون ڪيئن پڪڙجي پيئئينءَ؟“
 ”نه، انجو ڪوبه سوال نٿو اٿي.“
 ”پنهنجي ساهيڙيءَ به وڃي پڇڻ اختيار ڪيو آهي؟“
 ”مون کان گهڻو اڳي هن اهو پيشو چالو ڪيو آهي.“
 ”ان ساهيڙيءَ سان پنهنجي ڪيئن سڃاڻپ ٿي؟“
 ”هوٽيل جي مئنيجر ان سان سڃاڻپ ڪرائي هئم.“
 ”اڃا، هوٽيل جو مئنيجر نيڪ ماڻهو ڪونهي ڇا؟“
 ”ڏسڻ ۾ تمام اشراف آهي پر ڳري بلا آهي.“
 ”تون هينئر جيڪر ڪٿي وڃي رات گذارين ها؟“
 ”شهر ۾ ٻيون به ڪيتريون هوٽليون آهن جتي به
 ڪڏهن ڪڏهن وڃي رات لکي ايندي آهيان.“
 ”اڃا.“ ڪيلاش ائين چئي مات ٿي ويو. زليخا
 هنجي منهن ۾ نهاري رهي هئي. ائيني ڪيلاش هن
 کان ٻيو سوال پڇيو، ”پنهنجا مائٽ دهليءَ ۾ آسودا
 آهن؟“
 ”نه، هُو البت غريب آهن، مون کي هڪڙو پيءُ

”ٻه هزار رپيا هيڏي هيري جا؟“
 ”مونکي هيرن جي ملهه جي ڪا به خبر ڪانهي.“
 ”جيڪڏهن توکي ٻڌائيندس ته اها منڊي چاليهين
 هزارين کان به وڌيڪ لهي نه اعتبار ڪندڙين؟“
 ”ايڏي مهانگي؟“ زليخا کان ذري گهٽ رڙ
 نڪري ويئي.

”ڇڳو ٿيو جو مون توکي ٻڪڙي ورتو ته پنهنجي
 جهلجي پئين ها.“ منت رکي ڪيلاش وري پڇيس،
 ”تڏهجي اها ساھيڙي ڪير آهي؟ ڪٿي رهندي
 آهي؟“

”ٻانڊرا ۾ جنهن هوٽيل ۾ مان رهيل آهيان ان ۾
 پاسي واري ڪمري ۾ هوءَ به رهندي آهي.“
 ”هونئن تڏهجي آجيوڪا جو ذريعو؟“ ڪيلاش
 جي ان سوال زليخا کي منت ادلاءِ خيال ۾ وجهي
 ڇڏيو هو چئي ويئي، ”سريو جو وڪرو!“
 ”اوھ! تون دهليءَ مان ماڻهن کي ڇڏي پامي
 ڪيئن پهچي ويندين؟“

”ٽي سال اڳي هڪڙي چوڪري جي دلاسن دامن
 تي لڳي ماڻهن کي بنا چٽاڻ جي دهليءَ کي الوداع
 ڪري هن سان گڏجي هتي هلي آيس. پر ان چوڪري
 ٽن مهينن کان پوءِ آخر ڇڏي ڏنل هن جي دل جي
 پياس پوري ٿي چڪي هئي.“

”نه توکي هيءَ ڏٺو ڪرڻ جو ڪيئن خيال آيو؟“
ڪيلاش ٿورو نرم ٿي پڇيو.

”منهنجي هڪ ساهيڙي آهي جنهن سان گڏ جي
ٻهريون ڀيرو ساڳئي نموني ڪار بهاري هڪڙي جڳي
کان رپيا ۽ واچ ٿريا هئاسين. ان ڳالهه کي ٻه هفتا کن
ٿيندا. اڄ رات مون کي خبر ناهي ڪيئن اڪيلي سر
ساڳيو ڪم ڪرڻ جو خيال ٿيو.“

”اڃا ۽ پڪڙجي اڻوڻ جو ڪو به ڊپ ڪونه ٿيو؟“
”نه، مون سمجهيو پهرئين دفعي وانگر هن ڀيري
ٻه سولائيءَ سان ڪپ ڏيکاري ڪجهه رقم ۽ ٻي شيءِ
به هٿ ڪري وٺنديس.“
”ايڏي همت؟“

”ڇاڪاڻ ته ٻهريون دفعو تمام سولي نموني ڪم
ٿي ويو هو پر حصي ۾ خاص ڪجهه ڪونه مليو. واچ
نيڪال ڪرڻ سان صرف پنجاهه رپيا مليا هئا.“
”تو کي خبر آهي ته مون واري منڊي گهڻو لهي؟“
ڪيلاش پنهنجي هيري واري منڊي جا واپس زليخا
جي ڀروس مان ڪڍي پاڻي ڇڏي هٿائين، اها هن کي
ڏيکاري پڇيو.

”نه، شايد ڪافي مهانگي هجي!“

”ڏکو هٺ.“

”ٻه هزار رپيا؟“

ميت لاء وري به مات ٿي ويئي. هينئر زليخا ٿي سوال پڇيو، ”توهين هاڻي ڇا ٿا ڪرڻ چاهيو؟“

”ڪجهه به نه..... تون هڪ عجيب ۽ جانبدار

ڇوڪري ٿي سمجهڻ ۾ اچين.“

”مهر باني..... هاڻي رخصت ڏيو ٿا؟“

”اڻ، توکي اڄوڪي رات هتي ئي ڪاٺي پوندي.“

”ان جو ڪارڻ پڇي سگهان ٿي؟“

”هونئن جو پوليس چوڪيءَ تي ڪاٺين ها انڪان

هتي پاس ڪرڻ ۾ توکي گهٽ تڪليف محسوس

ٿيندي... تعجب جي باوجود آهي جو توهڙي ڇوڪري

جا ڏسڻ ۾ اشراف ۽ شاندار ٿي لڳي سا ڪيئن ايڏي

جريت رکي سگهي ٿي جو ڪارون بيهاري انهن ۾

چڙهي، چاقوءَ جو ڊپ ڏياري، ماڻهن جي مال جي

صفائي ڪري ڏيکاري! تنهنجو سنگ، ڪن ڊاڪن سان

ٿيل ٿو پانجي. هن کان اڳ تو ڪيترن ئي جڳن کي

ان طرح لٽيو هوندو. اها پڪ آهي. اخبارن ۾ اهڙا

واقعا ڪڏهن ڪڏهن پڙهبا آهن. پر تنهنجي سباجهي

شڪل ڏسي مون کي ڪنهن به قسم جو شڪ ڪونه

ڄاڻيو ته تون به انهن مان هڪ ئي سگهين ٿي!“ ڪيلاش

لس ٿي لس چئي ويو.

”مان ڪوبه ڊاڪو وغيره ڪانه سڃاڻان. مون ئي

اعتبار ڪريو، ٻيو جي!“

ٻئي جي ستيناس ڪرڻ جو خيال آهي ڇا؟“
 “نه، بابو جي. مان قسم ٿي ڪان ته هن کانپوءِ مان
 مان وري اهڙو جو ڪائتو ڪم ڪانه ڪندس.“

“خير، ٻڌاءِ تنهنجو نالو ڇاهي؟“
 “توهين ضد ٿا ڪريو ته ٻڌائڻو ئي پوندو. نالو
 زليخا، اٿم.“

“يعني ته تون مسلمان آهين؟“
 “ماءُ انگلو اندين ۽ پيءُ مسلمان آهي.“

ڪيلاس زليخا جي منهن ۾ چٽائي نهاريو. ه-وءَ
 شايد هن پيري سچ ڳالهائي رهي هئي. هن جو زليخا
 جي نرڙ تي ڏک جي نشان ڏانهن ڌيان ڇڪجي ويو
 جنهنڪري ڏسي ڇيائين، “توڪي پيشانيءَ تي زخمر رسير
 ٿو ڏسجي ۽ ضرور سوز هوندو. چوڻ ته ڳاڙهي دوا
 لڳائي ڇڏيان.“

“برابر ٿورو درد آهي. پر دوا لڳائڻ جي ضرورت
 ڪانهي بابو جي! توهانجي وڏي مهر باني.“
 “تنهنجا مائٽ ڪٿي آهن؟“ ڪيلاس منٿ ٿوسي

وري پڇيو.

“اهي دهليءَ ۾ رهندا آهن.“
 “۽ تون هتي بامبي ۾ ڪيئن پهچي وئي آهين؟“
 “اها هڪ لمبي ڪهاڻي آهي، بابو جي!“
 “اچا!“

”سچ پڇو ته هيءُ ٻيو دفعو آهي. اڳ مون توهان سان ڪوڙ ڳالهائي چيو هو ته هيءُ ٻيو ڀيرو دفعو آهي.“

”اچا، هينئر سچ ڳالهائي رهي آهين!“

”هاڻي اعتبار ڪريو يا نه ڪريو ..... مهر باني ڪري جلدي مون کي ڇڏي ڏيو. هن طرح مون کي روڪي وهارڻ مان توهان کي ڇا حاصل ٿيندو؟ توهان کي اڳر منهنجي سر ٻر سان ڪيائڻ جي اڇا هجي نه مان حاضر آهيان.“

”نهنجو سر ٻر شايد ايترو سستو آهي؟“

”ڪجهه به هجي، مهر باني ڪري مون کي ڪا به سزا ڏيئي ڇڏي ڏيو. مان توهان جي ڪنهن به نموني قيمت چڪائڻ قبول ڪنديس پر پوليس جو منهن ڏسڻ ڪانه چاهينديس.“

”ڇهه جيڪڏهن توکي ٻڌايان ته مان خود پوليس انسپيڪٽر آهيان ته؟“

ڪيلاس جي انهن اکرن تي نازنين کان هاڪي ڪل نڪري ويئي ۽ چيائين، ”پوليس انسپيڪٽرن جي رهڻ جون جڳههون ههڙيون مهلائن وانگر ڇمڪندڙ ڪونه ٿينديون آهن، بابو جي!“

”اچا؟“

”مون کي دير ٿيندي پيئي وڃي، بابو جي!“

”ڇو، وري وڃي ڪنهن ڪار کي بيهاري ڪنهن“

صاٻڻ جو ٽڪرو، ٿوري ڪجهه ۽ ٻيون به ٿي شيون
 پهل هيون. نازنين چپ چاپ ڪيلاش جي چوٽو جاچي
 رهي هئي. ڪيلاش چاقوءَ کي هٿ لائي ڏٺو ته اهو
 هڪ مڏو ڪپ هوجو صرف ٻپ ڏيارڻ کان رکيل
 هو. ڪيلاش اهو جاچي مشڪي ويٺو. هن پوءِ سڀ
 چيزون واپس ارس حوالي ڪري نازنين ڏانهن منهن
 ڪري پڇيو،

”ٺهنجو نالو؟“

”اوهان جو منهنجي نالي سان ڪهڙو مطلب،
 بابو جي؟“

”ڏسان ته اڄ ڪهڙي قسم جي چوڪريءَ سان
 مڪاميلو ٿيو آهي!“

”مهرباني ڪري توهين مون کان پنهنجي قيمت
 ڄاڻي مون کي موڪل ڏيو ته مان هلي وڃان.“
 ”تون سمجهين ٿي ته مان توکي هيئن سولو ڇڏي
 ڏيندس؟“

”نه آخر توهان کي ڇا ڪرڻو آهي، بابو جي!“

”مان ڄاڻڻ چاهيان ٿو ته تون سچ پچ ڪير آهين
 ۽ ٿو هيءُ پيشو ڪيئن اختيار ڪير آهي، ٺهنجو هيءُ
 ڊاڪوٽي جو قدم پهريون دفعو هٿ جي لائتي نٿو
 ڏئي، سچ سچ ٻڌاءِ ته هن کان اڳ تو ڳهڻن جڻن جي
 ڪارڻ ۾ چڙهي هن طرح لت ڪئي آهي؟“

سڙڪ تي آيو جتان پوءِ هڪ گهٽيءَ اندر ڪار جو
طرف ڦيرائي هڪ بنگلي جي دروازي وٽ پهچي ويو.
ٻاهر هڪ پهريدار هڪ استول تي ويهي جهوٽا ويٺي
کاڌا. ڪار جو آواز ٻڌي هوائي ڪڙو ٿيو ۽ گيت کولي
پريان هٿي سلام ڪري بيٺو. ڪار اندر گهڙي پورچ
۾ بيهي ويئي. ڪيلاش نازنين کي ڪار مان لاهي،
گهر جي دروازي وٽ پهچي، ڪنجي لڳائي اندر
گهڙي پٽ ۾ لڳل بجلي بٽڻ کي دٻائي روشني ڪئي.
هوءَ بيٺي هال ۾ اندر گهڙيا. هال ڪافي وڏو ۽ تمام
شائدار نموني اوچن پردن ۽ عاليچن ۽ ماڊرن فرنيچر
سان سينگاريل هو.

ڪيلاش نازنين طرف منهن ڪري هنڪي پاسي ۾
ٻيل هڪ ڪوسيءَ تي وهڻ لاءِ چيو. هوءَ ويهي رهي.
ڪيلاش پوءِ چمت وارو پنڪو چالو ڪري ٿورو ڀرو ڀرو
صوفا تي اچي ويٺو. هن جي هٿ ۾ نازنين واري
پرس هئي جا کولي هن پنهنجي واچ ۽ منڊي ڪڍي
هالي. پنج سؤ رپيا به ڪڍي ٻاهر ڪيائين. هن پوءِ
آهستي آهستي ڪري پرس واريون سڀ شيون ٻاهر
ڪڍي ٻيل تي رکيون: هڪ ڪي چين ۾ ٻئي ڪنجون
ٻيل هيون، ٽي چار ميڪاپ جون چيزون، هڪ ڦٽوٽو،
ٻه رومال، ٽيهارو کن رپيا ۽ ٻه ٽي زنانا 'لوپ' هئا:
پرس جي ٻئي ٿڌ ۾ چاقو، ٽٽ اوش، ٽٽ پيسٽ،

”نه، مان توکي انهي پوري پوري سزا ڏيڻ واجب
 ٿو سمجهان. توکي ڪنهن ويجهي پوليس اسٽيشن تي
 لو وٺي هلاڻ.“ ائين چئي هن نازنين کي ٻانهن کان
 وٺي جتي پنهنجي ڪار بيهاري آيو هو ان طرف گهلاڻ
 لڳو. نازنين وري به ليلائي چيس.

”خدا جي نانءُ مونکي پوليس جي حوالي نه ڪريو،
 بابو جي! توهين مون کان ٻئي ڪنهن به نموني انهي
 قسمت چڪائي سگهو ٿا، مان تيار آهيان.“

ڪيلاس بابوءَ جو جوش ٿورو ڍرو ٿيو هو. پر هن
 ان چوڪريءَ تي رحم جي نظر ڌرڻ واجب ڪونه
 سمجهيو. هن ٿورو خيال ڪري نازنين کي چيو،

”خير، پهرين مان توکي پنهنجي گهر وٺي ٿو هلاڻ
 اتي خيال ڪندس ته توکي ڪهڙي سزا ڏيڻ لڳ ٿيڻدو.“
 نازنين هاڻي بنا ڪجهه چوڻ جي ڪيلاس بابوءَ
 سان گڏجي هلاڻ لڳي. هنجي ڏاڏي ٻانهن نوجوان جي
 هيٺ ۾ قابو جهليل هئي.

ايتري ۾ هو ٻئي جتي ڪار بيني هئي ان هنڌ پهچي
 ويا. ڪيلاس نازنين کي پنهنجي پاسي واري سيمٽ
 تي وهاري چيو، ”هتي جي ڪوشش ڪدين ته سڌو
 پوليس ٿاڻي تي وٺي هلندوسان.“

”نه، بابو جي! مان اوهان جي گهر هلاڻ لاءِ تيار آهيان.“
 ڏهين منٽي بعد ڪيلاس شاهي رستو ڇڏي ننڍي

نازئين به منهن ورائي ڏنو ته سندس پٺيان ڪو ٿڪڙو وڌيڪون وڌائيندو ٿيڻ لڳو ۽ ٻيو آهي. هن ٿوري ٻوڙ پائڻ شروع ڪئي. ڪيلاش ٻاٻڙ به هنجي پٺيان ٻوڙي هن جي ويجهو ٻهجي پٺيان اهڙو زوردار ڌڪو ڏنائينس جو هڙءَ منهن ڀر وڃي ڪري.

نازئين اٿڻ جي ڪوشش ڪئي. هن جي ٿوڙ ئي مايد ٿوري چوٽ رسي هئي. نوجوان اڃا به جوش ۾ هو. نازئين وٽ ٻهجي هن هن جا ٻئي هٿ پڪڙي منهن تي هڪڙي ٿڌي واهي ڪڍيائينس. نازئين روڻهارڪي ٿي چيو،

”مون کي مارو نه، ٻاٻو جي! اوهان کي پنهنجي شيءِ به واپس ئي ڪريان.“ ائين چئي هن پنهنجي ڪلهي ۾ اٽڪيل پرس ۾ هٿ ٿي وڌو ته ڪيلاش هن کي ائين ڪرڻ ڪونه ڏٺو. هن هن کان پرس کسي ورتي ۽ هٿ کان جهلي ڪاوڙ مان چيس،

”هيل تائين تو گهڻن جڻن جي هن طرح صفائي ڪئي آهي، ٻڌاء.“ ساڳئي وقت هن نازئين جي ڳالھ تي بي به هڪ لپاٽ هڻي ڪڍي.

نازئين کي روڻڻ اچي ويو. هن ڪيلاش ٻاٻڙ جي سوال جي جواب ۾ چيو، ”هيءَ منهنجي پوري آڙ سان هڻي هئي..... مون کي معاف ڪريو. مان وري اهڙو ڪم ڪانه ڪندس.“

هن جي ڪنڌ جي ماس سان لڳل هئي. هن بنا ڪجهه
ڪڇڻ جي ڪوٽ جي اندرئين ڪپسي مان پٽونئون
ڪڍيو جنهن ۾ سؤ سؤ جا پنج نوت پيل هئا. اهي ۴
ڪرائيءَ مان وڃ لاهي نازنين کي ڏنائين. نازنين واپس
؟ وڃ وئي ڇيو.

”جلد ڪر، آگر واري منڊي به.“

جوان مرد منڊي به لاهي هن کي ڏني. منڊي
پڪي هيڙي جي هئي جا ڪافي ملهائڻي ٿي معلوم
ٿي. نازنين سڀ شيون هٿ ڪري صرف ”ٿڌڪو“
چئي، ڪار جو دروازو کولي ٻاهر نڪري وري دروازو
بند ڪري ٽڪڙي ٽڪڙي هلي ويئي.

جوان مرد جنهنجو نالو ڪيلاش بابو هو، ڪار
اسٽارٽ ڪئي. اوچتو هڪي ڪا ڳالهه ڏيان ٿي اچي
ويئي. هن ڪار جي آئيني مان ڏٺو ته نازنين پٺيان
رستو بدلائي ٻئي طرف وڃي رهي هئي. هو ڪدم
ڪار بيهاري ٻاهر نڪري لاک ڪري پريان ويندڙ
نازنين جي پٺيان ڊوڙيو.

هو هاڻي نازنين جي ڪافي ويجهو پهچي چڪو
هو. جيتوڻيڪ نازنين جي هٿ ۾ چاقو ڏسڻ ۾ ڪو
ٿي آيو جو ٿي سگهيو ٿي ته اهو لهڻ وقت ئي ڪٽي
ٿڌو ڪري ڇڏيو هجي، يا ڪاهي واري اٽڪيل ڀوس
۾ ٿي وجهي ڇڏيو هجيس پر هو ان کان خبردار رهيو

”اگر اوهان کي تڪليف نه ٿئي ته مون کي پٽيل
بارڪ تائين لفت ڏيئي سگهندا؟“

نازئين ڪافي فشنبل، سوينيڪ ۽ ڪفش ڪندڙ
ٿي لڳي. گويا ڪا ائڪٽريس هئي! جوان مرد هن کي
باسي کان وهارڻا ٺيڪ نه سمجهي پٺيان دروازو کولي
هن کي چڙهي وهڻ لاءِ ويٺي ڪئي.

هوءَ اندر ٿي ويٺي ته ڪار ساڳيءَ رفتار سان پٽيل
بارڪ طرف وڌڻ شروع ڪيو.

منت اڌ مس گذريو هو ته جوان مرد کي پٺيان
ڪنڌ ۾ ڪا ٺڪي ڇيڙ لڳڻ جو احساس ٿيو ۽ ساڳئي
وقت نازئين جو ڪڙڪ آواز ڪن ٿي پيس جو چٽي
رهيو هو.

”اوس، ڪار کي هٽيئي بيهار ۽ خبردار جي اٿان
چڙيو پڙيو آهين، نه ته هيءُ چاقو توکي هميشه لاءِ
خاموش بڻائي ڇڏيندو.“

جوان مرد کي نازئين جو چوڻ مڃڻو پيو. هن ڪار
بيھاري ڇڏي. رستي جي بٽين جي روشني ان هنڌ
ذرا جوڪي هئي. نازئين وري چوڻ لڳي،

”اگر توکي پنهنجي حياتي پياري آهي ته کيسي
۾ جيڪي به پيسا اٿئي سي سڀ ڪڍي. ٻاهر ڪر.
ڪرائيءَ واري واچ به لاهي ڏي ۽ آڱر واري منڊي پڻ.“
جوان مرد محسوس ڪيو ته چاقو جي نوڪ تيار

رات جون راتڻيون

رات جو هڪ انگريزي فلم جو پوڻو شو خلاص
ٿيو هو. ٽيٽر هال مان نماشچين آهستي آهستي ٻاهر
نڪري پنهنجي پنهنجي گهر جو رستو وٺي رهيا هئا.
ڪي پي-دل، ڪي ٽئڪسين ۽ گهوڙي گاڏين ۾
ڪي-ٽرا پنهنجي ڪارن ۾. ٿورو پريان هڪ شاندار
هوٽل جي ڊئنگ هال مان ڪافي دير ٿي وڃڻ
ڪري ماڻهن ٺڪرڻ شروع ڪيو هو.

اڌ ڪلاڪ بعد ڪو ايڪسپريڪٽ ماڻهو هيڏانهن
هوڏانهن ايندو ويندو ڏسڻ ۾ ئي آيو. رڪي رڪي هڪ
ڪار يا ٽئڪسي لنگهڻي ٿي ڏني.

ان وقت شاهي رستي جي موڙ وٽ هڪ ٻاويهن
ٽيويهين ورهين جي نازنين نظر ٿي آئي، جا شايد
ڪنهن جي اوسيڙي ۾ ترسي بيٺي هئي. اوڏي مهل
ٿي هڪ ڪملاڪ ڪار پريان ايندي ڏسي نازنين
هٿ مٿي ڪري، ڪار جي هلائيندڙ کي بيهارڻ
جو اشارو ڪيو. ڪار جو هلائيندڙ هڪ ٽيويهين
سالي جو جوان مرد هو. هن ٿورو اڳيرو وڌي ويل
ڪار بيهاري پٺتي ڪئي جتي اها نازنين بيٺي هئي.
نازنين هنجي وڃڻو اچي چيو.

سگهانٿو. سمجھانٿو توهين انهن کي آسانيءَ سان قلمبند
ڪري سگهندا.

مصالح ملڻ بعد قلم به پنهنجو ڪم ڪري ورتو.
موجوده رچنا کي نئون رنگ، ڀنگ، ڏيئي حقيقتن کي
لکھوسار بنائڻ بنا ۽ البت آدرشي مقصد کي ڏيان ۾
رکي اها پاڻڪن اڳيان پيش ڪئي اٿم. پانپانٿو ته
سنڌي ساهتيه ۾ هن کان اڳ، ڪنهن اڪر پيڪر
اهڙي قسم جي حقيقت نگاريءَ کي اڪوڙڻ جي ڪوشش
ڪئي هوندي.

پاڻڪن کي هن اڀياس ۾ موجوده ماحول جو سچ
هڪ پاسي ملندو، ٻئي طرف بگڙيل جيون جي ڪن
اسمن جو پڇا ڪيو وڃي ان ڏانهن کين ڏيان ڇڪائڻ
لاءِ بيدار ڪندو. ازانسواءِ هو هن رچنا جو مول مقصد
ويچار ۾ آڻي داد ڏيڻ ۽ همٿائڻ کانسواءِ رهي ڪين
سگهندا.

جڏ. جڳت

سندر حشمتراء

لـيدڪ طرفان بہ اکر:

هڪ متر سان ساهتڪ چرچا هلي رهي هئي. هو چوڻ لڳو، ”توهان گھڻو ٽٽو آدرشي جيون کي خيال ۾ رکي ناول لکيا آهن پر هو زمان کي پنهنجون پنهنجون حقيقتون، راز، رواج ۽ اصول ٿين ٿا. انهن کي نظر انداز نٿو ڪري سگهجي. چالو زماني ۾ جتي چوڌاري چوريون، ٺڳيون پائيند ۽ نفس واسا پريستچار وغيره جي راند لڳي پيئي آهي، اتي انهن ڳالهين تي اڪه ٻوٽ ڪري صرف جهوني آدرش کي کڻي اڳيان وٺڻ کي ڪا به معدي ڪانهي. اهو سپاويڪتا ۽ اصليت کي لولي ڏيئي سمهاري ٻڌل ٿيندو. توهين چوڻ ٿا ڪجهه، قدم اڳتي وٺڻ جو جزو ڌاريو ۽ ان طرف به ڌيان ڇڪائڻ جي ڪوشش ڪريو؟“

ڪن لاءِ سوچ ۾ پئجي ويس. هن جي وشيه جو مطلب سمجهي چيو مانس، ”مگر مان جيڪي لکائڻو اهو يا ته شخصي آزمودن جي حقيقتن جي اوت وٺي لکندو آهيان، يا ڪي وشواس جوڳا واقعا هڪ ڪري پوءِ قلم کان ڪم وٺڻو پوندو آهي.“ هن مشڪي چيو، ”مان به توهانکي هڪ نئين رٿا لاءِ ڪي پوريون حقيقتون موجود ڪري ڏيڻ جي مدد ڪري.“

پڪڙجندو ٿو وڃي.

راجفلمستان جي سونجهي جي ڪالم ۾ ڪجهه
هيڏانهن ۽ نهاريو “ ۾ اسان ان جي اوگهڙن سڃين
ڳالهين ڏيڻ سان ڪندا آهيون. اها حقيقت آهي ته
ان مرض ۾ شاهوڪار ۽ عملدار رڳيل آهن. اڄ سماج ۾
ان نوجوان جهڙا ڪي جوان ٺڪري اچن ۽ اهڙن ڪمن
۽ اڌن کي بند ڪرڻ جي ڪوشش ڪن. ته ڪيترين
پيڙن جي زندگي ٺهي پوي.

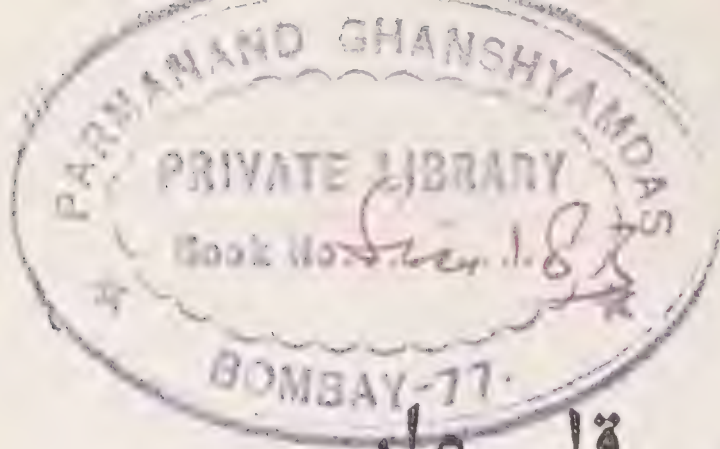
پاءُ سندر حشمتراء جا شروع کان وٺي سڀ ناول
ڀارت جيون طرفان ڇپايا ويا آهن. هن جي لکڻي سائيس
۽ ميناج واري آهي. جنهن ڪري پاڻڪن کي وڻندي
آهي. شاباس کيس آهي. هو سنڌورقي آهي. ولانت
۾ پنهنجو ڪاروبار هلائي رهيو آهي. کيس سنڌي
ساهتيه لاءِ پيار آهي. ان ڪري واندڪائي وقت قلم
هلائي سنڌي ساهتيه اڀريهين کي ناول لکي ڏيئي رهيو
آهي. جنهن لاءِ کيس ڏنيوڊ هجي. مون کي قوي
اميد آهي ته هي ناول “ راسف جون راتيون ” به پاڻڪن
کي وندرائيندو.

۲۰ جولاءِ ۱۹۷۶

شيوا ۾

چيڏانند پاونڊاس لاءِ لکائي

سمپادڪ جي قلم مان

خوشيءَ جي ڳالهه آهي ته ”پارت جيون ناول“
مالها“ جو شري سندر حشمتراء جي نئين ناول ”رست
جون راطيون“ سان ۴۲ سال شروع ٿئي ٿو.
پاڻ سندر حشمتراء جو هي ناول سندس اڳين ناولن
کان ٻئي نموني جو آهي. هنن ۾ ڏيکاريل آهي ته اڄ
ملڪ ۾ ويچار وڌي ويو آهي. هڪ نوجوان کي ملڪ
جون هي حالتون ڏسي دل ۾ گهرڻا پيدا ٿئي ٿي. هو
چاهي ٿو ته ان جي ستاري لاءِ ڪجهه ڪريان. هو
انهن گمراه ٿيل نوجوان پڙهيل پيڙهن کي، ڪهڙي طرح
انهن اڏن مان ڪڍي، آسرم ڪڍي انهن ۾ انهن کي
داخل ڪري، کين پوتر زندگي گذارڻ سيکاري ٿو، سو
پڙهڻ وٽان آهي.

اهو نوجوان شاهوڪار آهي. پئسي جي پرواهه ڪانه
ائس، ۽ خود به هڪ گمراه ٿيل چوڪريءَ سان شادي
ڪري ان جي زندگي ستاري ٿو.

اڄ نه رڳو بامبي، ڪلڪتا، دهلي ۽ ٻين وڏن شهرن
۾ ڪال گراس جو ڌنڌو چالو آهي ۽ فمشنبل ويچار جا
اڏا هلي رهيا آهن، پر اڄ ننڍڙن ڳوٺن ۾ به اهو مرض

ڀارت جيون ناول مالها

سمپادڪ: چينانند ڀاونداس لعلواڻي

”ڀارت جيون“ جو هن ناول سان ۴۲ سال شروع ٿيو آهي. هن سال زبردست پروگرام ڏنو ويندو. سنڌي ٻولي سنسڪرتيءَ ۽ جاتيءَ کي زنده رکڻ لاءِ توهان سنڌي ساهتيءَ کي همٿايو ۽ چندا نرڳو توهان ڀارت جيون، راجڳرامستان ۽ ڀارت جيون ناول مالها جا پروڙ ٻين کان به وٺي موڪليو.

ڀارت لاءِ سادو پنو ۱۵ روپيا اوچو پنو ۲۰ روپيا
ولائٽ لاءِ ” ” ” ” ۳۰ روپيا ” ” ۳۵ روپيا.
هن سال توهان کي هيٺيان ناول ملندا.

۱. رات جون راڻيون شري سندر حشمتراء جو
اصلوڪر ناول. قيمت چار روپيا ۽ اوچو پنو پنج روپيا.

۲. چترهين شري شرف چندر جنهن جي سؤ
سالن جو اٿس جتي ڪٿي ملهايو پيو وڃي. ۱۵ سپٽمبر
تي ان جو زبردست ناول چترهين چارئي پاڳا يڪو
ناول هڪ ئي جلد ۾ ظاهر ٿيندو. ليڪڪ شري بهاري لعل
چاٻڙيا. (پريس ۾)

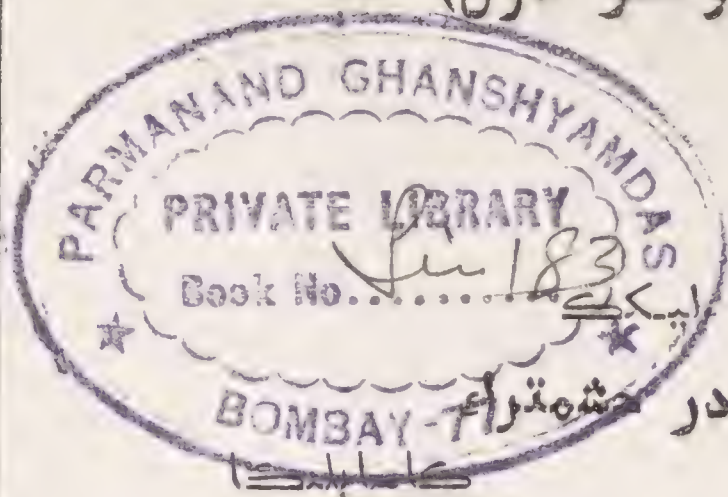
۳. جمالي نوٽ ٻاو بئريسٽر سيراڙ جو زبردست
ناول شريمني سشيلا جي لعلواڻيءَ جي قلم مان.

۴. شري گوپند مالهيءَ جو ناول ۽ شري چينانند
لعلواڻيءَ جو ناول. توهان يڪدم پنهنجا چندا پري
موڪليو جو ٻئي ۽ مهاڻي چيائيءَ ڪري ٿوريون
ڪاپيون ڇپايون ويئون آهن.

رات جون راڻيون

(اصلو ڪو ناول)

ڇاپو پهر يون [قيمت سادو پٺو ۴-۰۰ روپيا] سال ۱۹۷۶
اوچو پٺو ۵-۰۰ روپيا

ڇپايل

پارت جيون ناول مالوا

۳۱/۱۱ نوجيون هائوسنگ سوسائٽي،

لشمنگٽن روڊ، بامبي ۸. فون : ۳۷۵۹۹۳

ڇپائيندڙ جا سڀ حق واسطا قائم

۴۹	وچتر هيلاپ	ڊاڪٽر ٽيڪچند گرداساڻي	۶-۰۰
۵۰	تڏهجي گهر ۾ اسپتال		۲-۵۰
۵۱	لئين روشني	انوادڪ چينانند لعلواڻي	۳-۰۰
۵۲	زمين جا ديوتا	جسي رامڻي	۶-۰۰ ۵-۰۰
۵۳	ڌرتي ۽ سُرڳ	رماعل ڊيساڻي	۳-۰۰
۵۴	بهر واهي	شورو رامڻي	۱-۷۵
۵۵	واياڻي	" "	۲-۰۰
۵۶	شيش مهل	انوادڪ دولت ٺهراڻي	۴-۰۰
۵۷	ڪرم ايل ڪلي	ٿارا مير چنداڻي	۱-۵۰
۵۸	پرهه ڇرا	مهاتما گانڌي	۱-۲۵
۵۹	نرمل نرس جو خون	سشيلا لعلواڻي	۷-۰۰ ۶-۰۰
۶۰	سونهارو ڊاڪو (بلڪڪ جاسوس)		۲-۰۰
۶۱	بلڪڪ جي درگتي		۱-۵۰
۶۲	راجپوتي رنگ مهل	چندرا آڏواڻي	۴-۵۰
۶۳	زمين جا ديوتا		۶-۰۰ ۵-۰۰
۶۴	نرمل نرس جو خون	سشيلا لعلواڻي	۷-۰۰ ۶-۰۰
۶۵	ڪشميري قول	لانگوار ڌرمڊاس	۴-۰۰
۶۶	رات جون راڻيون		۵-۰۰ ۴-۰۰
۶۷	سارڻ	ايشور پاري	۳-۰۰
۶۸	شوري	بدڪم چندر چئترجي	۱-۷۵
۶۹	انتم آشا	شنپورام پڳت	۳-۰۰
۷۰	شانيت اشانيت	جي ڊي آهوجا	۲-۰۰
۷۱	سڳند پريون اڳو پتيون	سوامي ڪوشنانند	۴-۰۰
۷۲	مس بامجي	پڳوئي چرن ووما	۳-۰۰
۷۳	مڌر پڪا	وسنيت ڊپشمڪ	۳-۰۰
۷۴	گام شاستر	چينانند لعلواڻي	۲-۵۰
۷۵	پروفيسر موهن جو خون		۴-۰۰ ۳-۰۰

۱۰۰۰۰	۲۳.	شري سائين بابا (شردبيء وارو)
۵-۵۰	۲۴.	زندگي پيار وچنا ۲ پاڻا
۲-۰۰	۲۵.	معصوم مڪڙيون
۳-۰۰	۲۶.	نئين ليڪا
۲-۵۰	۲۷.	چچل
۳-۰۰	۲۸.	گناهن پري گوري
۲-۵۰	۲۹.	محبت جي منزل
۲-۰۰	۳۰.	ديوتا روئي ڏنو
۲-۰۰	۳۱.	انوکي پريت شري تيرت سپاڻي
۳-۵۰	۳۲.	لڪل راز رام هنگو راڻي
۴-۰۰	۳۳.	پريت جي راه انوکي ڪشچند ناگراڻي
۴-۵۰	۳۴.	پريت ورو پوديش گو بند مالهي
۴-۰۰	۳۵.	سڳند پرون اکر بتيون سوامي ڪوشناند
۴-۰۰	۳۶.	سونهن جو سوداگر
۳-۵۰	۳۷.	سندونگر جي ديوي خانچند گوپال داس
۴-۵۰	۳۸.	پريت بنا پيران جينانند لعلواڻي
۵-۰۰	۳۹.	ڏهن گرن جي جيون چرتو
۱-۵۰	۴۰.	امر لعل جي جنم ساڪي
۱-۲۵	۴۱.	امر شهيد پگت ڪنورام
۶-۰۰	۴۲.	شاديء جا ڳجهه
۴-۰۰	۴۳.	خوبصورت ۽ گهوان ٻار چنڊ جوراڙ
۲-۵۰	۴۴.	ڪبير جي ڪهاڻي! جهونو جوڳي
۲-۵۰	۴۵.	ڪبير جا سلوڪ معنيٰ سان
۴-۰۰	۴۶.	سچيون ڪهاڻيون سوامي ڪوشناند
۲-۰۰	۴۷.	آليوي ڪهاڻيون
۴-۰۰	۴۸.	سدين جون ڪهاڻيون
۴-۰۰	۴۹.	آفت جي آڱ
۵-۰۰		دنيا ديواني

بيون جا ڪتاب خريد ڪري سنڌي

ساهتي ڪي زندہ رڪو

۴.۰۰		واقعا ليکڪ پروفيسر رام پنڇواڻي
۶.۰۰		منهنجا تجربا
	۱.۵۰	جو موت
۵.۰۰	۴.۰۰	چمن
۲.۰۰		آکاڻيون
۲.۵۰	۲.۰۰	
۲.۵۰	۲.۰۰	ڪندا
۵.۰۰	۴.۰۰	(پريس ۾)
۲.۵۰		ڪي جا گيت
۴.۵۰	۴.۰۰	چوڻيون
۲.۵۰	۲.۰۰	ام ساڌو رام جا ۱۰ ڀاڱا هر هڪ
۲.۵۰	۲.۰۰	جو خون
۶.۰۰	۵.۰۰	پن پون ۾
۵.۰۰	۴.۰۰	جو خون
۲.۵۰		جي گهر ۾ اسپتال
	۴.۰۰	بشريست
۲.۵۰	۲.۰۰	پڪڙ شهاڻي ۽ نوت ڪڍڻ جهليا
۳.۵۰	۳.۰۰	جو خون
۶.۰۰	۵.۰۰	ايترو هو سڀيڻ جو خون
۲.۵۰	۲.۰۰	جو موت
۴.۵۰	۴.۰۰	ن جي ڌيءُ سندر حشمتراء
۲.۵۰		ي شل نونهن
۲.۰۰		نڪ ۽ پيار
۴.۰۰	۳.۰۰	من دليون

رات جون راڳيون

(پارت جيون جو اصلوڪو ناول)